

Universitaire Lerarenopleidingen

Eenjarige educatieve masteropleidingen

**Centrum voor Onderwijs en Leren
Universiteit Utrecht**

Quality Assurance Netherlands Universities (QANU)
Catharijnesingel 56
Postbus 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: 030 230 3100
Fax: 030 230 3129
E-mail: info@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q0462

© 2014 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUD

Rapport over de educatieve masteropleidingen en de educatieve minor van de Universiteit Utrecht.....	5
Administratieve gegevens van de opleidingen en de minor.....	5
Administratieve gegevens van de instelling.....	10
Kwantitatieve gegevens over de opleidingen en minor.....	10
Samenstelling van het panel.....	10
Werkwijze van het panel.....	12
Bijzonderheden van het bezoek aan Universiteit Utrecht.....	14
Samenvattend oordeel van het panel.....	17
Organisatie van de educatieve masteropleidingen en educatieve minor.....	25
Deel I – Masteropleidingen.....	27
Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling, voor zover van toepassing op alle educatieve masteropleidingen.....	29
Deel II – Educatieve minor.....	47
Beoordeling van de educatieve minor aan de hand van het Beoordelingskader voor de educatieve minoren.....	49
Bijlagen.....	55
Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie.....	57
Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader.....	59
Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties.....	73
Bijlage 4: Overzicht van de programma's.....	83
Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen.....	85
Bijlage 6: Bezoekprogramma.....	89
Bijlage 7: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten.....	95

Dit rapport is vastgesteld op 12 november 2014.

Rapport over de educatieve masteropleidingen en de educatieve minor van de Universiteit Utrecht

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling en het Beoordelingskader educatieve minoren van de Nederlands-Vlaamse Accreditatie-Organisatie (NVAO).

Administratieve gegevens van de opleidingen en de minor

Masteropleiding LVHO in Aardrijkskunde

Naam van de opleiding:	LVHO in Aardrijkskunde
CROHO-nummer:	68500
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Utrecht
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Algemene Economie

Naam van de opleiding:	LVHO in Algemene Economie
CROHO-nummer:	68501
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Utrecht
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Biologie

Naam van de opleiding:	LVHO in Biologie
CROHO-nummer:	68502
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Utrecht
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Duits

Naam van de opleiding:	LVHO in Duits
CROHO-nummer:	68503

Niveau van de opleiding: master
Oriëntatie van de opleiding: wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: -
Locatie(s): Utrecht
Variant(en): voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie: 31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Engels

Naam van de opleiding: LVHO in Engels
CROHO-nummer: 68504
Niveau van de opleiding: master
Oriëntatie van de opleiding: wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: -
Locatie(s): Utrecht
Variant(en): voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie: 31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Filosofie

Naam van de opleiding: LVHO in Filosofie
CROHO-nummer: 68505
Niveau van de opleiding: master
Oriëntatie van de opleiding: wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: -
Locatie(s): Utrecht
Variant(en): voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie: 31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Frans

Naam van de opleiding: LVHO in Frans
CROHO-nummer: 68517
Niveau van de opleiding: master
Oriëntatie van de opleiding: wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: -
Locatie(s): Utrecht
Variant(en): voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie: 31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Geschiedenis en Staatsinrichting

Naam van de opleiding: LVHO in Geschiedenis en Staatsinrichting
CROHO-nummer: 68506
Niveau van de opleiding: master
Oriëntatie van de opleiding: wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten: 60 EC

Afstudeerrichtingen: -
Locatie(s): Utrecht
Variant(en): voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie: 31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Godsdienst en levensbeschouwing

Naam van de opleiding: LVHO in Godsdienst en levensbeschouwing
CROHO-nummer: 68507
Niveau van de opleiding: master
Oriëntatie van de opleiding: wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: -
Locatie(s): Utrecht
Variant(en): voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie: 31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Kunstgeschiedenis en Culturele en Kunstzinnige vorming

Naam van de opleiding: LVHO in Kunstgeschiedenis en Culturele en Kunstzinnige vorming
CROHO-nummer: 68508
Niveau van de opleiding: master
Oriëntatie van de opleiding: wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: -
Locatie(s): Utrecht
Variant(en): voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie: 31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen

Naam van de opleiding: LVHO in Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen
CROHO-nummer: 68509
Niveau van de opleiding: master
Oriëntatie van de opleiding: wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: -
Locatie(s): Utrecht
Variant(en): voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie: 31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Muziek

Naam van de opleiding: LVHO in Muziek
CROHO-nummer: 68510
Niveau van de opleiding: master
Oriëntatie van de opleiding: wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: -

Locatie(s): Utrecht
Variant(en): voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie: 31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Natuurkunde

Naam van de opleiding: LVHO in Natuurkunde
CROHO-nummer: 68511
Niveau van de opleiding: master
Oriëntatie van de opleiding: wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: -
Locatie(s): Utrecht
Variant(en): voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie: 31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Nederlands

Naam van de opleiding: LVHO in Nederlands
CROHO-nummer: 68512
Niveau van de opleiding: master
Oriëntatie van de opleiding: wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: -
Locatie(s): Utrecht
Variant(en): voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie: 31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Scheikunde

Naam van de opleiding: LVHO in Scheikunde
CROHO-nummer: 68513
Niveau van de opleiding: master
Oriëntatie van de opleiding: wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: -
Locatie(s): Utrecht
Variant(en): voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie: 31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Spaans

Naam van de opleiding: LVHO in Spaans
CROHO-nummer: 68514
Niveau van de opleiding: master
Oriëntatie van de opleiding: wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten: 60 EC
Afstudeerrichtingen: -
Locatie(s): Utrecht
Variant(en): voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie: 31-12-2015

Masteropleiding LVHO in Wiskunde

Naam van de opleiding:	LVHO in Wiskunde
CROHO-nummer:	68516
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Utrecht
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Vervaldatum accreditatie:	31-12-2015

Educatieve minor

Niveau van de minor:	Beperkte tweedegraadsbevoegdheid onderbouw HAVO, VWO en VMBO-tl, i.c.m. vakinhoudelijke bacheloropleiding
Oriëntatie van de minor:	wetenschappelijk (wo)
Aantal studiepunten binnen minor:	30 EC
Locatie(s):	Utrecht
Variant(en):	voltijd

De educatieve minor is een keuzeonderdeel binnen de onderstaande bacheloropleidingen:

Bacheloropleiding	CROHO-nummer	Schoolvak
Sociale geografie en planologie	56838	Aardrijkskunde
Aardwetenschappen	56986	Aardrijkskunde
Algemene Sociale Wetenschappen	56631	Maatschappijleer
Bestuurs- en organisatiewetenschap	50007	Maatschappijleer
Culturele antropologie en ontwikkelings sociologie	50035	Maatschappijleer
Sociologie	56601	Maatschappijleer
Biologie	56860	Biologie
Biomedische wetenschappen	56990	Biologie
Duitse taal en cultuur	56805	Duits
Economie	50950	Economie
Engelse taal en cultuur	56806	Engels
Franse taal en cultuur	56808	Frans
Geschiedenis	56034	Geschiedenis
Informatica	56978	Informatica

Informatiekunde	56842	Informatiekunde
Natuur- en sterrenkunde	56984	Natuurkunde
Nederlandse taal en cultuur	56804	Nederlands
Religiewetenschap	50902	Levensbeschouwing
Scheikunde	56857	Scheikunde
Spaanse taal en cultuur	56810	Spaans
Wiskunde	56980	Wiskunde

Het bezoek van de visitatiecommissie Universitaire Lerarenopleidingen aan het Centrum voor Onderwijs en Leren van de Universiteit Utrecht vond plaats op 24 tot 27 februari 2014.

Administratieve gegevens van de instelling

Naam van de instelling:	Universiteit Utrecht
Status van de instelling:	bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets:	positief

Kwantitatieve gegevens over de opleidingen en minor

De vereiste kwantitatieve gegevens zijn opgenomen in Bijlage 5.

Samenstelling van het panel

Het panel voor de clusterbeoordeling Universitaire Lerarenopleidingen bestond in totaal uit 24 panelleden:

Voorzitters:

- Prof. dr. Wim Jochems, emeritus hoogleraar Onderwijsinnovatie, en voormalig hoogleraar-directeur, Eindhoven School of Education, Technische Universiteit Eindhoven;
- Prof. dr. Antonia Aelterman, ere-hoofddocent Vakgroep Onderwijskunde, Universiteit Gent.

Commissieleden (op alfabetische volgorde achternaam):

- Prof. dr. Ivo Arnold, hoogleraar Economic Education en vice-decaan Erasmus School of Economics, Erasmus Universiteit Rotterdam;
- Dhr. Martien Bos MA (studentlid) student lerarenopleiding Nederlands, Vrije Universiteit Amsterdam;
- Prof. dr. Herman van den Bosch, hoogleraar managementwetenschappen, faculteit Managementwetenschappen, Open Universiteit;

- Prof. dr. Carla van Boxtel, coördinator masteropleiding Academisch Meesterschap, Universiteit van Amsterdam en directeur Landelijk Expertisecentrum Mens- en Maatschappijvakken (LEMM);
- Drs. Dick Bruinzeel Msc, voorzitter bestuur Stichting Werkring, voorzitter college van bestuur Stichting CVO Alkmaar en omstreken, en voorzitter stuurgroep Academische Opleidingsschool Noord Holland-West;
- Dr. ir. Jaap Buitink, voormalig hoofd Universitaire Lerarenopleiding aan de Rijksuniversiteit Groningen;
- Prof. dr. Harrie Eijkelhof, hoogleraar-directeur Freudenthal Institute for Science and Mathematics Education, Faculteit Bètawetenschappen, Universiteit Utrecht;
- Prof. dr. Jean-Pierre de Greve, voorzitter van de commissie 'Education and Capacity Building' van de International Astronomical Union en hoogleraar astrofysica, Vrije Universiteit Brussel;
- Ir. Kees Kloet, rector-bestuurder Christelijk Lyceum Veenendaal;
- Dr. ir. Lenie Kneppers, docent Interfacultaire Lerarenopleiding en onderzoeker Research Institute Child Development and Education, Universiteit van Amsterdam;
- Dr. ir. Alma Kuijpers MSc (studentlid), voormalig student lerarenopleiding scheikunde, Universiteit Leiden (2011-2013), docent Chemie, Institute for Life Sciences & Chemistry, Hogeschool Utrecht;
- Mevr. Hanneke Kuipers Msc (studentlid), student lerarenopleiding Aardrijkskunde, Rijksuniversiteit Groningen;
- Prof. dr. Jaap van Marle, ex-decaan faculteit Cultuurwetenschappen aan de Open Universiteit Nederland;
- Mevr. Chelsea O'Brien MA (studentlid), voormalig student lerarenopleiding Grieks en Latijn, Universiteit van Amsterdam (2012-2013), docent Latijn, Grieks en Klassieke Vorming, SG Huizermaat, Huizen;
- Prof. dr. Jules M. Pieters, emeritus-hoogleraar, ELAN, Instituut voor Lerarenopleiding, Wetenschaps- en techniekcommunicatie & Onderwijspraktijk, Universiteit Twente;
- Drs. Geert Popma, voorzitter van het College van Bestuur Stichting Apeldoorns Voortgezet Openbaar Onderwijs (AVOO);
- Dr. Frank Rob, voormalig voorzitter College van Bestuur Atlas College, Noord-Holland (tot juni 2013);
- Drs. Paul Scheltes, docent masteropleiding Professioneel Meesterschap, Centrum voor Nascholing, Amsterdam;
- Prof. dr. Peter Sloep, hoogleraar Welten-instituut en Lerarenuniversiteit Open Universiteit; en voormalig programmaleider onderzoek en development technology enhanced learning, Open Universiteit;
- Prof. dr. Marc de Vries, hoogleraar Science Education en bijzonder hoogleraar Reformatorische Wijsbegeerte, TU Delft;
- Drs. Kerensa de Waele, opleider in de academische opleidingsschool en docent Nederlands, Canisius College Nijmegen.

Gezien de omvang van het cluster is ervoor gekozen om het panel te laten leiden door twee voorzitters. Emeritus professor Wim Jochems trad op als voorzitter tijdens de bezoeken aan Tilburg University, Wageningen Universiteit, de Universiteit Twente, de Universiteit Leiden, de Radboud Universiteit Nijmegen en de Vrije Universiteit Amsterdam. Emeritus professor Antonia Aelterman was voorzitter bij de bezoeken aan de Universiteit Utrecht, de Universiteit van Amsterdam, Maastricht University, de Open Universiteit Nederland en de Rijksuniversiteit Groningen.

Voor ieder bezoek werd een (sub)panel samengesteld op basis van expertise en beschikbaarheid, en het voorkomen van eventuele belangenconflicten. Ieder subpanel bestond uit minimaal vijf panelleden.

Ieder subpanel werd op dezelfde manier ingericht. De voorzitters beschikken beide over algemene onderwijskundige expertise. Daarnaast bestond ieder panel uit een werkvelddeskundige, een studentlid en (vak)didactische/domein-experts. Bij het invullen van de vakdidactische expertise in het panel is uitgegaan van een onderscheid tussen het alfa-, bèta- en gammadomein. Wanneer het panel niet over de noodzakelijke expertise beschikte om alle opleidingen (en educatieve minoren) van een instelling te beoordelen kon zij besluiten om een onafhankelijke en deskundige referent in te schakelen. De NVAO heeft ingestemd met een werkwijze waarbij het initiatief voor het identificeren van hiaten in (vak)didactische expertise bij het panel zelf lag. Het panel beoordeelde vakdidactiek en het beleid van de universiteit met betrekking tot vakdidactisch onderzoek aan de hand van o.a. de kritische reflecties, de vakdidactische cursus- en toetsmaterialen, de vakdidactische eindwerken en de CV's van docenten. Het panel besloot op basis hiervan of het noodzakelijk was een referent in te schakelen.

Clustercoördinatoren van de clustervisitatie Universitaire Lerarenopleidingen waren de QANU-medewerkers drs. Linda te Marvelde (onderwijscoördinator) en Adrienne Wieldraaijer-Huijzer MA (projectcoördinator). Zij werden in hun werkzaamheden ondersteund door Judith Huisman MA (assistent-projectleider). Drs. José van Zwieten trad op als secretaris van het panel tijdens de bezoeken aan Tilburg University, de Universiteit Utrecht en de Universiteit van Amsterdam. Bij de bezoeken aan de Universiteit Twente, de Radboud Universiteit Nijmegen, de Open Universiteit Nederland en de Rijksuniversiteit Groningen trad drs. Renate Prenen op als secretaris. Drs. Esther Poort was secretaris tijdens de bezoeken aan Wageningen University, de Universiteit Leiden, Maastricht University en de Vrije Universiteit Amsterdam.

De curricula vitae van de leden van het panel zijn opgenomen in Bijlage 1.

Werkwijze van het panel

Voorbereiding

Het panel hield haar formele startvergadering op 28 januari 2014. Tijdens de startvergadering werd het panel geïnstrueerd en werden het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling en het Beoordelingskader Educatieve minoren toegelicht. Ook werd het domeinspecifieke referentiekader van de universitaire lerarenopleidingen besproken. Het domeinspecifieke referentiekader is opgenomen in Bijlage 2.

Veel kritische reflecties in het cluster kenmerkten zich door een hoog aggregatieniveau. De beschrijving van opleidingen en minoren was daarom vaak, m.n. op het gebied van de vakdidactiek, erg algemeen. De QANU-coördinator inventariseerde de kritische reflecties van alle opleidingen bij ontvangst telkens met een checklist op kwaliteit en op ontbrekende informatie, alvorens deze door te sturen naar de commissieleden. Op basis van deze inventarisatie werd er extra informatie opgevraagd die door de universiteiten (zoveel mogelijk) voorafgaand en tijdens het bezoek ter inzage werd gelegd.

De panelleden namen de kritische reflecties door en formuleerden voorafgaand aan ieder bezoek vragen en opmerkingen die aan de secretaris werden toegestuurd. De secretaris

compileerde de vragen per onderwerp en/of gespreksgreemium. Eventuele vragen van de panelleden werden aan de instellingen gestuurd met het verzoek om een reactie. Naast de kritische reflecties lazen de panelleden eindproducten van afgestudeerden uit de educatieve masteropleidingen en bestudeerden zij producten van studenten die de educatieve minor hebben afgerond.

De NVAO-richtlijn voor het opvragen en bestuderen van eindwerken is niet toepasbaar op het visitatiecluster van de Universitaire Lerarenopleidingen. Het grote aantal, en de inhoudelijke overlap tussen, educatieve masteropleidingen en educatieve minoren per universiteit vragen om maatwerk. In overleg met de NVAO is gekozen voor een werkwijze waarbij steeds minimaal vier eindproducten uit elk van de clusters van opleidingen (alfa, bèta, gamma) en minimaal één eindproduct uit elke opleiding (CROHO-nummer) werden geselecteerd. Clusters (alfa, bèta, gamma) kunnen qua omvang (studentenaantallen) en qua inhoud (grootte van verschillen in vakdidactiek) verschillen. Iedere universiteit werd uitgenodigd een onderbouwd voorstel aan het panel te doen voor de werkwijze bij de selectie van eindproducten. Daarin gaven zij aan welk extra aantal eindproducten uit welk(e) cluster(s) geselecteerd zou moeten worden om een evenwichtig totaalbeeld te geven. Het panel nam het voorstel van iedere universiteit in overweging bij het maken van de selectie. Wat betreft de selectie van (eind)producten uit de educatieve minor werden zoveel mogelijk dezelfde principes gehanteerd.

In de praktijk selecteerde het panel bij iedere universiteit op basis van bovenstaande principes *afgestudeerden* en bestudeerde het panel van iedere geselecteerde afgestudeerde verschillende (eind)producten om het eindniveau te kunnen bepalen. Bij de selectie van afgestudeerden heeft het panel aandacht besteed aan spreiding over opleidingsscholen en stratificatie in cijfers.

Bezoek

Tijdens de voorbereidende vergadering van ieder bezoek werd de visitatie concreet voorbereid en zijn afspraken gemaakt over de taakverdeling op grond van inhoudelijke expertise. Het panel benadrukt dat zij als collectief verantwoordelijk is voor de oordeelsvorming en het eindrapport.

Voorafgaand aan ieder bezoek maakte de projectcoördinator een conceptprogramma voor de (dag)indeling van het bezoek. Dit concept werd in samenspraak tussen de voorzitter, de projectcoördinator, de secretaris en de contactpersoon van de betreffende universiteit aangepast aan de specifieke situatie van de opleiding(en). Tijdens de bezoeken is gesproken met een (representatieve) vertegenwoordiging van het management, de afgestudeerden, de opleidingscommissie, de examencommissie, stagebegeleiders (vanuit de universiteit en de school) en schoolleiders/afnemend veld. Daarnaast werd er uitdrukkelijk naar gestreefd om per opleiding en/of educatieve minorvariant te spreken met student- en docentvertegenwoordigers van de beoordeelde opleidingen. Op verzoek van het panel heeft de instelling gesprekspartners geselecteerd binnen de door het panel aangegeven kaders. Voorafgaand aan het bezoek heeft het panel een overzicht ontvangen van de gesprekspartners en ingestemd met de door de instelling gemaakte selectie. Een overzicht van het programma met alle gesprekspartners is opgenomen in Bijlage 6.

Tijdens ieder bezoek bestudeerde het panel het ter inzage gevraagde materiaal en gaf zij gelegenheid tot een spreekuur ten behoeve van betrokkenen bij de opleiding(en) en/of educatieve minor die zich voorafgaand aan het bezoek hadden aangemeld. Indien één of meerdere (eind)producten van geselecteerde afgestudeerden hiertoe na bestudering door de

commissie aanleiding gaven, werd er in alle gevallen een extra gesprek gearrangeerd met begeleiders van deze eindwerken.

Het panel heeft het laatste deel van het bezoek gebruikt voor een discussie over de beoordeling van de opleidingen en/of educatieve minor en de voorbereiding op de mondelinge rapportage. Aan het einde van elk bezoek heeft de voorzitter in een openbare mondelinge rapportage de eerste bevindingen van het panel gepresenteerd. Daarbij ging het steeds om een aantal algemene waarnemingen en eerste indrukken voor de opleiding(en) en/of de educatieve minor.

Om de consistentie in beoordeling binnen het cluster te waarborgen was bij iedere eindvergadering van de bezoeken een clustercoördinator vanuit QANU aanwezig, enerzijds om de bevindingen van de voorgaande bezoeken in te brengen, en anderzijds om het panel te attenderen op haar wijze van oordelen. Daarnaast kwamen de voorzitters, clustercoördinatoren en secretarissen tijdens de bezoeken tussentijds drie keer bij elkaar om de werkwijze bij beoordeling tijdens de bezoeken af te stemmen en opleidingsoverstijgende thema's te bespreken en te ijken. Het ging daarbij niet om het vaststellen van vergelijkende oordelen, doel van deze overleggen was om de criteria die het panel bij de verschillende bezoeken hanteerde gelijk te laten lopen. De definitieve oordelen werden daarom pas na de bezoeken vastgesteld.

Rapportage

Vlak na ieder bezoek stelde de secretaris een korte, schriftelijke samenvatting op van de belangrijkste bevindingen en overwegingen van de commissie en stuurde deze naar het panel en de QANU-coördinatoren. De secretaris stelde vervolgens op basis van de bevindingen van het panel, per instelling, een conceptrapport op. Het conceptrapport is voorgelegd aan de panelleden die bij het bezoek aanwezig waren. Aan het einde van de bezoeken werden alle overwegingen en oordelen geïkt en vastgesteld, waarna de rapportages aan de betrokken instelling werd voorgelegd ter toetsing van feitelijke onjuistheden. Het commentaar van de instelling is met de voorzitter en, indien nodig, met de overige commissieleden besproken. Vervolgens is het rapport definitief vastgesteld.

Bijzonderheden van het bezoek aan Universiteit Utrecht

Het bezoek aan de Universiteit Utrecht vond plaats van 24 tot en met 27 februari 2014. Het programma van het bezoek is te vinden in Bijlage 6. Van het inloopsprekuur is gebruik gemaakt.

Het panel dat de opleidingen en educatieve minor van de Universiteit Utrecht beoordeelde bestond uit:

- Prof. dr. Antonia Aelterman, ere-hoofddocent Vakgroep Onderwijskunde, Universiteit Gent;
- Prof. dr. Jaap van Marle, ex-decaan faculteit Cultuurwetenschappen aan de Open Universiteit Nederland;
- Prof. dr. Marc de Vries, hoogleraar Science Education en bijzonder hoogleraar Reformatorische Wijsbegeerte, TU Delft;
- Prof. dr. Herman van den Bosch, hoogleraar managementwetenschappen, faculteit Managementwetenschappen, Open Universiteit;

- Drs. Paul Scheltes, docent masteropleiding Professioneel Meesterschap, Centrum voor Nascholing, Amsterdam;
- Mevr. Chelsea O'Brien MA (studentlid), voormalig student lerarenopleiding Grieks en Latijn, Universiteit van Amsterdam (2012-2013), docent Latijn, Grieks en Klassieke Vorming, SG Huizermaat, Huizen.

Het panel werd ondersteund door drs. José van Zwieten, die optrad als secretaris.

Het College van Bestuur van de Universiteit Utrecht en de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) hebben ingestemd met de samenstelling van het panel voor de beoordeling.

Om het gerealiseerde eindniveau van de opleidingen te bepalen hebben de coördinator en voorzitter van het panel eindproducten van 20 studenten uit de educatieve masteropleidingen geselecteerd. Er werd één student uit iedere opleiding in een vakgebied gekozen. 17 studenten uit deze selectie waren afkomstig uit de eenjarige educatieve lerarenopleidingen. Om het gerealiseerde eindniveau van de educatieve minor te bepalen hebben de coördinator en voorzitter van het panel eindproducten van 15 studenten geselecteerd (zie Bijlage 7). Er werd één student uit iedere schoolvak-variant gekozen. Het panel heeft de eindproducten voor het bezoek beoordeeld en de beoordelingen tijdens het voorbereidende overleg besproken.

Tijdens het bezoek is aanvullende documentatie opgevraagd om een beter beeld te krijgen van de wijze waarop de vakdidactische component in de verschillende educatieve masteropleidingen en minorvarianten is ingevuld. Dit betrof onder andere cv's van personeelsleden alsmede cursus- en toetsmateriaal. Tijdens het bezoek aan de Universiteit Utrecht is er bovendien een extra gesprek gearrangeerd met begeleiders van een Praktijkgericht Onderzoek.

Beslisregels masteropleidingen

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. 22 november 2011) heeft het panel in de beoordeling van de masteropleidingen de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden en de opleiding als geheel gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs verwacht mag worden van een bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Onvoldoende

De opleiding voldoet niet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont op meerdere vlakken ernstige tekortkomingen.

Voldoende

De opleiding voldoet aan de gangbare basiskwaliteit en vertoont over de volle breedte een acceptabel niveau.

Goed

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte uit boven de gangbare basiskwaliteit.

Excellent

De opleiding steekt systematisch en over de volle breedte ver uit boven de gangbare basiskwaliteit en geldt als een (inter)nationaal voorbeeld.

Beslisregels educatieve minoren

Het panel heeft het panel de educatieve minor beoordeeld in overeenstemming met het Beoordelingskader educatieve minoren van de NVAO d.d. 15 juli 2013.

Het paneloordeel over de educatieve minor kan positief of negatief zijn.

De NVAO baseert haar oordeel over de educatieve minor op de beoordeling van het panel, maar heeft daarbij een eigen verantwoordelijkheid.

Het oordeel over de educatieve minor wordt opgenomen in de accreditatiebesluit van de opleiding die gelijktijdig met de educatieve minor beoordeeld wordt. De geldigheidstermijn van de educatieve minor is daarmee ook gelijk aan de accreditatietermijn van de betreffende opleiding.

De NVAO formuleert op basis van het paneloordeel een advies over de educatieve minor voor het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De NVAO heeft hierbij een eigen verantwoordelijkheid.

Samenvattend oordeel van het panel

Introductie

De lerarenopleidingen en educatieve minor in Utrecht zijn formeel onderdeel van de schoolvakfaculteiten. De organisatie en coördinatie vinden echter plaats vanuit het centrale Centrum voor Onderwijs en Leren (COLUU). Het panel heeft kennis genomen van de organisatiestructuur van de lerarenopleidingen en de educatieve minor van de Universiteit Utrecht. Zij is van mening dat de in de afgelopen jaren gerealiseerde samenwerking tussen de faculteiten een positieve bijdrage levert aan de kwaliteit en zichtbaarheid van de verschillende lerarenopleidingen en de minor. Tegelijkertijd constateert zij ook dat de kwaliteitsbewaking van met name toetsing en eindniveau in het huidige organisatiemodel niet adequaat functioneert. De overgang naar een Graduate School of Teaching – die in januari 2014 is opgericht – met één opleidingsdirecteur en één examencommissie kan volgens het panel hierin een belangrijke verbetering aanbrengen.

Samenvatting oordeel educatieve masteropleidingen

Het panel stelt vast dat de eindtermen van de lerarenopleidingen van de Universiteit Utrecht voldoen aan de landelijk geformuleerde doelstellingen van eerstegraads lerarenopleidingen. Daarmee voldoen deze eindtermen qua inhoud, oriëntatie en niveau aan nationale eisen. De formulering van de eindtermen in beoogde docentrollen is een herkenbare vertaling van het beoogde eindniveau van de opleidingen. Het panel geeft de opleidingen ter overweging mee om gezamenlijk een visie te formuleren op de rol van leraren met betrekking tot maatschappelijke ontwikkelingen en de rol van het onderwijs en de school binnen die maatschappelijke context.

Het curriculum van de eenjarige lerarenopleidingen van de Universiteit Utrecht is verdeeld over twee semesters van ieder 30 EC. In deze semesters volgen studenten de volgende cursussen: Algemene didactiek Start, 1 en 2 (respectievelijk 4, 5 en 5 EC), Vakdidactiek 1 en 2 (4 en 4,5 EC), Themabijeenkomsten en leerling-feedback (4 EC), Masterstage 1 en 2 (ieder 13 EC) en Praktijkgericht Onderzoek (7,5 EC). Gedurende beide semesters lopen de verschillende cursussen parallel aan de stage.

Het panel heeft de lerarenopleidingen van de Universiteit Utrecht bestudeerd en vastgesteld dat het curriculum een logische structuur vertoont en in voldoende mate aansluit op de beoogde eindkwalificaties. De inhoud van de verschillende componenten van het curriculum is inzichtelijk voor studenten. Per onderwijsonderdeel zijn concrete leerdoelen geformuleerd en er wordt veel gevarieerd in werkvormen. Daarbij spelen problemen waarmee studenten tijdens hun stage geconfronteerd worden een centrale rol in de verschillende bijeenkomsten. Door middel van opdrachten stuurt de opleiding ook aan op specifieke ‘problematiek’ als leermomenten en op een integratie van de aangeboden theorie in de praktijk.

De vakken zijn inhoudelijk degelijk opgebouwd en bieden studenten een overzicht van zowel gangbare didactische modellen als recente wetenschappelijke inzichten. Het panel constateert dat de pedagogische rol van het leraarschap in het cursorisch onderwijs wat onderbelicht blijft. Tevens is het panel van mening dat het onderwijs in de vakdidactiek tot een nadrukkelijker afrondend product zou moeten leiden waarin studenten reflecteren op de wijze waarop zij vakdidactische theorieën gebruiken in hun onderwijspraktijk. Het panel is met name positief over de opzet van de cursus Vakdidactiek in de lerarenopleidingen Biologie, Scheikunde, Wiskunde en Natuurkunde, waarin een duidelijkere verbinding wordt gelegd met actueel vakdidactisch onderzoek. Het academisch karakter van de opleidingen is voldoende

verankerd in het Praktijkgericht Onderzoek en in de onderzoeken waarmee studenten in aanraking komen in het cursorisch onderwijs.

Het onderwijs en de begeleiding worden verzorgd door gekwalificeerde en gemotiveerde docenten. Er is vanuit de Universiteit Utrecht veel aandacht voor de kwaliteit van de stafleden. De beleidsvoornemens om docenten promotieonderzoek te laten doen, worden door het panel aangemoedigd. De begeleiding in de onderwijspraktijk is door middel van samenwerkingsconvenanten goed georganiseerd. Studenten zijn tevreden over hun docenten en over de opleiding als geheel. De kwaliteitszorg van de opleidingen voldoet: vanuit verschillende betrokkenen is er aandacht voor de kwaliteit van de opleidingen.

Het panel is nagegaan of de opleidingen beschikken over een adequaat systeem van toetsing en of studenten de beoogde eindkwalificaties realiseren. Het panel heeft vastgesteld dat in de opleidingen gebruik wordt gemaakt van diverse toetsvormen die aansluiten bij de beoogde eindkwalificaties. In het Praktijkgericht Onderzoek wordt het academisch masterniveau duidelijk gestalte gegeven. Het portfolio is volgens het panel een adequaat instrument om de beroepsbekwaamheid van studenten te volgen. Zij merkt hierbij op dat er in de portfolio's een groot verschil zit in de mate van diepgang, reflectie en theoretische onderbouwing. De opleidingen dienen hier explicieter op te sturen.

Voor de beoordeling van portfolio's, Praktijkgericht Onderzoek en de eindevaluatie van de beide stageperiodes worden standaard beoordelingsformulieren gehanteerd. Deze formulieren zijn volgens het panel goed vormgegeven en sluiten aan bij de eindkwalificaties van de opleidingen. Het gebruik hiervan door de beoordelaars verschilt sterk, waardoor beoordelingen niet altijd even grondig zijn onderbouwd. Dit vraagt nadere sturing. De beoordelingssystematiek van het Praktijkgericht Onderzoek voorziet momenteel onvoldoende in de noodzaak om de individuele realisatie van de leerdoelen per student te beoordelen. Het panel concludeert dat hier aanvullende maatregelen in zowel de begeleiding als de beoordeling absoluut noodzakelijk zijn. Het panel concludeert echter dat de aanpassing van de opzet van het PGO in het nieuwe curriculum, in het bijzonder het feit dat elke student afzonderlijk dient te rapporteren over het uitgevoerde onderzoek, een goede verbetermaatregel is, omdat dit een beoordeling van de individuele student waarborgt.

De borging van de toetskwaliteit en het eindniveau vanuit de examencommissies was volgens het panel tot 2014 te ver op afstand van de lerarenopleidingen georganiseerd. In deze periode is hierop niet adequaat toegezien. De opleiding heeft dit echter zelf ook opgemerkt en de nodige verbetermaatregelen genomen. De recente inrichting van de examencommissie van de Graduate School of Teaching en het reeds opgestelde toetsplan zijn volgens het panel goede stappen om deze borging vorm te geven. Zij acht het noodzakelijk dat deze ontwikkeling nauwlettend wordt gevolgd door de eindverantwoordelijken van de opleidingen.

Het panel heeft na bestudering van een selectie van producten en op basis van het functioneren van alumni in het werkveld vastgesteld dat studenten van de opleidingen de beoogde eindkwalificaties realiseren.

Samenvatting oordeel educatieve minor

De educatieve minor van de Universiteit Utrecht beoogt studenten met vakinhoudelijke kennis van een schoolvakgebied op bachelorniveau in staat te stellen om deze kennis in te zetten in onderwijsontwerpen voor het vmbo-tl en de eerste drie jaar havo/vwo. De Universiteit Utrecht hanteert als eindkwalificaties van de educatieve minor een vertaling van de landelijke bekwaamheidseisen in zes beroepsrollen. Per beroepsrol zijn eindtermen

geformuleerd. Deze rollen zijn vertaald naar vier beheersingsniveaus, waardoor het functioneren van studenten binnen deze rollen beoordeeld kan worden. Studenten die hun minor succesvol afronden, dienen minimaal op het tweede niveau te functioneren op alle rollen. Het panel concludeert dat de Universiteit Utrecht eindtermen hanteert die aansluiten bij het domeinspecifieke referentiekader. De beroepsrollen zijn volgens het panel een mooie vertaalslag van de landelijke bekwaamheidseisen.

De Universiteit Utrecht heeft de educatieve minor als losstaand programma vormgegeven, dus niet als onderdeel van de masteropleidingen. Het programma is gestructureerd in een lintmodel: studenten volgen gedurende twee semesters cursorisch onderwijs en lopen ook twee semesters stage. De Universiteit Utrecht heeft voor dit model gekozen omdat studenten op deze manier een heel jaar in een school aanwezig zijn. De start van de minor is in februari. Het panel heeft met studenten, docenten en scholen gesproken over deze opzet van de minor. Het panel concludeert dat deze vormgeving van de minor goed werkt.

De minor bestaat uit twee periodes. Voor iedere periode krijgen studenten 15 EC na het succesvol afronden van Algemene didactiek, Vakdidactiek en Stage. Het panel is positief over de focus van de minor op het lesgeven in de onderbouw. Ook past het bij de doelstellingen van de minor om het onderwijs te richten op het werken met lesmethodes. Wel benadrukt het panel het belang om ook minorstudenten kritisch te laten reflecteren op deze methodes. Ook is het panel van mening dat de Vakdidactiek nog wat meer theoretisch ingevuld kan worden: de aansluiting van de cursus op de stagepraktijk is positief, maar de theoretische onderbouwing van het handelen mag nog meer aandacht krijgen. Het panel heeft de opbouw van praktisch naar meer theoretisch waargenomen in de cursusomschrijvingen en in de opdrachten die studenten moeten maken. Het aansluiten bij de schoolpraktijk wordt goed vormgegeven doordat in het cursorische gedeelte met verschillende reflectiemethodieken op de praktijk wordt gereflecteerd.

Het panel concludeert dat de educatieve minor logisch is vormgegeven vanuit een duidelijke visie op het opleiden van een docent voor het vmbo-tl en de eerste drie jaar havo/vwo. Het programma sluit aan bij de beoogde eindkwalificaties. De opbouw van de stage van observerend naar, vanaf september, in het tweede deel van de minor, zelfstandig een eigen klas lesgeven maakt dat studenten organisch in hun rol als docent groeien.

Het panel heeft vastgesteld dat het cursorisch deel van de opleiding door goed personeel wordt verzorgd. Het panel is positief over het kleinschalige karakter van de opleiding. Het panel moedigt de inspanningen om het aantal gepromoveerde docenten toe te laten nemen aan. De betrokken schoolopleiders en stagebegeleiders vanuit de partnerscholen zijn volgens het panel deskundig. Convenanten voorzien in adequate maatregelen om de kwaliteit van betrokken schoolopleiders en stagebegeleiders te borgen.

Voor de verschillende onderdelen van de minor wordt een adequate mix van toetsvormen gehanteerd. De borging van de toetskwaliteit en van het eindniveau van de educatieve minor functioneert in de praktijk op grote afstand van de educatieve minor. Dit heeft het panel ook bij diverse andere universiteiten waargenomen. In Utrecht zou de inrichting en betrokkenheid van de examencommissie van de Graduate School of Teaching hier aanzienlijk verbetering in kunnen aanbrengen.

Zowel studenten, docenten als het werkveld zijn positief over het eindniveau van de minorstudenten. Het panel concludeert op basis van gesprekken met studenten, docenten en

werkveld en op basis van de door haar bestudeerde portfolio's dat de educatieve minor een adequaat eindniveau heeft.

Het panel beoordeelt de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Masteropleiding LVHO in Aardrijkskunde:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding LVHO in Algemene Economie:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding LVHO in Biologie:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	goed
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding LVHO in Duits:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding LVHO in Engels:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding LVHO in Filosofie:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende

Algemeen eindoordeel voldoende

Masteropleiding LVHO in Frans:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende

Algemeen eindoordeel voldoende

Masteropleiding LVHO in Geschiedenis en Staatsinrichting:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende

Algemeen eindoordeel voldoende

Masteropleiding LVHO in Godsdienst en levensbeschouwing:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende

Algemeen eindoordeel voldoende

Masteropleiding LVHO in Kunstgeschiedenis en Culturele en Kunstzinnige vorming:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende

Algemeen eindoordeel voldoende

Masteropleiding LVHO in Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende

Algemeen eindoordeel voldoende

Masteropleiding LVHO in Muziek:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding LVHO in Natuurkunde:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	goed
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding LVHO in Nederlands:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding LVHO in Scheikunde:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	goed
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding LVHO in Spaans:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding LVHO in Wiskunde:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	goed
Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

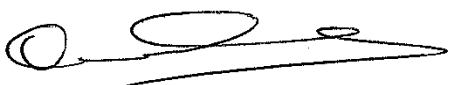
Educatieve minor:

Algemeen eindoordeel

positief

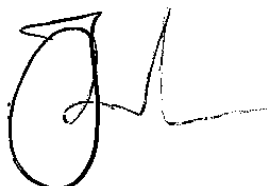
De voorzitter en de secretaris van het panel verklaren hierbij dat alle leden van het panel kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 12 november 2014.

Prof. dr. A. Aelterman
Vorzitter

Drs. J. van Zwieten
Secretaris

Organisatie van de educatieve masteropleidingen en educatieve minor

---

De lerarenopleidingen en educatieve minor in Utrecht zijn volgens een hybride model georganiseerd. Formeel zijn de opleidingen onderdeel van de betreffende schoolvakfaculteiten. De organisatie en coördinatie vinden echter plaats vanuit het centrale Centrum voor Onderwijs en Leren (COLUU). Het aan de opleidingen verbonden personeel is voor ongeveer twee derde formeel verbonden aan de afdeling Educatie van de faculteit Sociale Wetenschappen, een derde is direct binnen de betreffende vakopleiding geplaatst. Beide groepen docenten werken nauw samen in de vormgeving van de opleidingen.

De Universiteit Utrecht heeft voor bovenstaand organisatiemodel gekozen, omdat in het eerdere volledig centraal gestuurde model de contacten met de schoolvakfaculteiten te beperkt waren. Zowel vanuit het oogpunt van vakinhoudelijke versterking als vanuit het oogpunt van zichtbaarheid van de lerarenopleidingen voor studenten is daarom meer aansluiting gezocht bij de faculteiten. Faculteiten zijn daarmee verantwoordelijk geworden voor de kwaliteitsbewaking van de opleidingen. In een Regeling Centrum voor Onderwijs en Leren is de samenwerking in het COLUU geregeld. De vijf decanen van de verschillende betrokken faculteiten vormen het bestuur van het COLUU. Vanuit iedere faculteit is er tevens een opleidingsdirecteur aangesteld voor de lerarenopleidingen binnen de betreffende faculteit. Deze vijf opleidingsdirecteuren vormen samen het Management Team Lerarenopleidingen van de Universiteit Utrecht.

Voorafgaand aan het bezoek en in gesprekken met het management heeft de Universiteit Utrecht het panel geïnformeerd over een wijziging in deze organisatiestructuur. In de praktijk heeft het organisatiemodel wel een versterking van de relatie tussen de lerarenopleidingen en de faculteiten opgeleverd, maar de formele en organisatorische aansturing blijkt in dit model onvoldoende daadkrachtig. Daarom is per 1 januari 2014 een interfacultaire Graduate School of Teaching opgericht. Deze Graduate School krijgt in een gemeenschappelijke regeling de verantwoordelijkheid voor de lerarenopleidingen en voor de educatieve minor. De Graduate School staat onder leiding van een co-decanaat van de vijf betrokken decanen, waarbij de Faculteit Sociale Wetenschappen penvoerder is. De dagelijkse leiding is belegd bij een opleidingsdirecteur, die samen met de vijf opleidingsdirecteuren vanuit de faculteiten de Board of Studies vormt. De Graduate School krijgt een eigen opleidingscommissie en een eigen examencommissie die verantwoordelijk is voor de borging van de toetskwaliteit en het eindniveau van de lerarenopleidingen en de educatieve minor.

Het COLUU heeft een Veldadviesgroep waarin schoolleiders van ongeveer twintig scholen zijn vertegenwoordigd. Deze groep fungeert als klankbord voor de lerarenopleidingen. De Veldadviesgroep denkt mee over de mate waarin de opleiding aansluit bij de wensen vanuit het beroepenveld. Ontwikkelingen in het curriculum of in de organisatie van de opleidingen worden aan dit adviserend orgaan voorgelegd. Het panel vindt dat dit externe klankbord voor de opleidingen een goed instrument is in de kwaliteitsbewaking van de opleidingen.

Het panel heeft kennis genomen van de bestaande en van de nieuwe organisatiestructuur van de lerarenopleidingen en educatieve minor van de Universiteit Utrecht. Zij is van mening dat de in de afgelopen jaren gerealiseerde samenwerking met de faculteiten een positieve bijdrage levert aan de kwaliteit en zichtbaarheid van de verschillende opleidingen. Tegelijkertijd constateert zij ook dat de kwaliteitsbewaking van met name toetsing en eindniveau in dit model niet adequaat functioneert (zie Standaard 3 verderop in dit rapport). De reeds ingezette overgang naar een Graduate School of Teaching met één opleidingsdirecteur en één examencommissie kan hierin volgens het panel een belangrijke verbetering aanbrengen.

Deel I – Masteropleidingen

Behandeling van de standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling, voor zover van toepassing op alle educatieve masteropleidingen

---

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

Toelichting:

De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master; hbo of wo) binnen het Nederlandse kwalificatieraamwerk. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding.

Bevindingen

De UU beoogt met de lerarenopleidingen eerstegraads docenten op te leiden die vakinhoudelijk deskundig zijn, de vakdidactische vertaalslag van hun vak kunnen maken en daarbij het leren van de leerlingen centraal willen stellen. Het domeinspecifieke referentiekader voor universitaire lerarenopleidingen is in 2013 ten behoeve van de visitatie opgesteld door de Interdisciplinaire Commissie Lerarenopleidingen (ICL). Hierin zijn, aansluitend op wettelijke kaders, zeven competenties geformuleerd waaraan een afgestudeerde van een universitaire lerarenopleiding moet voldoen:

- interpersoonlijke competentie;
- pedagogische competentie;
- vakinhoudelijke en didactische competentie;
- organisatorische competentie;
- competentie in het samenwerken met collega's;
- competentie in het samenwerken met de omgeving;
- competentie in reflectie en ontwikkeling.

Per competentie is in bekwaamheidseisen geformuleerd aan welke kennis en kunde moet worden voldaan. In ICL-verband zijn deze bekwaamheidseisen vergeleken met andere Europese en Amerikaanse lerarenopleidingen. Uit deze vergelijking is door de ICL geconcludeerd dat de Nederlandse eerstegraads lerarenopleidingen zowel qua vakinhoudelijke voorbereiding als qua beroepsvoorbereiding zich kunnen meten met de opleidingen in andere landen.

De Universiteit Utrecht hanteert als eindkwalificaties van de lerarenopleidingen een vertaling van bovenstaande bekwaamheidseisen in zes beroepsrollen:

- vakdidactisch deskundige;
- vormgever en begeleider van leerprocessen;
- pedagoog;
- manager van de werksfeer;
- docent in brede context;
- docent die verantwoordelijkheid neemt voor de eigen groei.

Per beroepsrol zijn eindtermen geformuleerd. Deze eindtermen zijn in de kritische reflectie afgezet tegen de Dublin-descriptoren van academisch masterniveau. Tevens zijn de rollen

vertaald naar vier beheersingsniveaus, waardoor het functioneren van studenten binnen deze rollen beoordeeld kan worden.

Aanvullend op de reguliere lerarenopleidingen biedt de Universiteit Utrecht een internationale variant van de opleidingen aan: het U-TEACH programma. De Universiteit Utrecht beoogt hiermee docenten op te leiden die in een internationale context of binnen tweetalig onderwijs kunnen functioneren. Voor studenten die deze opleidingsvariant volgen, gelden twee aanvullende rollen: *Content and Language Integrated Learning* docent en *Cross Cultural* docent. Het panel is van mening dat deze opleidingsvariant een specifieke doelgroep aan kan spreken. Het U-TEACH programma is een interessante profilering ten opzichte van het domeinspecifieke referentiekader.

Het panel concludeert dat de Universiteit Utrecht eindtermen hanteert die aansluiten bij het domeinspecifieke referentiekader en die expliciet gekoppeld zijn aan een academisch masterniveau. De beroepsrollen zijn volgens het panel een goede vertaalslag van de landelijke bekwaamheidseisen. Tijdens het bezoek heeft het panel waargenomen dat deze rollen voor docenten, studenten en stagescholen een bruikbaar vocabulaire vormen om de ontwikkeling tot eerstegraads docent te kunnen volgen. Deze eindkwalificaties lopen als een rode draad door het curriculum en worden door studenten herkend als einddoelstellingen van hun opleiding.

Het panel mist in de doelstellingen van de Universiteit Utrecht een duidelijke visie op het leraarschap: het panel vraagt zich af op welke wijze de Universiteit Utrecht wil dat hun alumni functioneren als leraar binnen de school en binnen de maatschappelijke context van de school (docent in brede context). In de kritische reflectie wordt bij de beoogde eindkwalificaties wel vermeld dat “van leraren verwacht wordt dat ze professioneel reflecteren over functioneren en hun omgeving binnen de maatschappelijke context”, maar dit wordt niet verder uitgewerkt, waardoor ook de concretisering in het programma en de opleidingspraktijk te weinig zichtbaar is. In de gesprekken met de verschillende groepen tijdens het visitatiebezoek is hier ook niets over vermeld. Het panel moedigt het management aan om deze visie duidelijker te expliciteren en uit te dragen binnen de opleidingen. Dit voorkomt dat de competenties als afvinklijstjes gebruikt worden, waardoor een meer holistische kijk op het leraarschap in het gedrang kan komen.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de eindtermen van de lerarenopleidingen van de Universiteit Utrecht voldoen aan de landelijk geformuleerde doelstellingen van eerstegraads lerarenopleidingen. Daarmee voldoen deze eindtermen qua inhoud, oriëntatie en niveau aan nationale eisen. De formulering van de eindtermen in beoogde docentrollen is een herkenbare vertaling van het beoogde eindniveau van de opleidingen. Het panel geeft de opleidingen ter overweging mee om gezamenlijk een visie te formuleren op de wijze waarop afgestudeerde leraren dienen te functioneren binnen de school en binnen de maatschappelijke context.

Conclusie

Masteropleiding LVHO in Aardrijkskunde: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Algemene Economie: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Biologie: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Duits: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Engels: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Filosofie: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Frans: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Geschiedenis en Staatsinrichting: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Godsdienst en levensbeschouwing: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Kunstgeschiedenis en Culturele en Kunstzinnige vorming: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Muziek: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Natuurkunde: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Nederlands: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Scheikunde: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Spaans: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Wiskunde: het panel beoordeelt Standaard 1 als ‘voldoende’.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

Toelichting:

De inhoud en vormgeving van het programma stelt de toegelaten studenten in staat de beoogde eindkwalificaties te bereiken. De kwaliteit van het personeel en van de opleidingsspecifieke voorzieningen is daarbij essentieel. Programma, personeel en voorzieningen vormen een voor studenten samenhangende onderwijsleeromgeving.

Bevindingen

Programma

Didactisch concept

In de kritische reflectie beschrijft de Universiteit Utrecht de vier pijlers waaruit het opleidingsdidactisch concept van de lerarenopleidingen is opgebouwd: competentiegericht opleiden, een balans tussen veiligheid en uitdaging, leren leren en congruente toetsing. De opleiding werkt daarin zowel vraaggestuurd als vraagsturend. In veel bijeenkomsten worden vraagstukken van studenten uit de praktijk besproken. Tegelijkertijd speelt de opleiding, met behulp van de opdrachten die studenten krijgen, in op de vragen waar zij tegenaan lopen. Daarbij streeft de opleiding ernaar om een taakomgeving te creëren waarin sprake is van een constructieve ‘frictie’ met het feitelijk beheersingsniveau van de student: een omgeving met een goede balans tussen veiligheid en uitdaging. Dit alles vindt plaats in diverse werkvormen. De opleiding maakt onder meer gebruik van hoorcolleges, werkcolleges, intervisievormen, simulaties, video-analyses en debatvormen.

Het panel heeft tijdens het bezoek met docenten en studenten gesproken over de invulling van het onderwijs. Hieruit concludeert zij dat de opleiding sterk georiënteerd is op het werken vanuit vraagstukken van studenten en daarmee een praktijkgestuurd karakter heeft. Het panel constateert dat de opleiding daarmee het principe ‘teach as you preach’ goed realiseert: de afwisseling van geschikte werkvormen en het aansluiten op de ontwikkeling van studenten laten zien dat de onderwezen onderwijskundige principes ook in de opleiding zelf worden gehanteerd.

Curriculum

Het curriculum van de eenjarige lerarenopleidingen is verdeeld over twee semesters van ieder 30 EC. In deze semesters volgen studenten de volgende cursussen:

- Algemene Didactiek Start, 1 en 2 (4, 5 en 5 EC);
- Vakdidactiek 1 en 2 (4 en 4,5 EC);
- Themabijeenkomsten en leerlingfeedback (4 EC);
- Masterstage 1 en 2 (ieder 13 EC);
- Praktijkgericht Onderzoek (7,5 EC).

Gedurende beide semesters lopen de cursussen parallel aan de stage. Een schematisch overzicht van het curriculum is opgenomen in bijlage 5 van dit rapport.

De cursus Algemene Didactiek wordt gegeven in mentorgroepen per cluster (Alfa, Bèta, Gamma). Een mentorgroep bestaat uit maximaal 20 studenten onder begeleiding van twee of drie docenten algemene didactiek. De colleges zijn gestructureerd rondom de zes beroepsrollen. Deze beroepsrollen staan beschreven onder standaard 1. Per rol komen

relevante wetenschappelijke theorie, praktijkervaringen van studenten en de benodigde beroepsvaardigheden aan bod. Studenten krijgen regelmatig opdrachten waarmee zij een koppeling dienen te leggen tussen de theorie en hun stagepraktijk. Zo moeten studenten bijvoorbeeld een literatuurstudie doen op het gebied van leerpsychologie en in hun rapportage hiervan een koppeling maken met de praktijk van de stageschool. In de mentorgroepen vindt ook intervisie plaats. Dit is tevens een werkvorm waarin de koppeling tussen de praktijkconcerns van studenten en de geleerde theorie wordt gelegd, mede door de begeleidende mentor die hierop stuurt.

Het panel heeft de inhoud van de colleges Algemene Didactiek bestudeerd en concludeert dat studenten hierin een adequate introductie in algemene didactiek krijgen. De gehanteerde literatuur is herkenbaar binnen dit domein. Er wordt zowel gebruik gemaakt van een handboek als van, deels Engelstalige, artikelen. Het panel is positief over de koppeling tussen theorie en praktijk die in de bijeenkomsten en opdrachten tot stand wordt gebracht. Wel is het het panel opgevallen dat in deze cursus (en in andere cursussen) zeer beperkt aandacht is voor pedagogische aspecten van het leraarschap. Ook in alumni-enquêtes wordt de voorbereiding op de rol als pedagoog relatief laag gewaardeerd en enkele studenten gaven tijdens het bezoek aan meer aandacht voor dit aspect te hebben verwacht in de opleiding.

Aanvullend op Algemene Didactiek volgen de studenten van alle lerarenopleidingen twee cursussen Vakdidactiek (totaal 8,5 EC). Hierin staat centraal de vertaling van vakkennis naar de leerlingen. Ook dienen studenten in deze cursussen een visie te ontwikkelen op het schoolvak. Een gedeelte van de bijeenkomsten Vakdidactiek vindt plaats met het gehele Moderne Vreemde Talen-, bèta- of gammacluster waartoe de opleiding behoort.

Het panel heeft de opzet van de cursussen Vakdidactiek 1 en 2 bestudeerd. Voorafgaand en tijdens het bezoek heeft het panel voor ieder schoolvak de opzet van de cursussen, de gebruikte literatuur (met aandacht voor het academisch karakter ervan en de aansluiting bij de ontwikkelingen in het VO), de studiehandleiding en de CV's van de betrokken vakdidactici bestudeerd, met aandacht voor vakdidactisch onderzoek en hun rol als lerarenopleider. Ook zijn voor ieder schoolvak de eindwerken (waaronder enkele vakdidactische eindwerken) van ten minste één student bestudeerd. Daarnaast is tijdens het bezoek gesproken met de vakdidactici en is aan de studenten en alumni gevraagd hoe zij de vakdidactiek voor hun schoolvak ervaren of hebben ervaren. Tevens is de rol van de vakdidacticus bij de begeleiding en de beoordeling van de stage gepeild.

In algemene zin heeft het panel opgemerkt dat de cursussen Vakdidactiek een logische opbouw hebben en activerende opdrachten kennen, met aandacht voor authentieke casussen. De onderwerpen die in de colleges aan bod komen, richten zich op lesontwikkeling en didactiek van het vak en zijn specifiek voor de opleiding waarbinnen de cursussen worden gevolgd. Daarnaast worden zij verzorgd door gekwalificeerde docenten.

Wel heeft het panel gemerkt dat de cursussen geen vast vervolg krijgen in de verdere opleiding: er is – met uitzondering van de vakdidactieken in de bèta-cluster – geen sprake van een leerlijn Vakdidactiek die afgerond wordt in samenhang met praktijk en reflectie op de leerinhouden vakdidactiek, de visie op het schoolvak en de reflectie daarop. In een aantal opleidingen wordt met een meesterproef gewerkt, maar dit is niet een standaardonderdeel van alle opleidingen. De meesterproef ontbreekt in de masteropleidingen LVHO in Duits, Engels, Frans, Natuurkunde, Spaans en Wiskunde. Ook de opzet van de meesterproeven verschilt, er is niet altijd sprake van een academische evaluatie en reflectie op de lessenserie. Ook is het Praktijkgericht Onderzoek meestal niet vakdidactisch van aard. Hierdoor komt de

vakdidactiek soms wat in de marge. Het panel adviseert deze opleidingen om een duidelijker integraal afsluitend product aan de cursus toe te voegen waarin studenten hun academische bekwaamheid als vakdidacticus tonen en hierop reflecteren.

De vakdidactische invulling van de theorie in de cursussen Vakdidactiek is in het algemeen aan de maat, maar buiten het bèta-domein waren uitschieters in positieve zin zeldzaam. De gehanteerde literatuur is vaak een herkenbare mix van handboeken, wetenschappelijke artikelen en praktische artikelen van vakdidactische aard.

De opzet van de vakdidactieken kent een gelijke opbouw over de verschillende vakdidactieken. Binnen elk van de clusters waartoe de vakdidactieken behoren, worden naast de afzonderlijke bijeenkomsten vakdidactiek, ook vakoverschrijdende hoor- en werkcolleges gevolgd. Hieronder volgt een nadere precisering per vakdidactiek.

Alfa-cluster

De vakdidactiek Nederlands is volgens het panel goed opgebouwd en dekt de verschillende domeinen van het vak, zowel in de literatuur als in de diverse opdrachten die studenten maken. Studenten in de opleidingen Duits, Engels, Frans en Spaans volgen de vakdidactiek deels gezamenlijk. Het panel kan zich vinden in de opzet van de cursus vanuit de gezamenlijke MVT-didactiek. Door de taalspecifieke bijeenkomsten krijgen studenten voldoende gelegenheid om het geleerde naar hun eigen praktijk te vertalen.

Bèta-cluster

Het panel is zeer te spreken over de vakdidactische invulling van de Meesterproef bij Biologie en Scheikunde. De opzet van de Meesterproef in deze opleidingen is zodanig dat een complete ontwerpcyclus wordt doorlopen, inclusief theoretische onderbouwing en reflectie. Zodoende krijgt de vakdidactische leerlijn een herkenbare afronding. De commissie is ook te spreken over de goede opzet van de cursussen Vakdidactiek.

De goede opzet van de cursussen Vakdidactiek wordt in de lerarenopleidingen Biologie, Natuurkunde, Scheikunde en Wiskunde aangevuld met een goed gekwalificeerde staf, die een sterke verbinding heeft met actueel vakdidactisch onderzoek. De docenten zijn verbonden aan het Freudenthal Instituut voor Didactiek van Wiskunde en Natuurwetenschappen. Zij hebben daarmee een sterke verbinding met actueel vakdidactisch onderzoek. De gehanteerde literatuur in deze opleidingen is uitgebreid en bevat een mix van wetenschappelijke artikelen en handboeken.

Deze combinatie leidt er volgens het panel toe dat de lerarenopleidingen Biologie, Scheikunde, Wiskunde en Natuurkunde op Standaard 2 uitstijgen boven de gangbare basiskwaliteit.

Gamma-cluster

In de lerarenopleiding Aardrijkskunde is er tijdens Vakdidactiek aandacht voor leerplannen en methodes, concretiseren, kaarten en grafieken, aardrijkskundige vragen en vaardigheden, toetsing en veldwerk. Voor de opleiding Aardrijkskunde geldt dat het panel de op dit moment gehanteerde literatuur te beperkt vindt, er wordt hoofdzakelijk gebruik gemaakt van een handboek. Voor het volgende cursusjaar is uitbreiding van de literatuur met wetenschappelijke artikelen voorzien, het panel onderschrijft deze aanpassing.

De eerste cursus vakdidactiek in de lerarenopleiding Geschiedenis en Staatsinrichting gaat in op basisprincipes van geschiedenisdidactiek, onderbouwdidactiek en het ontwerpen van een

lessenserie. De tweede cursus is gericht op bovenbouwdidactiek en nieuwe ontwikkeling op het gebied van vakdidactiek. Onderwerpen die in de cursussen aan bod komen zijn onder meer leerplannen en methodes, informatiebronnen, erfgoed, begripsvorming, oriëntatiekennis, historische vaardigheden en staatsinrichting. Studenten maken gedurende de cursussen verschillende opdrachten om zich de vakdidactiek eigen te maken. Het panel is van mening dat de gebruikte literatuur en de opdrachten op niveau zijn en herkenbaar voor het vakgebied.

Bij de lerarenopleiding Godsdienst en Levensbeschouwing vond het panel de literatuurlijst daarentegen erg uitgebreid, hierdoor was het lastig om inzicht te krijgen in welke literatuur daadwerkelijk gebruikt wordt. In de cursusopbouw en de opdrachten heeft het panel wel een duidelijk opgebouwde cursuslijn waargenomen.

De invulling van de cursussen Vakdidactiek Kunstgeschiedenis is volgens het panel goed gestructureerd en dekt de volle breedte van de kunsten.

In de opleiding Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen heeft het panel waargenomen dat er een duidelijke verbinding gelegd wordt met actueel onderzoek.

De vakdidactiek Muziek vond het panel zeer helder gestructureerd, hierin was een duidelijke vervlechting van algemene didactiek en vakdidactiek waarneembaar.

Het panel heeft opgemerkt dat de colleges Vakdidactiek in de lerarenopleiding Filosofie veel gebaseerd zijn op elementen van algemene didactiek. Dit is voor het vak Filosofie echter ook bij andere universiteiten vaak het geval. Er zijn voor dit vak nog maar weinig vakdidactische theoretische kaders beschikbaar. Het panel is van mening dat de algemene didactiek in de opdrachten in deze opleiding goed filosofie-specifiek wordt ingevuld.

De cursus Themabijeenkomsten en leerlingfeedback bestaat uit een serie van verdiepende colleges en workshops op verschillende thema's binnen de beroepsrollen, met uitzondering van de vakdidactische rol. Studenten kunnen steeds uit verschillende bijeenkomsten kiezen en daarmee hun programma afstemmen op hun persoonlijke ontwikkelingsplan (POP). Uit de gesprekken met studenten blijkt dat zij de inhoud van deze bijeenkomsten sterk waarderen. Het panel is positief over de keuzevrijheid in deze bijeenkomsten, waardoor studenten op basis van hun leerbehoeften verdieping in de opleiding aan kunnen brengen. Deze diepgang zou volgens het panel nog verder gestimuleerd kunnen worden, wanneer er meer in series van bijeenkomsten zou worden gewerkt en een thema dus nog uitgebreider behandeld kan worden en de algemene referentiekaders meer als 'rode draad' gebruikt worden in de themabijeenkomsten. Dit voorkomt dat de themabijeenkomsten als fragmentarisch ervaren worden en de beoogde complementariteit tussen "vraaggestuurd" en "vraagsturend" in het gedrang komt.

Een onderdeel van deze cursus is dat studenten feedback verzamelen bij hun leerlingen door middel van de Vragenlijst Interpersoonlijk Leraarschap. De resultaten hiervan bespreken zij binnen de mentorgroep, waarbij het de bedoeling is te formuleren hoe ze met deze feedback om willen gaan in hun toekomstig optreden als leraar.

De masterstages beslaan in totaal minimaal 220 klascontacturen, waarvan ten minste 120 uren door de student gegeven lessen. In het begin van de stageperiode oriënteert de student zich binnen de klassen en de school, waarna de stage geleidelijk opbouwt naar het zelfstandig verzorgen van lessen en het samenwerken met andere docenten. Aan het einde van de eerste

stageperiode moet de student zelfstandig lessen kunnen geven. In de tweede stageperiode heeft de student dan een of twee eigen klassen.

De Universiteit Utrecht heeft voor de invulling van de praktijkcomponent overeenkomsten gesloten met universitaire praktijkscholen. Zes van deze scholen hebben het convenant Samen Opleiden, Ontwikkelen en Onderzoeken (SOOO) ondertekend. De samenwerking met deze scholen is intensief, zowel op het vlak van onderwijs als van onderzoek. Met twaalf praktijkscholen heeft de Universiteit Utrecht een convenant Samen Opleiden (SO) gesloten. Dit convenant richt zich op het samen vormgeven van de lerarenopleidingen. Daarnaast vinden in sommige gevallen stages plaats op scholen waarmee geen convenant is gesloten. Tijdens het bezoek heeft het opleidingsmanagement toegelicht dat er vanuit het COLUU wordt gewerkt aan een uitbreiding van het aantal partnerscholen. In de SOOO- en SO-scholen is de stagebegeleider de dagelijkse begeleider van de student op het gebied van de ontwikkeling tot vakdocent. Daarnaast is er een schoolopleider binnen iedere school die de professionele ontwikkeling van de studenten binnen de school begeleidt. Studenten op een SOOO-school blijven daar gedurende het hele schooljaar, studenten op andere praktijkscholen kunnen hun tweede stage op een andere school laten plaatsvinden. Studenten binnen het U-TEACH programma lopen de eerste periode stage op een partnerschool die tweetalig onderwijs aanbiedt. De tweede stage vindt verplicht op een internationale school in het buitenland plaats.

Studenten hebben tijdens het bezoek aangegeven dat zij tevreden zijn over de invulling en begeleiding van de stageperiodes. Wel geven sommigen aan dat het binnen bepaalde schoolvakken moeilijk is om een stageplek te vinden. De Universiteit Utrecht plaatst studenten op een stageschool, maar in sommige gevallen is dit niet direct aan het begin van het jaar gelukt. Het panel heeft over deze problematiek gesproken met het management. Uit dit gesprek heeft zij geconcludeerd dat deze problemen goed in beeld zijn en dat er, onder andere door het invoeren van een beperking van het aantal opleidingsplaatsen voor bepaalde schoolvakken, wordt gestuurd op het verhelpen van deze capaciteitsproblemen.

Het panel is van oordeel dat de Universiteit Utrecht het praktijkdeel van de opleiding adequaat heeft georganiseerd door middel van de verschillende samenwerkingsvormen. Deze geven een stevige basis voor de beroepsvorming van studenten. Het SOOO-verband biedt hiernaast een sterke invulling van de onderzoeksexpertise van deze partnerscholen.

Onderdeel van een eerstegraads lerarenopleiding is het doen van onderzoek binnen de onderwijspraktijk. In Utrecht is dit vormgegeven in een Praktijkgericht onderzoek (PGO). Studenten werken hierbij in groepen van drie à vier aan een onderzoek dat aansluit bij een vraag vanuit hun stagepraktijk. Studenten zijn meestal vrij om een onderwerp te kiezen. Alleen in SOOO-scholen dienen zij aan te sluiten bij de onderzoeksagenda die in het convenant tussen Universiteit Utrecht en de school is bepaald. Op deze scholen werken studenten in een groep van circa negen aan een onderzoek binnen het onderzoeksthema van de school. Binnen deze groep worden enkele deelonderzoeken geformuleerd om het werk te verdelen in subgroepen. De begeleiding vindt plaats door een onderzoeker van de Universiteit Utrecht en door de mentor. In de mentorbijeenkomsten is een aantal themasessies gepland waarin het formuleren van een probleemstelling, het opzetten van een onderzoek en dataverzameling aan bod komen. Uiteindelijk mondt het onderzoek uit in een wetenschappelijk artikel en een presentatie op een conferentie voor studenten, docenten en schoolopleiders.

In het gesprek met studenten is gesproken over de invulling van en begeleiding bij het Praktijkgericht Onderzoek. Hieruit blijkt dat hun voorkennis van onderwijskundig onderzoek en de daarbij horende methodologische aanpak divers is. Dit maakt het voor sommige studenten op basis van de themasessies lastig om zich deze kennis in korte tijd eigen te maken.

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek PGO-verslagen gelezen. Het academisch karakter van de opleidingen krijgt hierin duidelijk gestalte. Wel viel het het panel op dat de invulling van de verslagen in de meeste gevallen algemeen didactisch van aard is. Vakdidactiek speelt in de meeste PGO's geen rol. De mogelijkheid om vakdidactisch onderzoek te doen is er wel, maar doordat studenten veelal moeten samenwerken vanuit de mentorgroep, waarin verschillende vakken zijn vertegenwoordigd, komt dit in de praktijk weinig voor. Het panel dringt er bij de opleidingen op aan om het makkelijker te maken om vakdidactisch onderzoek te doen binnen het Praktijkgericht Onderzoek en zo de positie van vakdidactiek in de opleiding te versterken.

Studenten die de U-TEACH variant volgen, krijgen voor het reguliere programma 55 EC toegekend. De overige 5 EC vullen zij in met twee extra cursussen van ieder 2,5 EC: een cursus *Content and Language Integrated Learning* en *International Cross Cultural Education*. De eerste cursus gaat over de specifieke didactiek van vakonderwijs in het Engels. De tweede cursus gaat in op aspecten van lesgeven in een interculturele context. Ook het Praktijkgericht Onderzoek vullen studenten U-TEACH in met een onderwerp binnen een van deze twee aspecten van internationaal en tweetalig onderwijs.

Studenten gaven tijdens het bezoek aan dat zij tevreden zijn over het curriculum en de begeleiding vanuit de Universiteit Utrecht en op hun stageschool. Sommigen merkten op dat zij behoefte hebben aan meer samenhang binnen het cursusrisch onderwijs: de wijze waarop dit vanuit de zes beroepsrollen wordt ingevuld werkt fragmentatie in de hand. Ook onder alumni heerst vooral tevredenheid over de opleiding. Zij zijn van mening dat ze in hun opleiding zo goed mogelijk zijn voorbereid op het functioneren in de praktijk. Sommigen hadden graag meer theoretische verdieping gehad in de opleiding. Thema's waaraan zij graag aandacht besteed hadden willen zien, zijn de ethiek van het leraarschap en het gebruik van ICT in het onderwijs. Studenten geven aan dat zij de opleiding goed studeerbaar vinden. De meesten hebben wel 40 uur per week nodig voor de combinatie van de cursussen en de stagepraktijk, maar zij ervaren geen struikelblokken in het curriculum.

Het panel concludeert dat het algemene programma van de lerarenopleidingen helder gestructureerd en compleet is in haar opzet. De cursussen zijn van een academisch niveau en sluiten voldoende aan bij recente wetenschappelijke inzichten in de onderwijskunde. Door middel van gerichte opdrachten vanuit de cursussen leggen de opleidingen een relatie tussen de aangeboden theorie en de stagepraktijk van studenten. Het panel heeft geconcludeerd dat het programma goed studeerbaar is. De verschillende onderdelen van het curriculum stellen studenten volgens het panel voldoende in staat om de eindtermen van de opleiding te realiseren en zich te ontwikkelen tot startbekwaam docent. Wel merkt het panel op dat dit voor de pedagogische rol en de rol als docent in brede context beperkt is. Er is bijvoorbeeld geen aandacht voor ontwikkelingen op het gebied van passend onderwijs. Daarnaast wijst het panel erop dat bij het Praktijkgericht onderzoek studenten te veel worden gedwongen om een algemeen onderwijskundig onderwerp te kiezen, waardoor de positie van de vakdidactiek in het gedrang komt.

Het specifieke U-Teach programma is volgens het panel goed vormgegeven en biedt studenten een goede voorbereiding op het lesgeven in tweetalig en/of internationaal onderwijs.

Staf

Het panel heeft vastgesteld dat het algemene deel van de opleiding door goed personeel wordt verzorgd. Een derde van de vanuit de Universiteit Utrecht betrokken medewerkers is gepromoveerd. Iets meer dan de helft heeft een VELON-registratie als lerarenopleider. Ook heeft ruim 80% van de betrokken docenten een Basis Kwalificatie Onderwijs (BKO) en/of een Senior Kwalificatie Onderwijs (SKO).

De Universiteit Utrecht zoekt in haar personeelsbeleid voor de lerarenopleidingen naar een mix van onderzoeksexpertise en ervaring in het voortgezet onderwijs. Momenteel hebben vrijwel alle betrokken docenten ervaring in het voortgezet onderwijs. Voor de onderzoeksexpertise heeft het management tijdens het bezoek aangegeven dat de Universiteit Utrecht ernaar streeft om meer gepromoveerde docenten betrokken te hebben bij de opleiding. In het kader van het Utrechts actieplan leraren is hiervoor budget vrijgemaakt. Ook hebben de betrokken faculteiten zich gecommitteerd aan het instellen van vakdidactische leerstoelen. Het panel moedigt deze inspanningen aan om het aantal gepromoveerde docenten, en hiermee ook de onderzoeksexpertise op het gebied van leren en onderwijzen, te laten toenemen. Met name op het niveau van universitair docenten en op het gebied van vakdidactiek is deze uitbreiding volgens het panel binnen het alfa- en het gammacluster noodzakelijk.

De betrokken schoolopleiders en stagebegeleiders vanuit de SOOO- en SO-scholen zijn volgens het panel deskundig. De convenanten voorzien in adequate maatregelen om de kwaliteit van opleiders en begeleiders te borgen. De Universiteit Utrecht verzorgt een verplichte training voor de stagebegeleiders, waarin onder meer begeleidingsvaardigheden aan de orde komen. Ook is er een brochure opgesteld die iedere stagebegeleider aan het begin van het jaar krijgt. Hierin zijn de opzet van de opleiding en de eisen aan de stage-invulling, begeleiding en beoordeling weergegeven. Voor schoolopleiders is er met de Hogeschool Utrecht een gezamenlijk traject georganiseerd waarin zij hun VELON-registratie behaalden. Uit het gesprek met schoolopleiders heeft het panel opgemaakt dat deze registratie niet door alle schoolopleiders is behaald. Het panel moedigt de Universiteit Utrecht aan om het behalen van de VELON-registratie door schoolopleiders verder te stimuleren.

De staf-studentratio is 1:18, dit maakt het mogelijk dat het onderwijs regelmatig in kleinere groepen wordt aangeboden. Studenten geven aan dat zij hun docenten zeer benaderbaar en betrokken vinden. Het panel is positief over dit kleinschalige karakter van de opleiding.

Opleidingsspecifieke kwaliteitszorg

De opleidingen vallen onder drie verschillende opleidingscommissies: per domein (alfa, bèta, gamma) is er een commissie. Deze commissies bewaken de onderwijskwaliteit van de verschillende masteropleidingen binnen het domein. Zij ontvangen hiertoe alle uitslagen van studentenevaluaties. Dit zijn zowel evaluaties per cursus als curriculumevaluaties. Deze curriculumevaluaties vinden twee maal per jaar plaats. Halverwege het jaar is dit in de vorm van een voorgestructureerd gesprek van mentoren met studenten. Aan het eind van het jaar wordt het curriculum met een standaardvragenlijst geëvalueerd. De opleidingscommissies brengen op basis van deze evaluaties een advies uit aan de betreffende opleidingsdirecteur(en). Uitkomsten van evaluaties komen ook direct bij het MT van de lerarenopleidingen terecht.

Naast het analyseren van de diverse evaluaties hebben de opleidingscommissies ook een jaaragenda met vergaderonderwerpen. Ook worden curriculumwijzigingen ter advies voorgelegd aan de opleidingscommissies. Tijdens het gesprek met de opleidingscommissies heeft het panel een aantal voorbeelden gekregen van opleidingsaspecten waarover de opleidingscommissies hebben geadviseerd en waarin verbeteringen zijn aangebracht op initiatief van de opleidingscommissies. Naast de opleidingscommissies heeft ook de Veldadviesgroep een signalerende rol voor de opleidingen. Deze commissie adviseert het bestuur van COLUU over ontwikkelingen in de praktijk en over de aansluiting van de opleiding hierop.

Het panel concludeert dat er zowel op managementniveau als vanuit studenten, docenten en werkveld gerichte aandacht is voor de kwaliteit van de opleidingen. Er is een goed functionerend systeem van evaluaties. Overlegstructuren zijn zo georganiseerd dat er korte lijnen zijn tussen de verschillende betrokkenen bij de kwaliteitsbewaking van de opleidingen. Het panel merkt op dat specifieke opleidingselementen zoals het Praktijkgericht Onderzoek en de stages een andere evaluatie-aanpak vragen dan een standaard cursusevaluatie. Zij adviseert de opleidingscommissies om hier specifieke aandacht aan te besteden.

Overwegingen

Het panel heeft de lerarenopleidingen van de Universiteit Utrecht bestudeerd en vastgesteld dat het curriculum een logische structuur vertoont en in voldoende mate aansluit op de beoogde eindkwalificaties. De inhoud van de verschillende componenten van het curriculum is inzichtelijk voor studenten. Per onderwijsonderdeel zijn concrete leerdoelen geformuleerd en er wordt veel gevarieerd in werkvormen. Daarbij spelen de bestaande vraagstukken van studenten een centrale rol in de verschillende bijeenkomsten. Door middel van opdrachten stuurt de opleiding ook op specifieke vraagstukken en op een integratie van de aangeboden theorie in de praktijk.

De vakken zijn volgens het panel inhoudelijk degelijk opgebouwd en bieden studenten een overzicht van zowel gangbare didactische modellen als recente wetenschappelijke inzichten. Het panel constateert dat de pedagogische rol van het leraarschap in het cursorisch onderwijs wat onderbelicht blijft. Tevens is het panel van mening dat de vakdidactiek een nadrukkelijker afrondend product zou moeten kennen binnen de opleiding waarin studenten reflecteren op de wijze waarop zij vakdidactische theorieën gebruiken in hun onderwijspraktijk. Het academisch karakter van de opleidingen is voldoende verankerd in het Praktijkgericht Onderzoek en in de onderzoeken waarmee studenten in aanraking komen in het cursorisch onderwijs.

Het onderwijs en de begeleiding worden verzorgd door gekwalificeerde en gemotiveerde docenten. Er is vanuit de Universiteit Utrecht veel aandacht voor de kwaliteit van de stafleden. De beleidsvoornemens om docenten promotieonderzoek te laten doen, worden door het panel aangemoedigd. De begeleiding in de onderwijspraktijk is door middel van samenwerkingsconvenanten adequaat georganiseerd. Studenten zijn tevreden over hun docenten en over de opleiding als geheel. De kwaliteitszorg van de opleidingen voldoet: vanuit verschillende betrokkenen is er aandacht voor de kwaliteit van de opleidingen.

Conclusie

Masteropleiding LVHO in Aardrijkskunde: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Algemene Economie: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Biologie: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'goed'.

Masteropleiding LVHO in Duits: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Engels: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Filosofie: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Frans: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Geschiedenis en Staatsinrichting: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Godsdienst en levensbeschouwing: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Kunstgeschiedenis en Culturele en Kunstzinnige vorming: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Muziek: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Natuurkunde: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘goed’.

Masteropleiding LVHO in Nederlands: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Scheikunde: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘goed’.

Masteropleiding LVHO in Spaans: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘voldoende’.

Masteropleiding LVHO in Wiskunde: het panel beoordeelt Standaard 2 als ‘goed’.

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting:

Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

Bevindingen

Systeem van toetsing

De lerarenopleidingen kennen diverse toetsvormen, zoals het literatuurproject bij Algemene Didactiek, de Vragenlijst Interpersoonlijk Leraarschap, vakdidactische opdrachten gericht op lesontwerp en het Praktijkgericht Onderzoek. Het panel heeft de opdrachten bestudeerd en geconcludeerd dat hiermee de verschillende cursusdoelen meer dan afdoende worden getoetst. Toetsen gaan verder dan het toetsen op reproductieniveau en laten ook het inzicht en de toepassing van kennis en vaardigheden door studenten zien.

Centraal in de beoordeling van studenten is het portfolio. Studenten maken, zoals benoemd, gedurende hun opleiding diverse opdrachten in de verschillende cursussen. Deze opdrachten komen terecht in hun portfolio. Er is voor studenten een Studenthandleiding Portfolio, waarin de werkwijze en beoordelingscriteria zijn toegelicht. In het portfolio draagt de student bewijslast aan van zijn of haar competentie op de zes beroepsrollen. Deze bewijslast betreft in ieder geval:

- eindevaluatie van de stages;
- eigen onderwijsvisie;
- link naar het verslag van het Praktijkgericht Onderzoek;
- overzicht van gevolgde themabijeenkomsten en de resultaten van de Vragenlijst Interpersoonlijk Leraarsgedrag;
- lesontwerpen en leerlingenmateriaal;
- vakdidactische opdrachten.

In het portfolio moeten studenten de relatie tussen de theorie en hun eigen stagepraktijk toelichten. Uit de gesprekken met studenten is gebleken dat hier door de opleiding actief op wordt gestuurd in de feedback op de portfolio's.

Het portfolio wordt beoordeeld door de mentor en een onafhankelijke beoordelaar. De mentor heeft voorafgaand aan de beoordeling contact met de vakdidacticus. De vakdidacticus is verantwoordelijk voor het beoordelen van de vakdidactische rol in het portfolio. Voor de beoordeling van het portfolio zijn beoordelingsformulieren en *rubrics* gemaakt. In de *rubrics* zijn per rol op vier verschillende niveaus de vereiste bekwaamheden weergegeven. Het panel heeft de *rubrics* bestudeerd. Zij is van mening dat de *rubrics* een goed instrument zijn om de beoordeling van studenten te objectiveren, de *rubrics* zijn duidelijk en uitgebreid uitgewerkt. De relatie tussen de eindkwalificaties van de opleiding en de beoordeling van studenten wordt hiermee goed gelegd.

Bij de door het panel bestudeerde portfolio's viel op dat niet alle portfolio's voorzien waren van een beoordelingsformulier en dat de aanwezige formulieren sterk verschilden in de mate van onderbouwing van de gegeven oordelen. Het panel adviseert de opleidingen om erop toe te zien dat alle portfolio's met een duidelijke schriftelijke onderbouwing worden beoordeeld.

Tijdens het bezoek heeft het management van de opleidingen aangegeven hierop sinds een half jaar actiever te sturen.

De stagepraktijk wordt halverwege en aan het einde van iedere stageperiode beoordeeld. De basis hiervoor vormt een zelfevaluatie van de student en een beoordeling van de stagebegeleider. Beiden vullen hiertoe het beoordelingsformulier voor de masterstages in. Deze formulieren zijn gestructureerd langs de zes beroepsrollen. Eindverantwoordelijk voor de beoordeling is de mentor van de student, deze kent op basis van de formulieren van de student en de stagebegeleider de beoordeling toe. De mentor komt gedurende de opleiding één maal op lesbezoek. Een tweede lesbezoek wordt door de vakdidacticus gedaan.

Ook bij de stagebeoordelingen heeft het panel een grote diversiteit aangetroffen van de wijze waarop de beoordelingen zijn onderbouwd. Dit maakt dat de uiteindelijke beoordeling niet transparant is. Het panel beklemtoont dat ook op deze beoordelingen toegezien dient te worden.

Het Praktijkgericht Onderzoek wordt door de opleiding beoordeeld op twee onderdelen: het plan van aanpak en het artikel dat als eindverslag wordt ingeleverd. Het plan van aanpak wordt door de begeleidend onderzoeker en door de mentor beoordeeld aan de hand van beoordelingsrubrics. Hier worden de verschillende onderdelen van de onderzoeksopzet (waaronder de probleemstelling, relevantie, methoden, tijdplan en literatuur) gescoord op een schaal van vier niveaus: 1. de eerste aanzet, 2. vraagt verdere aanscherping, 3. werkbaar plan en 4. best practice. De beoordeling is voldoende als alle onderdelen minimaal op het niveau 'werkbaar plan' zijn beoordeeld. Het uiteindelijke artikel wordt ook door twee beoordelaars aan de hand van de *rubrics* beoordeeld door voor elk hoofdstuk het niveau vast te stellen. Op alle onderdelen moet minimaal op niveau twee (ontwikkeland) gescoord worden.

Kenmerkend voor het Praktijkgericht Onderzoek is dat het om een groepsproduct gaat. In de kritische reflectie en in de gesprekken tijdens het bezoek is hier uitgebreid over gesproken. De opleiding wil met deze opzet studenten leren samen te werken in schoolontwikkelingsvraagstukken. De individuele voortgang en beoordeling worden door de opleiding gewaarborgd doordat begeleiders regelmatig gesprekken hebben met de PGO-groepen. Hierin krijgen zij een indruk van de individuele betrokkenheid en bijdrage van de studenten. Indien nodig grijpt de begeleider hier in, zo blijkt uit de gesprekken met de begeleiders. Er zijn echter geen nadere maatregelen om de individuele beoordeling gestalte te geven. Uit gesprekken met studenten blijkt dat in de praktijk de verantwoordelijkheid voor de individuele bijdragen moeilijk te volgen is door begeleiders en dat er verschillen kunnen optreden in de mate waarin afzonderlijke groepsleden bijdragen aan het totaalproduct. Ook is in de huidige opzet de samenwerking geen onderdeel van de beoordeling van het PGO, niettegenstaande het feit dat het leren samenwerken wel als een doelstelling wordt genoemd.

Het panel is van mening dat in de hierboven beschreven opzet, de bewaking van de individuele bijdrage en dus van de realisatie van de beoogde leerdoelen in het Praktijkgericht Onderzoek onvoldoende is geborgd. Het panel is niet negatief over groepsproducten als zodanig, maar het is belangrijk dat daarbij formele afspraken worden gemaakt over de beoordeling van de individuele bijdrage. Per september 2014 wordt een nieuw, flexibel, curriculum ingevoerd in de Utrechtse universitaire lerarenopleidingen. Het panel heeft inzage gekregen in het beoordelingsprogramma van dit nieuwe curriculum. Zij stelt vast dat het PGO in dit curriculum wordt verdeeld in een cursus Inleiding Onderzoek in Onderwijs (3,75 EC) en een praktijkonderzoek waarin wordt voortgebouwd op wat is geleerd in de eerste cursus. Over het praktijkonderzoek wordt vanaf dat moment gerapporteerd in een individueel

verslag. Groepswerkstukken zullen niet langer aan de orde zijn. Het panel beschouwt deze aanpassing als een passende en ook noodzakelijke verbetermaatregel. De individuele beoordeling is daardoor in het nieuwe curriculum gewaarborgd.

Het panel heeft kennis genomen van een Praktijkgericht Onderzoek van een individuele student die een alternatieve opdracht heeft uitgevoerd. Dit werkstuk was duidelijk academisch van aard, maar kende een geesteswetenschappelijke aanpak van een onderzoek naar de onderwijspraktijk. Het panel kan zich voorstellen dat de opleidingen in sommige gevallen gelegenheid willen geven aan studenten om een andersoortig onderzoek uit te voeren. Zij raadt de opleidingen echter aan om hier richtlijnen en beoordelingscriteria voor te formuleren, zodat de aanpak en beoordeling van deze opdrachten vooraf transparant zijn en passen binnen de doelstellingen van de opleiding.

Examencommissies zijn verantwoordelijk voor de borging van de toetskwaliteit en het eindniveau van de opleidingen. De organisatiestructuur van de lerarenopleidingen van de Universiteit Utrecht maakt dat er vanuit de faculteiten vijf verschillende examencommissies verantwoordelijk zijn voor de lerarenopleidingen. Omdat toetsing en beoordeling van docenten in opleiding specifieke kenmerken hebben, zoals het beoordelen van beroepsbekwaamheid, is er een examenadviescommissie ingesteld voor de lerarenopleidingen. Deze bestaat uit de voorzitters van de vijf betrokken examencommissies. In deze examenadviescommissie vindt afstemming plaats over de specifieke toetsingsaspecten van de lerarenopleidingen. Tevens is er een toetsadviescommissie van het COLUU die in opdracht van de examenadviescommissie regelingen en procedures uitwerkt, toeziet op de kwaliteit van toetsen en de kwaliteit van docenten op dit vlak bevordert.

Het panel heeft met de examencommissies gesproken en kennis genomen van verslagen van deze commissies. Hieruit heeft zij geconcludeerd dat de borging van de toetskwaliteit en van het eindniveau van de verschillende lerarenopleidingen ten tijde van het bezoek nog niet adequaat was georganiseerd. De afzonderlijke examencommissies staan te ver af van de lerarenopleidingen en hebben de verantwoordelijkheid voor veel verschillende masteropleidingen. De examenadviescommissie heeft tot op heden nog geen duidelijke maatregelen genomen om de kwaliteit van toetsing en het eindniveau in de lerarenopleidingen te waarborgen. Zo zijn er geen steekproeven georganiseerd op PGO's en portfolio's. Er zijn vanuit de examencommissie geen richtlijnen voor individuele beoordeling hiervan en er hebben geen controles op toetskwaliteit plaatsgevonden. Door de opleidingen zelf zijn wel diverse, volgens het panel adequate, instrumenten ontwikkeld om de beoordelingen te objectiveren door middel van *rubrics*.

Het panel heeft kennis genomen van het concept-toetsplan dat is opgesteld voor de Graduate School of Teaching. Hierin zijn het toetsprogramma en richtlijnen voor beoordeling opgenomen voor het curriculum vanaf september 2014. Het panel constateert dat met dit document het toetsbeleid voor de lerarenopleidingen goed is uitgewerkt. De examencommissie van de Graduate School of Teaching zal nauwlettend moeten toezien op de uitvoering van dit toetsplan. Het panel acht dit noodzakelijk voor een goede borging van de toetskwaliteit en het eindniveau.

Gerealiseerd eindniveau

Het gerealiseerd eindniveau wordt door de Universiteit Utrecht beoordeeld aan de hand van de kwaliteit van het portfolio en van het Praktijkgericht Onderzoek. Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek de producten van twintig studenten uit de studiejaar 2011-2012 en 2012-2013 geselecteerd en beoordeeld. De wijze waarop dit selectieproces heeft

plaatsgevonden, is beschreven onder de paragraaf Werkwijze van het panel eerder in deze rapportage. De steekproef bevatte van iedere opleiding één student.

Het panel heeft geconstateerd dat de producten van voldoende niveau zijn. In de onderzoeksverslagen trof het panel een wetenschappelijke onderbouwing aan van het uitgevoerde onderzoek. In één geval was het panel van oordeel dat het PGO-verslag niet voldeed aan criteria voor academisch onderzoek. Het uitgevoerde onderzoek was niet controleerbaar aangezien er geen data waren bijgevoegd. Ook was het theoretisch kader erg beperkt. Tijdens het bezoek is met de opleiding over dit Praktijkgericht Onderzoek gesproken. De betreffende begeleider heeft wel inzage gehad in de verzamelde data en het onderzoek kunnen controleren. De opleiding erkent voorts dat het academisch gehalte van het betreffende Praktijkgericht Onderzoek mager is. Aangezien het slechts om één Praktijkgericht Onderzoek uit de steekproef van twintig studenten ging, heeft het panel deze casus als een uitzondering beschouwd. Over het geheel concludeert het panel dat het eindniveau van de PGO's voldoende is en dat de opleiding er met de opzet van het Praktijkgericht Onderzoek in slaagt om studenten met diverse academische achtergronden met sociaalwetenschappelijke onderzoeksmethodes onderwijsrelevante probleemstellingen uit te laten diepen. Het werken in groepen maakt dat studenten elkaar hierin kunnen ondersteunen.

De bestudeerde portfolio's zijn volgens het panel voldoende, maar het trof er wel een grote verscheidenheid aan opbouw, diepgang en reflectie in aan. Ook verschilden studenten sterk in de mate waarin zij een duidelijke relatie tussen theorie en praktijk legden in hun portfolio of terugkoppelden naar hun eigen eerder beschreven onderwijsopvattingen. Niet alle studenten leggen een heldere koppeling tussen hun werkwijze in de praktijk en de geleerde theorie in het cursorisch onderwijs. In de beoordelingen lijkt hier niet in te worden gedifferentieerd. Het panel raadt de opleidingen aan om explicieter te sturen op het niveau van reflectie en op de gelegde relatie tussen theorie en praktijk in de portfolio's.

Het panel heeft gesprekken gevoerd met alumni en met vertegenwoordigers uit het werkveld. Uit deze gesprekken concludeert het dat de Universiteit Utrecht studenten tot startbekwame docenten opleidt. Zowel alumni als het werkveld geven aan dat zij tevreden zijn over hun eindniveau en dat zij na voltooiing van de opleiding goed in staat zijn om zelfstandig als eerstegraads docent te functioneren. Het werkveld is tevreden over de samenwerking met de Universiteit Utrecht. Verschillende schoolleiders geven aan dat zij regelmatig studenten van de opleidingen in dienst nemen na hun stageperiode.

Overwegingen

Het panel is nagegaan of de opleidingen beschikken over een adequaat systeem van toetsing en of studenten de beoogde eindkwalificaties realiseren. Het panel heeft vastgesteld dat in de opleidingen gebruik wordt gemaakt van diverse toetsvormen die aansluiten bij de beoogde eindkwalificaties. In het Praktijkgericht Onderzoek wordt het academisch masterniveau duidelijk gestalte gegeven. Het portfolio is volgens het panel een adequaat instrument om de beroepsbekwaamheid van studenten te volgen. Zij merkt hierbij op dat er in de portfolio's een groot verschil zit in de mate van diepgang, reflectie en theoretische onderbouwing. De opleidingen dienen hier explicieter op te sturen.

Voor de beoordeling van portfolio's, PGO's en de beide stageperiodes worden standaard beoordelingsformulieren gehanteerd. Deze formulieren zijn volgens het panel goed vormgegeven en sluiten aan bij de eindkwalificaties van de opleidingen. Het gebruik hiervan

door de beoordelaars verschilt sterk, waardoor beoordelingen niet altijd grondig zijn onderbouwd. Dit vraagt nadere sturing.

De beoordelingssystematiek van het Praktijkgericht Onderzoek voorzag ten tijde van de visitatie onvoldoende in de noodzaak om de individuele realisatie van de leerdoelen te beoordelen. Het panel concludeert echter dat de aanpassing van de opzet van het PGO in het nieuwe curriculum, in het bijzonder het feit dat elke student afzonderlijk dient te rapporteren over het gevoerde onderzoek, een goede verbetermaatregel is, omdat dit een beoordeling van de individuele student waarborgt.

De borging van de toetskwaliteit en het eindniveau door de examencommissies was volgens het panel tot 2014 te ver op afstand van de lerarenopleidingen georganiseerd. De afgelopen periode is hierop niet adequaat toegezien. De opleiding heeft dit echter zelf ook opgemerkt en de nodige verbetermaatregelen genomen. De inrichting van de examencommissie van de Graduate School of Teaching per januari 2014 en het reeds goed uitgewerkte toetsplan zijn volgens het panel initiatieven die de borging van de toetskwaliteit ten goede komen.

Het panel heeft na bestudering van een selectie van producten en op basis van het functioneren van alumni in het werkveld vastgesteld dat studenten van de opleidingen de beoogde eindkwalificaties realiseren.

Het panel heeft de positieve en negatieve bevindingen op deze standaard tegen elkaar afgewogen. De beoordeling van de PGO's en de beperkte betrokkenheid tot 2014 van de examencommissies bij de opleidingen zijn de belangrijkste tekortkomingen. Echter, met het geconstateerde eindniveau, de kwaliteit van de toetsen en van de beoordelingsformulieren en met de ingezette verbetermaatregelen ten aanzien van de borging van de eindtermen van de opleidingen in de bestuurlijk organisatorische context van de Graduate School of Teaching, voldoen de opleidingen volgens het panel aan de vereisten van Standaard 3.

Conclusie

Masteropleiding LVHO in Aardrijkskunde: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Algemene Economie: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Biologie: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Duits: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Engels: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Filosofie: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Frans: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Geschiedenis en Staatsinrichting: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Godsdienst en levensbeschouwing: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Kunstgeschiedenis en Culturele en Kunstzinnige vorming: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Muziek: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Natuurkunde: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Nederlands: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Scheikunde: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Spaans: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Masteropleiding LVHO in Wiskunde: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'voldoende'.

Algemeen eindoordeel per opleiding

- Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in Aardrijkskunde* als ‘voldoende’.
- Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in Algemene Economie* als ‘voldoende’.
- Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in Biologie* als ‘voldoende’.
- Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in Duits* als ‘voldoende’.
- Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in Engels* als ‘voldoende’.
- Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in Filosofie* als ‘voldoende’.
- Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in Frans* als ‘voldoende’.
- Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in Geschiedenis en Staatsinrichting* als ‘voldoende’.
- Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in Godsdienst en levensbeschouwing* als ‘voldoende’.
- Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in Kunstgeschiedenis en Culturele en Kunstzinnige vorming* als ‘voldoende’.
- Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in Maatschappijleer en Maatschappijwetenschappen* als ‘voldoende’.
- Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in Muziek* als ‘voldoende’.
- Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in Natuurkunde* als ‘voldoende’.
- Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in Nederlands* als ‘voldoende’.
- Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in Scheikunde* als ‘voldoende’.
- Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in Spaans* als ‘voldoende’.
- Het panel beoordeelt de *masteropleiding LVHO in Wiskunde* als ‘voldoende’.

Deel II – Educatieve minor

Beoordeling van de educatieve minor aan de hand van het Beoordelingskader voor de educatieve minoren

---

Eindtermen

De educatieve minor van de Universiteit Utrecht beoogt studenten met vakinhoudelijke kennis van een schoolvakgebied op bachelorniveau in staat te stellen om les te geven in het desbetreffende schoolvak in het vmbo-tl en de eerste drie jaar havo/vwo. Het domeinspecifieke referentiekader voor universitaire lerarenopleidingen is in 2013 ten behoeve van de visitatie opgesteld door de Interdisciplinaire Commissie Lerarenopleidingen (ICL). Hierin zijn, aansluitend op wettelijke kaders, zoals beschreven in het algemene deel van het rapport over de masteropleidingen, zeven competenties geformuleerd waaraan een afgestudeerde van een universitaire lerarenopleiding moet voldoen. De Universiteit Utrecht hanteert als eindkwalificaties van de educatieve minor een vertaling van deze bekwaamheidseisen in zes beroepsrollen:

- vakdidactisch deskundige;
- vormgever en begeleider van leerprocessen;
- pedagoog;
- manager van de werksfeer;
- docent in brede context;
- docent die verantwoordelijkheid neemt voor de eigen groei.

Per beroepsrol zijn eindtermen geformuleerd. Deze rollen zijn vertaald naar vier beheersingsniveaus, waardoor het functioneren van studenten binnen deze rollen beoordeeld kan worden. Studenten die hun minor succesvol afronden dienen minimaal op het tweede niveau te functioneren op alle rollen. Dit betekent dat zij in staat zijn om zelfstandig met leerlingen te communiceren over het vak en de vakinhoud en om op een bewuste wijze het groepsproces en de communicatie binnen de groep te managen, zodat er sprake is van een veilige leeromgeving. Ze moeten een bestaande leergang kunnen gebruiken en daar eventueel aanpassingen in kunnen aanbrengen. Er wordt van hen verwacht adequaat te functioneren richting collega's en ouders. Deze invulling van de rol van de docent in brede context is adequaat, maar laat volgens het panel in de vertaling van de competentie in samenwerking met de omgeving een hiaat zien: in deze invulling van de beroepsrol is de opleiding niet gericht op het zicht krijgen op de zorgstructuur rondom een school.

Het panel concludeert dat de Universiteit Utrecht eindtermen hanteert die aansluiten bij het domeinspecifiek referentiekader. De beroepsrollen zijn volgens het panel een mooie vertaalslag van de landelijke bekwaamheidseisen. Tijdens het bezoek heeft het panel waargenomen dat deze rollen een voor docenten, studenten en stagebegeleiders bruikbaar vocabulaire vormen om de ontwikkeling tot docent met een beperkte tweedegraads bevoegdheid te kunnen volgen. De eindkwalificaties lopen als een rode draad door het curriculum en worden door studenten herkend als einddoelstellingen van hun minor.

Het panel mist in de doelstellingen van de Universiteit Utrecht een duidelijke visie op het leraarschap: het panel vraagt zich af op welke wijze de Universiteit Utrecht wil dat hun alumni functioneren als leraar binnen de school en binnen de maatschappelijke context van de school. In de kritische reflectie wordt bij de beoogde eindkwalificaties wel vermeld dat “van leraren verwacht wordt dat ze professioneel reflecteren over functioneren en hun omgeving binnen de maatschappelijke context”, maar dit wordt niet verder uitgewerkt, waardoor ook de concretisering in het programma en de opleidingspraktijk te weinig zichtbaar is. In de

gesprekken met de verschillende groepen tijdens het visitatiebezoek is hier ook niets over vermeld. Het panel moedigt het management aan om deze visie duidelijker te expliciteren en uit te dragen binnen de minor.

Programma

De Universiteit Utrecht heeft de educatieve minor als zelfstandig programma vormgegeven, met een eigen invulling, dus niet als afgeleide van de masteropleidingen. Het programma is gestructureerd in een lintmodel: studenten volgen gedurende twee semesters cursorisch onderwijs en lopen ook twee semesters stage. Dit heeft tot gevolg dat de educatieve minor parallel loopt met onderwijs uit de eigen bacheloropleiding. De Universiteit Utrecht heeft voor dit model gekozen, omdat studenten op deze manier een heel jaar in een school aanwezig zijn. De start van de minor is in februari. Zo hebben studenten in de eerste stageperiode de mogelijkheid om zich via observatie en het verzorgen van losse lessen onder begeleiding in een bestaande klas de basisvaardigheden van het leraarschap eigen te maken. In de tweede periode geven zij vanaf september zelfstandig les in een nieuwe, eigen klas. Hierdoor is de groepsdynamiek nog ontwikkelend en kunnen ze op basis van de eerder opgedane ervaring hier sturend in optreden.

Het panel heeft met studenten, docenten en scholen gesproken over de opzet van de minor. Alle betrokkenen blijken zeer enthousiast over het lintmodel. Studenten groeien door dit lintmodel heel organisch in hun professie en ze hebben meer tijd om zich de verschillende theorieën eigen te maken. Studenten geven aan geen problemen te ondervinden van de combinatie van de minor met hun bachelorprogramma. Het roostersysteem van de Universiteit Utrecht maakt het mogelijk om cursussen te kiezen die verzorgd worden op dagen dat studenten niet op de stageschool en op het opleidingsinstituut hoeven te zijn. Het panel concludeert dat deze vormgeving van de minor goed werkt.

De minor bestaat zoals genoemd uit twee periodes. Iedere periode krijgen studenten 15 EC na het succesvol afronden van:

- Algemene Didactiek;
- Vakdidactiek;
- Stage.

Het onderwijs in de Algemene Didactiek en Vakdidactiek wisselt elkaar af. In de eerste periode krijgen de studenten meer Algemene Didactiek, in de tweede periode meer Vakdidactiek. Dit sluit volgens studenten goed aan bij hun onderwijsbehoefte: in het begin hebben ze meer baat bij algemene modellen en vaardigheden om een klas te leiden, later kunnen ze meer verdieping op vakdidactisch gebied gebruiken. De colleges Algemene Didactiek zijn in het eerste semester gestructureerd langs de zes beroepsrollen. In het tweede semester komen leerpsychologische stromingen aan bod. De Vakdidactiek wordt deels per cluster aangeboden en deels vakspecifiek. Docenten hebben de inhoud van de colleges Algemene Didactiek en Vakdidactiek uitgewisseld en in een afstemmingstabel de samenhang hiertussen betracht. Onderwerpen als toetsing komen eerst aan bod in de Algemene Didactiek om vervolgens bij Vakdidactiek vakspecifiek ingevuld te worden. De docent Algemene Didactiek fungeert tevens als mentor van de studenten.

De cursusinhouden van de minor zijn specifiek gericht op het werken in de onderbouw. Aangezien er een heel jaar beschikbaar is voor dit curriculum, kunnen sommige onderwerpen twee maal aan bod komen, zodat er in de tweede periode verdieping wordt aangebracht op de eerder aangereikte kennis. Uitgangspunt is dat studenten in staat moeten zijn om zelfstandig

les te geven op basis van de lesmethode op school. Het panel is positief over deze focus op het lesgeven in de onderbouw. Ook past het bij de doelstellingen van de minor om het onderwijs te richten op het werken met lesmethodes. Wel benadrukt het panel het belang om ook minorstudenten kritisch te laten reflecteren op deze methodes. Ook is het panel van mening dat de Vakdidactiek nog wat meer theoretisch ingevuld kan worden: de aansluiting van deze cursus bij de stagepraktijk is positief, maar er mag nog meer aandacht in de cursus zijn voor de theoretische onderbouwing van het handelen.

Docenten geven aan dat in vergelijking met de masteropleiding, de cursussen voor de minorstudenten met name in de eerste periode wat praktischer van aard zijn. De schoolcontext is het vertrekpunt voor de cursussen, waar dit in de master de vakinhoud is. Er wordt veel stilgestaan bij zaken waar studenten in de stagepraktijk tegenaan lopen. In de loop van de cursussen wordt in toenemende mate theorie aangereikt om de praktijkervaring te ondersteunen en om hier diepgaander op te reflecteren. Het panel heeft deze opbouw van praktisch naar meer theoretisch waargenomen in de cursusomschrijvingen en in de opdrachten die studenten moeten maken. Het aansluiten bij de schoolpraktijk wordt goed vormgegeven doordat in het cursorische gedeelte met verschillende reflectiemethodieken op de praktijk wordt gereflecteerd. Het panel waarschuwt wel dat een te sterke gerichtheid op de praktijkproblemen van studenten versnippering van de cursusinhoud kan veroorzaken. Het bewaken van de samenhang en opbouw in het programma is in dit model extra belangrijk.

Voor de minorvarianten Duits, Engels, Frans en Spaans geldt dat de vakdidactiek binnen het cluster Moderne Vreemde Talen plaatsvindt onder leiding van één coördinerend vakdidacticus. Het taalspecifieke wordt vanuit de Universiteit Utrecht gefaciliteerd doordat opdrachten taalspecifiek worden uitgevoerd en doordat studenten drie maal per semester een portfoliogesprek hebben met hun taalspecifieke vakdidacticus. Studenten geven echter aan dat zij het jammer vinden dat ze niet meer taalspecifieke colleges hebben. De vakdidacticus van de eigen taal fungeert als tutor van de student door de portfoliogesprekken te voeren. Het panel kan zich vinden in deze keuze voor de vakdidactische invulling voor het MVT-cluster. De taalspecifieke invulling is door de opdrachten en het tutoraat voldoende ingevuld.

De minorvariant Informatica heeft een wat bijzondere status: deze minor leidt op tot een bevoegdheid voor de onderbouw, maar het schoolvak wordt alleen in de bovenbouw gegeven. Het panel raadt aan om flexibel om te gaan met deze situatie door studenten ook in de bovenbouw te laten stagelopen. Op deze manier kan de minor worden ingevuld als een voorbereiding op de masteropleiding.

Voor de schoolstage is de student minimaal anderhalve dag per week aanwezig in de stageschool. In de eerste periode moeten studenten minimaal 25 lessen observeren en 25 (deel)lessen geven. In de tweede stageperiode hebben studenten minimaal één eigen klas. Ze verzorgen dan minimaal 40 lessen zelfstandig. Studenten worden begeleid door een stagebegeleider van de school. Op de meeste scholen vindt ook begeleiding van de groep minorstudenten plaats door de schoolopleider. Iedere stageperiode komt de schoolcontactpersoon vanuit het COLUU eenmaal op lesbezoek. De vakdidacticus legt nog geen lesbezoeken af bij minorstudenten. In de kritische reflectie is het voornemen geformuleerd om dit vanaf september wel te organiseren. Het panel onderschrijft dat dit een goede aanvulling zal zijn op de huidige begeleiding van studenten. Studenten geven zelf aan zeer tevreden te zijn over de begeleiding op de stageschool. Ook zij bevestigen dat het een meerwaarde zou hebben wanneer de vakdidacticus op lesbezoek zou komen.

Het panel heeft met verschillende minorstudenten uit alle varianten gesproken tijdens het bezoek. Zij zijn allen enthousiast over het programma en zien het als een goede kennismaking met het vak van docent in het voortgezet onderwijs. Na de minor voelen zij zich voldoende toegerust om zelfstandig als docent te functioneren. De meesten hebben aangegeven de ambitie te hebben om na de vakmaster de eerstegraads lerarenopleiding te volgen. Zij kunnen op basis van Eerder Verworven Competenties (EVC) worden vrijgesteld van het eerste semester en kunnen de eerstegraadsbevoegdheid dus in een half jaar behalen, zulks conform de landelijke richtlijnen.

Staf

Het panel heeft vastgesteld dat de minor door bekwaam personeel wordt verzorgd. Het personeel dat het onderwijs in de masteropleidingen verzorgt, is ook actief in de educatieve minor. Een derde van de vanuit de Universiteit Utrecht betrokken medewerkers is gepromoveerd. Iets meer dan de helft heeft een VELON-registratie als lerarenopleider. Ook heeft ruim 80% van de betrokken docenten een Basis Kwalificatie Onderwijs (BKO) en/of een Senior Kwalificatie Onderwijs (SKO).

De Universiteit Utrecht zoekt in haar personeelsbeleid voor de lerarenopleidingen en de minor naar een mix van onderzoeksexpertise en ervaring in het voortgezet onderwijs. Momenteel hebben vrijwel alle betrokken docenten ervaring in het voortgezet onderwijs. Voor de onderzoeksexpertise heeft het management tijdens het bezoek aangegeven dat de Universiteit Utrecht ernaar streeft om meer gepromoveerde docenten te betrekken bij de opleiding. In het kader van het Utrechts actieplan leraren is hiervoor budget vrijgemaakt. Ook hebben de betrokken faculteiten zich gecommitteerd om vakdidactische leerstoelen in te stellen. Het panel moedigt deze inspanningen aan om het aantal gepromoveerde docenten en hiermee ook de onderzoeksexpertise op het gebied van leren en onderwijzen te laten toenemen. Met name op het niveau van universitair docenten en op het gebied van vakdidactiek is deze uitbreiding volgens het panel binnen het alfa- en het gammacluster noodzakelijk. Voor het bètacluster geldt dat de vakdidactici verbonden zijn aan het Freudenthal Instituut voor Science and Mathematics Education of hier op kunnen terugvallen voor de meest recente wetenschappelijke ontwikkelingen op het gebied van bètaonderwijs. Dit is volgens het panel een sterk punt van de bètavarianten van de educatieve minor.

De betrokken schoolopleiders en stagebegeleiders vanuit de SOOO- en SO-scholen lijken volgens het panel deskundig. De convenanten voorzien in adequate maatregelen om de kwaliteit van de opleiders en begeleiders te borgen. De Universiteit Utrecht verzorgt een verplichte training voor de stagebegeleiders. Hierin komen onder meer begeleidingsvaardigheden aan de orde. Ook is er een brochure samengesteld die iedere stagebegeleider aan het begin van het jaar krijgt. Hierin zijn de opzet van de opleiding en de eisen aan de stage-invulling, begeleiding en beoordeling weergegeven. Voor schoolopleiders is er met de Hogeschool Utrecht een gezamenlijk traject georganiseerd waarin zij hun VELON-registratie behaalden. Uit het gesprek met schoolopleiders heeft het panel opgemaakt dat deze registratie niet door alle schoolopleiders is behaald. Het panel moedigt de Universiteit Utrecht aan om het behalen van de VELON-registratie door schoolopleiders verder te stimuleren.

De staf–studentratio is 1:17, dit maakt het mogelijk dat het onderwijs regelmatig in kleinere groepen wordt aangeboden. Studenten geven aan dat zij hun docenten zeer benaderbaar en betrokken vinden. Het panel is positief over dit kleinschalige karakter van de opleiding.

Toetsing en eindniveau

De Algemene Didactiek wordt afgesloten met een kennistoets en een casustoets per semester. Vakdidactiek wordt in het alfa- en het gammacluster getoetst met een portfolio, waarin studenten een aantal vakdidactische opdrachten opnemen. In het bètacluster wordt het portfolio ingezet als toetsinstrument van het gehele cursorisch onderwijs. Het panel heeft de portfolio-opdrachten bestudeerd en daarbij waargenomen dat in deze opdrachten een goede verbinding wordt gelegd tussen de aangeboden theorie en de stagepraktijk. Daarbij moeten studenten in toenemende mate hun handelen theoretisch onderbouwen. In het gammacluster en het bètacluster maken studenten als afsluiting van de Vakdidactiek een gezelschap: een lessenserie die geënt is op de eigen schoolmethode. Dit is volgens het panel een geschikte afronding van de vakdidactische component van de minor.

De stages worden beoordeeld met een standaard beoordelingsformulier. De stagebegeleider vult dit aan het eind van iedere stageperiode in. Op dit formulier geeft de begeleider per beroepsrol aan op welk niveau de student functioneert. Op basis hiervan en op basis van de lesbezoeken van de schoolcontactpersoon stelt de mentor of de vakdidacticus vast of de stage met een voldoende of onvoldoende wordt beoordeeld.

De borging van de toetskwaliteit en van het eindniveau van de educatieve minor is formeel belegd bij de examencommissies van de bacheloropleidingen. Hun betrokkenheid bij de educatieve minor is echter beperkt omdat deze slechts een klein onderdeel is van het totaal aan cursussen en opleidingen waarvoor deze commissie verantwoordelijk is. In de praktijk is de toetsing van de educatieve minor nog niet vanuit de werkplannen van deze commissies op de agenda gekomen. Deze organisatie van de borging van de toetsing van de educatieve minor is inherent aan de positie van minoren. De afstand van examencommissies tot de educatieve minor heeft het panel ook bij lerarenopleidingen op andere universiteiten aangetroffen. In Utrecht kan de inrichting en betrokkenheid van de examencommissie van de Graduate School of Teaching hier verbetering in aanbrengen. De commissie adviseert om hierover afspraken te maken met de betrokken faculteiten.

Zowel studenten, docenten als het werkveld zijn positief over het eindniveau van de minorstudenten van de Universiteit Utrecht. Het werkveld neemt afgestudeerden uit deze minor graag op in het team omwille van hun innovatieve instelling. Hun academische inbreng binnen een schoolteam wordt gewaardeerd. Deze academische bachelors getuigen volgens schoolleiders van een groot leerpotentieel. Studenten voelen zich na de educatieve minor voldoende bekwaam om als docent met een beperkte tweedegraads bevoegdheid te functioneren. Het panel heeft vijftien portfolio's van minorstudenten bestudeerd. Het concludeert op basis van de portfolio's en de gesprekken dat de studenten zich in voldoende mate hebben ontwikkeld op de beroepsrollen om als zelfstandig docent in het vmbo-tl en de eerste drie klassen van havo/vwo te kunnen functioneren.

Conclusie

Het panel beoordeelt de Educatieve minor als 'positief'.

Bijlagen

Bijlage 1: Curricula Vitae van de leden van de visitatiecommissie

---

Prof. dr. Antonia Aelterman promoveerde in 1995 aan de Universiteit Gent op het onderwerp ‘De academische lerarenopleiding. De ontwikkeling van een curriculumconcept als antwoord op maatschappelijke uitdagingen en een verruimde professionaliteitsopvatting’. Vervolgens bekleedde ze aan de Universiteit Gent diverse functies als docent en onderzoeker. Ze was onder andere verantwoordelijk voor een aantal algemeen onderwijskundige opleidingsonderdelen in de specifieke lerarenopleiding en de masteropleiding pedagogische wetenschappen, waaronder Opleidingsdidactiek. Daarnaast verrichtte ze onderzoek naar het functioneren van leraren en hun professionele ontwikkeling en was ze opleidingsvoorzitter van de specifieke lerarenopleiding. In 1997 werd Aelterman benoemd tot hoogleraar aan de Vakgroep Onderwijskunde van de Universiteit Gent. Deze functie bekleedde zij tot aan haar emeritaat op 1 oktober 2013. Tussen 2002 en 2011 was ze daarnaast lid van de redactie van het Tijdschrift voor lerarenopleiders (een uitgave van VELON en VELOV). Aelterman heeft ruime ervaring met kwaliteitszorg en –bewaking van lerarenopleidingen. Ze was lid van de werkgroep lerarenopleiding van de VLIR en nam deel aan diverse stuurgroepen voor beleidsondersteuning van het departement onderwijs. Daarnaast was ze regelmatig lid van visitatiecommissies in Vlaanderen.

Prof. dr. Jaap van Marle is vice-decaan aan de faculteit Cultuurwetenschappen van de Open Universiteit Nederland. Tussen 2001 en 2013 was hij tevens decaan van deze faculteit. Van Marle werkte van 1974 tot 1986 als universitair docent en universitair hoofddocent bij de Vakgroep Nederlandse Taalkunde van de Universiteit van Amsterdam, waarna hij directeur werd van het P.J. Meertens-Instituut van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW). Deze functie bekleedde hij tot 1997. Daarna was hij tot 2001 als senior onderzoeker verbonden aan de Koninklijke Nederlandse Akademie en was hij gasthoogleraar aan verschillende buitenlandse universiteiten. In zijn periode bij de KNAW was hij verder bijzonder hoogleraar aan de VU Amsterdam (1987-2001), met als leeropdracht ‘Taalverandering’. Als decaan aan de OU was zijn leeropdracht ‘Taal en Cultuur’. Het huidige onderzoek van Van Marle richt zich tevens op dat gebied, namelijk op taalverandering/taalcontact en het Nederlands in de Verenigde Staten. Van Marle is onder andere lid van de Association for the Advancement of Dutch- American Studies en de American Association of Netherlandic Studies.

Prof. dr. Marc de Vries studeerde in 1982 af aan de Vrije Universiteit Amsterdam in de didactiek van de natuurkunde en werd daarna docent wis- en natuurkunde in het middelbaar onderwijs. Hij promoveerde in 1988 op een proefschrift over techniek in het natuurkundeonderwijs. Vervolgens werd hij lerarenopleider wis- en natuurkunde aan de Pedagogisch Technische Hogeschool (nu onderdeel van Fontys) en later afdelingsleider van de 2e-graads opleiding voor techniekdocenten. In 1990 begon hij aan de Technische Universiteit Eindhoven als universitair docent filosofie en ethiek van de techniek. Vanaf 2003 bezet hij in Delft de bijzondere leerstoel voor Christelijke Filosofie en vanaf 2008 ook de gewone leerstoel Science Education. In het kader van die tweede leerstoel werd hij tevens opleidingsdirecteur van de masteropleiding Science Education and Communication in Delft, waarvan de eerstegraads lerarenopleiding natuurkunde, scheikunde, wiskunde en informatica deel uit maakt. Marc de Vries is editor-in-chief van het International Journal of Technology and Design Education (Springer). Hij participeerde eerder in visitaties van lerarenopleidingen van de Hogeschool van Amsterdam en Saxion.

Prof. dr. Herman van den Bosch is hoogleraar Managementwetenschappen, in het bijzonder Managementeducatie. Van den Bosch ontwikkelt en verzorgt onderwijs op het

gebied van innovatiemanagement en academische vaardigheden, en hij onderzoekt de rol van instellingen voor hoger onderwijs in regionale ontwikkeling en innovatie. Van den Bosch is betrokken geweest bij een reeks (internationale) onderwijsvisitaties en accreditaties van nieuwe opleidingen op het gebied van bedrijfskunde, economie en liberal arts & science. Hij verzorgt in binnen- en buitenland trainingen en opleidingen op het gebied van afstandsonderwijs, opleidingsmanagement en kwaliteitszorg. Van den Bosch was van oktober 2001 - september 2011 decaan van de Faculteit Managementwetenschappen van de Open Universiteit. In deze functie was hij verantwoordelijk voor de invoering van de bachelor- en masterstructuur, activerend (afstandsonderwijs) en de ontwikkeling van een opleidingsaanbod voor professionals. Herman van den Bosch publiceerde op het gebied van onderwijsorganisatie, innovatie van het wetenschappelijk onderwijs en de rol van ICT, de rol van kennisinstellingen bij (regionale) innovatie en in de Nijmeegse periode op het gebied van het geografie-onderwijs, kwaliteitszorg en onderwijsmanagement.

Drs. Paul Scheltes werkte na zijn doctoraal Algemene Taalwetenschap en Klinische en Ontwikkelingspsychologie als docent Nederlands, docentenbegeleider en schoolopleider op een VO-school in Almere, een academische opleidingsschool. Vanaf 2011 is hij docent aan de masteropleiding Professioneel Meesterschap (HvA, UvA). Daarnaast werkt hij als opleider van docenten, leercoaches en PvB-beoordelaars voor technisch en arbitrerend sportkader bij NOC*NSF. Ook verzorgt hij bij verschillende sportbonden bijscholingen voor opleiders, trainers en scheidsrechters.

Chelsea O'Brien MA is docent Latijn, Grieks en Klassieke Vorming op het SG Huizermaat in Huizen. Ze studeerde tot september 2013 aan de universitaire lerarenopleiding Grieks en Latijn van de Universiteit van Amsterdam (ILO). In haar functie als docent aan het SG Huizermaat richt O'Brien zich speciaal op het hoogbegaafdheidstraject *Talent*, waarin passend lesmateriaal ontwikkeld wordt voor hoogbegaafde leerlingen en deze leerlingen in het mentoraat specifiek begeleid worden. Tijdens haar studie Griekse en Latijnse Taal en Cultuur aan de Universiteit van Amsterdam (specialisatie taalkunde) was ze al bijlesdocent Grieks en Latijn en moderne vreemde talen.

Bijlage 2: Domeinspecifiek referentiekader

Universitaire Lerarenopleidingen

Inleiding

Dit domeinspecifiek referentiekader voor de universitaire lerarenopleidingen bevat een beschrijving van de actuele stand van zaken binnen het domein van de universitaire lerarenopleidingen en van de eisen die, mede op basis daarvan, gesteld mogen worden aan deze opleidingen. Het betreft het kader voor:

de éénjarige (60 EC) wo-masteropleidingen tot leraar voorbereidend hoger onderwijs (VHO), volgend op een verwante disciplinaire wo-master (inclusief de programmatisch vrijwel overeenkomende educatieve gedeelten binnen tweejarige (educatieve) masteropleidingen); de educatieve minoren (30 EC), die sinds 2009 opleiden tot een beperkte tweedegraads bevoegdheid VO en vmbo-t; deze educatieve minor maakt deel uit van een bacheloropleiding die is opgenomen in de Regeling verwantschapstabel educatieve minor, die jaarlijks door het Ministerie op verzoek van de universiteiten kan worden aangepast.

Als apart document is in opdracht van de ICL door de NUFFIC een update gemaakt van een beschrijving van de universitaire lerarenopleidingen in de omliggende landen.

Actuele stand van zaken

Sinds de vorige visitatie heeft binnen het domein van de universitaire lerarenopleidingen een aantal ontwikkelingen plaats gevonden die als volgt kunnen worden samengevat:

Om de instroom te vergroten en meer academici te interesseren voor het leraarsvak in het voortgezet onderwijs zijn er meer en flexibele wegen naar het leraarschap gecreëerd. Binnen wo-bacheloropleidingen zijn de educatieve minoren gecreëerd. Het doel is dat ook deze leraren later een vervolgopleiding kiezen en, na afronding van een universitaire lerarenopleiding, als academische leraar voor de klas komen te staan. Verder voorziet de mogelijkheid om via de weg van zij-instroom leraar te worden in een duidelijke behoefte. Voor excellente afgestudeerden is het programma Eerst de Klas gestart, waarin ook het bedrijfsleven een actieve rol speelt. Tenslotte is sinds kort een programma Onderwijsstraineeships gestart, gericht op a. verbreding van de instroom vanuit recent afgestudeerden en promovendi en b. versterking van het onderzoeksprofiel van de afgestudeerde eerstegraads leraar. Sinds de vorige visitatie is de instroom van studenten in de reguliere lerarenopleidingen met ruim 50% toegenomen.

Om de samenwerking tussen lerarenopleidingen en het afnemend veld te verbeteren, zijn er 56 (waarvan 26 vo) door het Ministerie van OCW erkende opleidingsscholen (samenwerkingsverbanden van één of meer lerarenopleidingen met één of meer scholen voor po, vo en mbo). Een aantal opleidingsscholen is erkend als academische opleidingsschool. Meer dan gemiddeld verbinden zij het opleiden van leraren met praktijkgericht onderzoek ten dienste van schoolontwikkeling.

Om de kwaliteit en de voortgaande professionalisering van leraren te borgen is de Onderwijscoöperatie opgericht en het Lerarenregister ingesteld. Daarnaast wordt van universitaire lerarenopleiders in toenemende mate het bezit van een Basis Kwalificatie Onderwijs (BKO) (universitair) docent gevraagd.

Bij een aantal universiteiten is de inbedding van de lerarenopleidingen in de universitaire structuur aangepast. Bij deze instellingen is de verantwoordelijkheid voor delen van of de complete lerarenopleiding ondergebracht bij een of meer faculteiten in plaats van bij een apart instituut binnen de universiteit.

Algemene bekwaamheidseisen

Kaderstellend voor de doelstellingen en eindtermen van de lerarenopleidingen VHO zijn, naast de voor alle wo masteropleidingen geldende Dublin-descriptoren en algemene wettelijke eisen, de bekwaamheidseisen leraar VHO. Deze zijn vastgelegd in de Wet op het voortgezet onderwijs (artikel 36 en verwante artikelen) en het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel (in het bijzonder titel 4: bekwaamheidseisen bovenbouw havo en vwo (voorbereidend hoger onderwijs)). Volgens laatstgenoemd besluit omvat de bekwaamheid tot het geven van onderwijs de volgende competenties:

- interpersoonlijke competentie;
- pedagogische competentie;
- vakinhoudelijke en didactische competentie;
- organisatorische competentie;
- competentie in het samenwerken met collega's;
- competentie in het samenwerken met de omgeving;
- competentie in reflectie en ontwikkeling.

In het besluit is vervolgens per competentie uitgewerkt welke handelingen de leraar kan verrichten en over welke kennis deze beschikt. Afgestudeerden van de universitaire lerarenopleiding (ULO) dienen in alle competentiegebieden startbekwaam te zijn. In ICL-verband zijn deze vereisten nader uitgewerkt voor leraren die aan een universiteit tot leraar VHO zijn opgeleid en gepubliceerd in de VSNU-brochure *Competentieprofiel van leraren die aan een ULO zijn opgeleid*.¹ Kern van deze brochure is de competentietabel (zie pagina 31-33).

Inmiddels heeft de Onderwijscoöperatie aan de Minister een voorstel tot wijziging van de bekwaamheidseisen voorgelegd.² Op het moment van schrijven van dit domeinspecifiek referentiekader heeft de Minister daarop nog niet inhoudelijk gereageerd. De lerarenopleidingen hebben het voornemen om, als de nieuwe bekwaamheidseisen zijn vastgesteld, het competentieprofiel van aan een ULO opgeleide leraar daarmee in overeenstemming te brengen.

Vakinhoudelijk opgeleid via een universitaire masteropleiding

Voorafgaand aan de opleiding tot leraar VHO hebben studenten een disciplinaire universitaire masteropleiding gevolgd en afgerond. Om te kunnen bepalen of studenten voldoende vakinhoudelijk zijn opgeleid is onder auspiciën van de ICL een project uitgevoerd dat geleid heeft tot de brochure "Vakinhoudelijk masterniveau".³ Daarin wordt voor elk schoolvak een overzicht gegeven van de omvang en de inhoud van de vakopleiding. De brochure beschrijft de kerndomeinen van de discipline en per kerndomein een aantal belangrijke subdomeinen voor een eerstegraads leraar in het vak. Voor een aantal vakken zijn zogenoemde omgevingsvakken benoemd. Voor vrijwel alle vakken geldt een minimum van 180 EC aan vakstudie (bachelor en master samen), verdeeld over alle kerndomeinen van de discipline. Deze brochure is voor de opleidingen richtinggevend voor het toelatingsbeleid tot de universitaire lerarenopleidingen en voor het bepalen van aanvullende applicatieprogramma's voor studenten die een niet direct verwante master als vooropleiding hebben.

Overige landelijk overeengekomen richtlijnen

De universitaire lerarenopleidingen hebben tevens afspraken gemaakt over het omgaan met eerder verworven competenties van studenten die zich aanmelden voor een universitaire

¹ VSNU-ICL (Interdisciplinaire Commissie Lerarenopleidingen) (2007). *Competentieprofiel van leraren die aan een ULO zijn opgeleid*. Den Haag: VSNU.

² Onderwijscoöperatie (2012). *Herijking bekwaamheidseisen. Het nieuwe voorstel*. Utrecht: Onderwijscoöperatie.

³ VSNU-ICL (Interdisciplinaire Commissie Lerarenopleidingen) (07). *Vakinhoudelijk masterniveau. Visie van de ULO's op het academisch gehalte van eerstegraads leraren*. Den Haag: VSNU.

lerarenopleiding en over een toetsingskader, dat beoogt de transparantie en de intersubjectiviteit in de praktijk van de beoordeling en examinering te bewaken en waar nodig te verbeteren.⁴

Ter ondersteuning van de verdere ontwikkeling van het praktijkgedeelte in de opleiding en het samen opleiden in opleidingscholen is door de gezamenlijke universitaire lerarenopleidingen de handreiking 'Leren door werken in de school' uitgegeven.⁵

Competenties van leraren die aan een Universitaire Lerarenopleiding zijn opgeleid

Competentie	Omschrijving	Vereisten
1. Interpersoonlijke competentie	De eerstegraads leraar onderschrijft zijn interpersoonlijke verantwoordelijkheid. Hij is zich bewust van zijn eigen houding en gedrag en van de invloed daarvan op de leerlingen. Hij brengt op professionele en planmatige wijze een goede samenwerking met en tussen leerlingen tot stand.	Kennis: <ol style="list-style-type: none"> 1. is op de hoogte van communicatie- en omgangsvormen in de leefwereld van leerlingen, 2. is op de hoogte van theorieën over communicatie, interculturele communicatie en groepsdynamica en kent de implicaties daarvan voor eigen doen en laten. Kunde: <ol style="list-style-type: none"> 1. maakt contact met de leerlingen en zorgt ervoor dat zij contact kunnen maken met hem en zich op hun gemak voelen, 2. biedt een kader waarbinnen de leerlingen hun eigen leerproces kunnen vormgeven en helpt de leerlingen daarbij, 3. kan daarbinnen leiden, begeleiden, bemiddelen, stimuleren en confronteren, 4. scheidt een goed samenwerkingsklimaat.
2. Pedagogische competentie	De eerstegraads leraar onderschrijft zijn pedagogische verantwoordelijkheid. Hij brengt op professionele en planmatige wijze voor individuele leerlingen en voor de groepen waarmee hij werkt, een veilige leeromgeving tot stand waarin leerlingen zich kunnen ontwikkelen tot zelfstandige en verantwoordelijke personen.	Kennis: <ol style="list-style-type: none"> 1. is vertrouwd met de leefwereld van leerlingen, hun basisbehoeften, hun verwachtingen, met de culturele bepaaldheid daarvan, en weet hoe daarmee om te gaan, 2. is bekend met de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van tieners, jongvolwassenen en volwassenen, met de problemen en belemmeringen die zich daarbij kunnen voordoen en weet hoe die problemen in de praktijk te signaleren en daarmee om te gaan, 3. is bekend met ontwikkelings- en opvoedingstheorieën, is vertrouwd met verschillende opvoedingspraktijken en met de culturele bepaaldheid daarvan en is zich bewust van de consequenties van deze theorieën en praktijken voor het onderwijs en voor eigen doen en laten als leraar, 4. heeft kennis van processen van identiteitsvorming, zingeving en waardenontwikkeling bij tieners, adolescenten en volwassenen, en van de culturele bepaaldheid daarvan en weet hieraan consequenties te verbinden voor eigen handelen.

⁴ VSNU-ICL (Interdisciplinaire Commissie Lerarenopleidingen) (2007c). *Beoordeling en Examinering*. Den Haag: VSNU.

⁵ Bolhuis, S., Buitink, J., & Onstenk, J. (2010). *Leren door werken in de school*. Den Haag: VSNU.

		<p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. vormt zich een goed beeld van het sociale klimaat in een groep, van het welbevinden van de leerlingen binnen die groep en van de vorderingen die zij maken op het gebied van zelfstandigheid en verantwoordelijkheid, 2. ontwerpt op basis daarvan, zo nodig samen met collega's, een passende aanpak of benadering om de groep leerlingen te begeleiden naar een veilig en harmonisch leef- en werkklimaat, 3. voert die aanpak of benadering uit, 4. evalueert die aanpak of benadering en stelt deze zo nodig bij, 5. signaleert problemen en belemmeringen in de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van individuele leerlingen, 6. is in staat te bepalen wanneer verwijzing van individuele leerlingen naar andere deskundigen nodig is en weet dan ook adequaat te verwijzen.
3. Vakinhoudelijke en didactische competentie	<p>De eerstegraads leraar onderschrijft zijn vakinhoudelijke en didactische verantwoordelijkheid. Hij brengt op professionele en planmatige wijze voor individuele leerlingen en voor de groepen waarmee hij werkt een krachtige leeromgeving tot stand waarin leerlingen zich op een goede manier de leerinhouden van een bepaald vak of vakgebied eigen kunnen maken.</p>	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. heeft een grondige praktische en theoretische kennis en beheersing van de leerinhouden van het schoolvak of vakgebied, 2. kent het belang van die leerinhoud voor het toekomstige beroep of de toekomstige studie en het dagelijkse leven van de leerlingen, 3. heeft een grondige kennis van de wetenschappelijke achtergronden van de leerinhoud van het schoolvak, is vertrouwd met de betreffende wetenschappelijke disciplines en met de methoden van kennisontwikkeling en kennisoepassing daarbinnen, 4. heeft inzicht in historische en internationale ontwikkelingen in de didactiek van het schoolvak of vakgebied, 5. heeft kennis van het onderzoeksmatig ontwerpen van onderwijs, (vak)didactieken en didactische leermiddelen, waaronder informatie- en communicatietechnologie, 6. is bekend met verschillende onderwijs- en leertheorieën en met verschillende onderwijsarrangementen voor het voorbereidend hoger onderwijs en weet die binnen het schoolvak in praktijk te brengen, 7. is bekend met onderwijsarrangementen voor zelfstandig leren, teamleren en onderzoeken in de tweede fase van het voortgezet onderwijs, 8. is vertrouwd met de wijze waarop leerlingen leren (in het algemeen en wat het schoolvak betreft), wat hun leerbehoeften zijn en hoe zij zich ontwikkelen, 9. heeft een praktische kennis van veel voorkomende leerstoornissen en -belemmeringen en weet daar mee om te gaan, 10. heeft kennis van de invloed van taalbeheersing en taalverwerving op het leren en weet daar in de praktijk rekening mee te houden.

		<p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. kiest binnen het schoolvak leerinhouden die voor leerlingen betekenisvol en relevant zijn en die passen in de logica van de vakopbouw, 2. vormt zich een goed beeld van de mate waarin de leerlingen de leerinhoud van het schoolvak beheersen en van de manier waarop ze hun werk aanpakken, 3. ontwerpt op basis daarvan gevarieerde leeractiviteiten die voor de leerlingen uitvoerbaar zijn, waaruit zij eventueel kunnen kiezen en die hen aanzetten tot zelfwerkzaamheid, 4. voert die leeractiviteiten samen met leerlingen uit, 5. evalueert de effecten van die leeractiviteiten en stelt ze zo nodig bij, voor de hele groep maar ook voor individuele leerlingen, 6. signaleert leerproblemen en -belemmeringen en stelt, eventueel samen met collega's, een passend plan van aanpak of benadering op.
4. Organisatorische competentie	<p>De eerstegraads leraar onderschrijft zijn organisatorische verantwoordelijkheid. Hij brengt op professionele en planmatige wijze in zijn groepen en zijn andere contacten met leerlingen een goed leef- en werkklimaat tot stand dat overzichtelijk, ordelijk en taakgericht is en in alle opzichten helder voor hemzelf, zijn collega's en in het bijzonder de leerlingen.</p>	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is bekend met die aspecten van groeps- of klassenmanagement die voor de eigen vorm van onderwijs relevant zijn, 2. is bekend met de organisatorische aspecten van verschillende soorten leeromgevingen in de school. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. hanteert op een consequente manier concrete, functionele en door de leerlingen gedragen procedures en afspraken, 2. biedt organisatievormen, leermiddelen en leermaterialen aan die leerdoelen en leeractiviteiten ondersteunen, 3. houdt voor het onderwijs een planning aan die bij de leerlingen bekend is en waar zij hun eigen planning op kunnen afstemmen, en gaat adequaat om met tijd.
5. Competentie in het samenwerken met collega's	<p>De eerstegraads leraar onderschrijft zijn verantwoordelijkheid in het samenwerken met collega's. Hij levert een professionele bijdrage aan een goed pedagogisch en didactisch klimaat in zijn school, aan goede werkverhoudingen en een goede schoolorganisatie.</p>	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is op praktisch niveau bekend met methodieken voor samenwerking en intervisie, 2. is op praktisch niveau op de hoogte van leerlingvolgsystemen en manieren om het eigen werk toegankelijk te administreren, 3. heeft enige kennis van organisatie- en bestuursvormen voor scholen in het voorbereidend hoger onderwijs, 4. is op de hoogte van modellen voor kwaliteitszorg en methodieken voor onderwijsverbetering en schoolontwikkeling.

		<p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. deelt informatie die voor de voortgang van het werk van belang is met collega's en maakt gebruik van de informatie van collega's, 2. levert een constructieve bijdrage aan verschillende vormen van overleg en samenwerken op school, 3. wisselt werk uit en ontwikkelt nieuw werk met collega's, 4. geeft en ontvangt collegiale consultatie en intervisie, 5. werkt met collega's samen aan de ontwikkeling en verbetering van de school.
6. Competentie in het samenwerken met de omgeving	<p>De eerstegraads leraar onderschrijft zijn verantwoordelijkheid in het samenwerken met de omgeving van de school. Hij werkt goed samen met instellingen of bedrijven die betrokken zijn bij het opleiden van de leerlingen. En hij werkt ook goed samen met mensen en instellingen die betrokken zijn bij de zorg voor de leerlingen en bij de school.</p>	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is bekend met de leefwereld van ouders of verzorgers en weet hoe daar rekening mee te houden in eigen doen en laten als leraar, 2. is op de hoogte van de professionele infrastructuur waarvan de school onderdeel is, 3. is bekend met de regelgeving en samenwerkingsprocedures tussen de school en instellingen of bedrijven waarmee wordt samengewerkt, 4. weet ervoor te zorgen dat het binnen- en buitenschoolse leren en de interne en externe begeleiding van leerlingen goed op elkaar zijn afgestemd. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. geeft op professionele manier informatie over de leerlingen aan ouders en andere belanghebbenden en maakt gebruik van de informatie die zij geven, 2. zorgt in overleg met de leerling en andere betrokkenen voor afstemming tussen het leren in en buiten de school en voor duidelijkheid over ieders verantwoordelijkheid en bijdrage hierin, 3. neemt op een constructieve manier deel aan verschillende vormen van overleg met mensen en instellingen buiten de school 4. verantwoordt eigen professionele opvattingen en werkwijze met betrekking tot een leerling aan ouders en andere belanghebbenden en past in gezamenlijk overleg zo nodig het eigen werk met die leerling aan.

<p>7. Competentie in reflectie en onderzoek ten dienste van de eigen professionele ontwikkeling en de ontwikkeling van het schoolvak, het beroep en de school</p>	<p>De eerstegraads leraar onderschrijft zijn verantwoordelijkheid voor de eigen professionele ontwikkeling. Hij analyseert en expliciteert met distantie en onderzoeksmatige deskundigheid zijn opvattingen over het leraarschap, zijn eigen beroepspraktijk en die van anderen. Hij ontwerpt en evalueert op wetenschappelijk verantwoorde wijze mogelijke oplossingen voor problemen in schoolvak, beroep en school. Hij draagt aldus bij aan het creëren van nieuwe kennis en nieuwe onderwijspraktijken.</p>	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is op de hoogte van actuele ontwikkelingen in de maatschappij, toeleverende en vervolgoopleidingen en het bedrijfsleven die relevant zijn voor het eigen (vak)onderwijs en voor de school, 2. is op de hoogte van de onderwijspraktijk in andere scholen voor voorbereidend hoger onderwijs en van actuele ontwikkelingen op het gebied van inhoud, werkwijzen en organisatievormen in het voorbereidend hoger onderwijs, 3. is op de hoogte van actuele ontwikkelingen op het gebied van de pedagogiek en de didactiek die relevant zijn voor het eigen (vak)onderwijs, 4. heeft voldoende gedragspsychologische kennis om het eigen gedrag en dat van anderen te begrijpen en te analyseren. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. geeft vorm aan de ontwikkeling van de eigen bekwaamheid, op basis van een goede analyse van de eigen competenties, 2. stemt de ontwikkeling van die bekwaamheid af op het beleid van de school, de ontwikkeling en afspraken binnen het team en de ontwikkeling van het schoolvak, 3. maakt bij die ontwikkeling gebruik van informatie van leerlingen en collega's, in school en bedrijf, vaktijdschriften en vakverenigingen, 4. vraagt hierbij desgewenst collegiale hulp in de vorm van bijvoorbeeld intervisie en supervisie.
<p>Lees waar 'hij', 'hem' en 'zijn' staat, s.v.p. ook 'zij', 'haar' en 'haar'.</p>		

Educatieve minor

Het domeinspecifiek referentiekader van de minoren is onderdeel van het Domeinspecifiek Referentiekader van de Universitaire Lerarenopleidingen waarvan het eerste deel is opgenomen in het ZER van de éénjarige educatieve masteropleidingen.

Specifieke wettelijke kaders en gezamenlijk geformuleerde richtlijnen voor educatieve minoren

Sinds 2009 worden door de meeste universiteiten educatieve minoren verzorgd. Deze educatieve minoren maken deel uit van de universitaire bacheloropleidingen die staan in de verwantschapstabel educatieve minor.⁶ Door de VSNU is het kader voor de educatieve minoren vastgesteld.⁷ Dit kader bevat de eisen die gesteld worden aan inhoud en omvang van de educatieve minor. Onderdeel daarvan zijn het gewenste eindprofiel van de in deze universitaire minor opgeleide leraar en de bijbehorende eindtermen van het programma van de educatieve minor.

Eindprofiel

Het met goed gevolg voltooien van een universitaire educatieve minor en van de bacheloropleiding waartoe deze minor behoort levert de bevoegdheid op om les te geven in

⁶ Laatstelijk gewijzigd 5 mei 2012, Staatscourant 2012 nr. 11119 7 juni 2012.

⁷ VSNU: Kader voor de ontwikkeling van educatieve minors leidend tot een beperkte tweedegraads bevoegdheid. Vastgesteld in Algemeen Bestuur NVAO 19 december 2008.

de sectoren vmbo-tl en de eerste drie jaren van havo/vwo. Studenten met een educatieve minor bezitten een vakinhoudelijk overzicht van het schoolvakgebied op bachelorniveau en zijn in staat om dit in onderwijsontwerpen voor het gebied waarvoor zij bevoegd zijn in te zetten. Daarnaast onderschrijven zij hun interpersoonlijke, pedagogische, vakinhoudelijke, didactische en organisatorische verantwoordelijkheid. Zij onderschrijven bovendien hun verantwoordelijkheid voor de goede samenwerking met collega's en met de omgeving van de school en voor de eigen professionele ontwikkeling.

Eindtermen educatieve minor

De leraar vmbo-tl en onderbouw havo/vwo is binnen dit domein van het voortgezet onderwijs in staat om op basis van voldoende theoretisch inzicht, een professionele houding en voldoende vaardigheid:

- een goede samenwerking met en tussen leerlingen tot stand te brengen;
- voor groepen en voor individuele leerlingen een veilige leeromgeving te creëren;
- voor groepen en voor individuele leerlingen een krachtige leeromgeving in te richten waarin leerlingen zich op een goede manier leerinhouden van zijn vakgebied eigen maken;
- in groepen en in andere contacten met leerlingen een overzichtelijk, ordelijk en taakgericht leer- en werkklimaat tot stand te brengen;
- relevante informatie uit te wisselen met collega's in de school en uitkomsten daarvan te benutten;
- relevante informatie uit te wisselen met verzorgers van leerlingen buiten school en daarin te zorgen voor afstemming;
- eigen opvattingen over het leraarschap en de eigen bekwaamheden als leraar empirisch onderbouwd te expliciteren, kritisch te onderzoeken en verder te ontwikkelen.

Deze eindtermen zijn nader vertaald in bekwaamheidseisen leraar vmbo-tl en eerste drie jaar havo/vwo (zie hierna), die zijn afgeleid van de bekwaamheidseisen leraar VO/BVE.⁸

Van meet af aan is het de bedoeling geweest dat degenen die een universitaire educatieve minor hadden afgerond en via het bachelorgetuigschrift de bijbehorende onderwijsbevoegd hadden verworven, in een later stadium door zouden studeren voor een universitaire eerstegraads bevoegdheid. Daarvoor kunnen kandidaten op basis van eerder verworven competenties vrijstellingen krijgen in de universitaire lerarenopleidingen VHO. In een aparte brief van 1 juli 2009 heeft het Ministerie nog eens bevestigd dat het, binnen de regelingen in het OER, aan de examencommissie van de betreffende masteropleiding is om ten aanzien van individuele studenten de aard van die vrijstellingen te bepalen.

Gelet op het karakter en de duur van de educatieve minor (geen aparte opleiding, wel wettelijk geregeld, 30 EC) was er zowel vanuit het onderwijsveld als vanuit de overheid en politiek speciale interesse in de vormgeving van de opleidingen en de kwaliteit van de afgestudeerden. De NVAO heeft met de universiteiten nadere afspraken gemaakt over de wijze van beoordelen en het beoordelingskader.⁹ Door Ecorys en ResearchNed is evaluatieonderzoek uitgevoerd naar de educatieve minor.¹⁰ Mede op grond van deze evaluatieonderzoeken heeft de staatssecretaris geconstateerd dat met de invoering van de

---

⁸ Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel (in het bijzonder titel 3: bekwaamheidseisen vmbo, onderbouw havo en vwo, praktijkonderwijs, en bve).

⁹ Brieven NVAO aan CvB's 23 november 2011 en 9 februari 2012; 5 beoordelingscriteria educatieve minor beschreven in het document http://www.nvao.net/page/downloads/Beoordelingscriteria_Educatieve_Minor_mei_2009.pdf. Retrieved 22 maart 2012.

¹⁰ Aa, R. van der, Kans, K., Ormskerk, S., Bendig-Jacobs, J., Hogeling, L., & Thomassen, M. (2012). Evaluatie educatieve minor. Eindrapportage. Rotterdam: Ecorys en ResearchNed.

educatieve minor een aantrekkelijke en kwalitatief goede nieuwe route naar het leraarschap voor studenten in het wetenschappelijk onderwijs is ontstaan.¹¹

Bekwaamheidseisen leraar VMBO-TL en eerste drie jaar HAVO en VWO

Competentie	Omschrijving	Vereisten
1. Interpersoonlijke competentie	De leraar vmbo-tl en onderbouw havo/vwo onderschrijft zijn verantwoordelijkheid. Hij is zich bewust van zijn eigen houding en gedrag en van de invloed daarvan op de leerlingen. Hij heeft ook voldoende kennis en vaardigheid op het gebied van groepsprocessen en communicatie om een goede samenwerking met en van de leerlingen tot stand te brengen.	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is op de hoogte van communicatie- en omgangsvormen in de leefwereld van leerlingen, 2. is op praktisch niveau op de hoogte van communicatietheorieën, groepsdynamica en interculturele communicatie en kent in het bijzonder de implicaties daarvan voor zijn eigen doen en laten. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. maakt contact met de leerlingen en zorgt ervoor dat zij contact kunnen maken met hem en zich op hun gemak voelen, 2. biedt een kader waarbinnen de leerlingen hun eigen leerproces kunnen vormgeven en helpt de leerlingen daarbij 3. schept een goed klimaat voor samenwerking met de leerlingen en tussen de leerlingen onderling.
2. Pedagogische competentie	De leraar vmbo-tl en onderbouw havo/vwo onderschrijft zijn pedagogische verantwoordelijkheid. Hij brengt op professionele en planmatige wijze voor individuele leerlingen en voor de groepen waarmee hij werkt, een veilige leeromgeving tot stand waarin leerlingen zich kunnen ontwikkelen tot zelfstandige en verantwoordelijke personen.	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is vertrouwd met de leefwereld van zijn leerlingen, hun basisbehoeften, hun verwachtingen, met de culturele bepaaldheid daarvan, en weet hoe hij daarmee om kan gaan, 2. is bekend met de sociaal-emotionele en morele ontwikkeling van tieners, jongvolwassenen en volwassenen, met de problemen en belemmeringen die zich daarbij kunnen voordoen en weet hoe hij die problemen in de praktijk kan signaleren en hoe hij daarmee om kan gaan, 3. is bekend met ontwikkelings- en opvoedingstheorieën, is vertrouwd met verschillende opvoedingspraktijken en met de culturele bepaaldheid daarvan en is zich bewust van de consequenties van die theorieën en praktijken voor het onderwijs en voor zijn doen en laten als leraar 4. heeft kennis van processen van identiteitsvorming, zingeving en waardenontwikkeling bij tieners, adolescenten en volwassenen én van de culturele bepaaldheid daarvan en weet welke consequenties hij hieraan moet verbinden voor zijn handelen.

¹¹ Brief staatssecretaris van OCenW aan voorzitter Tweede Kamer d.d. 30 oktober 2012.

		<p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. vormt zich een goed beeld van het sociale klimaat in een groep, van het individuele welbevinden van de leerlingen en van de vorderingen die zij maken op het gebied van zelfstandigheid en verantwoordelijkheid, 2. ontwerpt op basis daarvan een plan van aanpak of een benadering om de leerlingen te begeleiden naar een veilig en harmonisch leef- en werkklimaat en om hun sociaal-emotionele en morele ontwikkeling te bevorderen in de richting van zelfstandigheid en verantwoordelijkheid, 3. hij voert dat plan van aanpak of die benadering uit, 4. hij evalueert dat plan van aanpak of die benadering en stelt het zonedig bij, voor de hele groep en ook voor individuele leerlingen en 5. hij signaleert problemen en belemmeringen in de socialemotionele en morele ontwikkeling van leerlingen en stelt, zo nodig samen met collega's, een passend plan van aanpak of benadering op.
3. Vakinhoudelijke en didactische competentie	<p>De leraar vmbo-tl en onderbouw havo/vwo onderschrijft zijn vakinhoudelijke en didactische verantwoordelijkheid. Hij heeft voldoende inhoudelijke en didactische kennis en vaardigheid om op professionele en planmatige wijze voor de individuele leerlingen of deelnemers en voor de groepen waarmee hij werkt, een krachtige leeromgeving tot stand te brengen waarin leerlingen of deelnemers zich op een goede manier de leerinhouden van een bepaald vak op beroep eigen kunnen maken.</p>	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. heeft zelf een grondige kennis en beheersing van de leerinhouden waarvoor hij verantwoordelijk is en is op grond van eigen studie vertrouwd met de theoretische achtergronden daarvan, 2. kent het belang van die leerinhoud voor het toekomstige beroep en het dagelijks leven van de leerlingen of deelnemers, 3. kent op hoofdlijnen de leerinhoud van andere vakken waarmee hij binnen zijn school samenwerkt, 4. weet op hoofdlijnen wat en hoe zijn leerlingen geleerd hebben in het voorgaande onderwijs en hoe hij daarop kan aansluiten, 5. heeft kennis van, al dan niet onderzoeksmatig, ontwerpen van onderwijs, didactieken en didactische leermiddelen, waaronder informatie- en communicatietechnologie, 6. is bekend met verschillende onderwijs- en leertheorieën, met verschillende onderwijsarrangementen voor het voortgezet onderwijs en weet hoe hij die in praktijk kan brengen; 7. is vertrouwd met de wijze waarop leerlingen leren, wat hun leerbehoeften zijn, hoe zij zich ontwikkelen, welke problemen zich daarbij kunnen voordoen en weet hoe hij daarmee om kan gaan, 8. heeft kennis van de invloed van taalbeheersing en taalverwerving op het leren en weet hoe hij daar in zijn praktijk rekening mee moet houden, 9. heeft praktische kennis van veel voorkomende leerstoornissen en onderwijsbelemmeringen en weet hoe hij daar mee om kan gaan, en

		<p>10. heeft kennis van processen van identiteitsvorming, zingeving en waardenontwikkeling bij tieners, adolescenten en volwassenen, en van de culturele bepaaldheid daarvan en weet welke consequenties hij hieraan moet verbinden voor zijn handelen.</p> <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. vormt zich een goed beeld van de mate waarin de leerlingen de leerinhoud beheersen en van de manier waarop ze hun werk aanpakken, 2. ontwerpt op basis daarvan gevarieerde leeractiviteiten die voor de leerlingen uitvoerbaar zijn, waaruit zij eventueel kunnen kiezen en die hen aanzetten tot zelfwerkzaamheid, 3. voert die leeractiviteiten samen met zijn leerlingen uit, 4. evalueert die leeractiviteiten en de effecten ervan en stelt ze zonedig bij, voor de hele groep maar ook voor individuele leerlingen, en 5. signaleert leerproblemen en -belemmeringen en stelt, zo nodig samen met collega's, een passend plan van aanpak of benadering op.
<p>4. Organisatorische competentie</p>	<p>De leraar vmbo-tl en onderbouw havo/vwo onderschrijft zijn organisatorische verantwoordelijkheid. Hij heeft voldoende organisatorische kennis en vaardigheid om in zijn groepen en zijn andere contacten met leerlingen of deelnemers op professionele en planmatige wijze een goed leef- en werkklimaat tot stand te brengen dat overzichtelijk, ordelijk en taakgericht is en in alle opzichten helder voor hemzelf, zijn collega's en in het bijzonder de leerlingen of deelnemers.</p>	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is bekend met die aspecten van groeps- of klassenmanagement die voor zijn vorm van onderwijs relevant zijn, en 2. is bekend met de organisatorische aspecten van verschillende soorten leeromgevingen in de school, zoals open leercentrum en werkplekkenstructuur. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. hanteert op een consequente manier concrete, functionele en door de leerlingen gedragen procedures en afspraken, 2. biedt organisatievormen, leermiddelen en leermaterialen aan die leerdoelen en leeractiviteiten ondersteunen, en 3. houdt voor zijn onderwijs een planning aan die bij de leerlingen bekend is en waar zij hun eigen planning op kunnen afstemmen, en hij gaat adequaat om met tijd.

<p>5. Competentie in het samenwerken met collega's</p>	<p>De leraar vmbo-tl en onderbouw havo/vwo onderschrijft zijn verantwoordelijkheid in het samenwerken met collega's. Hij heeft voldoende kennis en vaardigheden om een professionele bijdrage te leveren aan een goed pedagogisch en didactisch klimaat van zijn school, aan goede werkverhoudingen en aan een goede schoolorganisatie.</p>	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is op praktisch niveau bekend met methodieken voor samenwerking en intervisie, 2. is op praktisch niveau op de hoogte van leerlingvolgsystemen en manieren om het eigen werk toegankelijk te administreren, 3. heeft enige kennis van organisatie- en bestuursvormen voor scholen in het voortgezet onderwijs, 4. is op de hoogte van modellen voor kwaliteitszorg en methodieken voor onderwijsverbetering en schoolontwikkeling. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. deelt informatie die voor de voortgang van het werk van belang is met collega's en maakt gebruik van de informatie van collega's, 2. levert een constructieve bijdrage aan verschillende vormen van overleg en samenwerken op school, 3. geeft en ontvangt collegiale consultatie en intervisie, 4. werkt met collega's (onderzoeksmatig) samen aan de ontwikkeling en verbetering van de school.
<p>6. Competentie in het samenwerken met de omgeving</p>	<p>De leraar vmbo-tl en onderbouw havo/vwo onderschrijft zijn verantwoordelijkheid in het samenwerken met de omgeving van de school. Hij heeft voldoende kennis en vaardigheid om goed samen te werken met bedrijven of instellingen om hun gezamenlijke verantwoordelijkheid vorm te geven in het opleiden van de leerling of deelnemer. Hij heeft voldoende kennis en vaardigheid om goed samen te werken met mensen en instellingen die betrokken zijn bij de zorg voor de leerlingen of deelnemers en bij zijn school.</p>	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is bekend met de leefwereld van ouders of verzorgers en met de culturele achtergronden van de leerlingen/deelnemers en weet hoe daar rekening mee te houden in eigen doen en laten als leraar, 2. is op de hoogte van de professionele infrastructuur waarvan de school onderdeel is, 3. is bekend met de regelgeving en samenwerkingsprocedures tussen de school en instellingen of bedrijven waarmee wordt samengewerkt, 4. weet ervoor te zorgen dat het binnen- en buitenschoolse leren en de interne en externe begeleiding van leerlingen goed op elkaar zijn afgestemd. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. geeft op professionele manier informatie over de leerlingen aan ouders en andere belanghebbenden en maakt gebruik van de informatie die zij geven, 2. zorgt in overleg met de leerling en andere betrokkenen voor afstemming tussen het leren in en buiten de school en voor duidelijkheid over ieders verantwoordelijkheid en bijdrage hierin, 3. neemt op een constructieve manier deel aan verschillende vormen van overleg met mensen en instellingen buiten de school,

		4. verantwoordt eigen professionele opvattingen en werkwijze met betrekking tot een leerling aan ouders en andere belanghebbenden en past in gezamenlijk overleg zo nodig het eigen werk met die leerling aan.
7. Competentie in reflectie en onderzoek ten dienste van de eigen professionele ontwikkeling en de ontwikkeling van het schoolvak, het beroep en de school	De leraar vmbo-tl en onderbouw havo/vwo onderschrijft zijn verantwoordelijkheid voor zijn eigen professionele ontwikkeling. Hij onderzoekt, expliciteert en ontwikkelt zijn opvattingen over het leraarschap en zijn bekwaamheid als leraar.	<p>Kennis:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. is op de hoogte van actuele ontwikkelingen in de maatschappij, toeleverende en vervolgopleidingen en het bedrijfsleven die relevant zijn voor het eigen (vak)onderwijs en voor de school, 2. is op de hoogte van de onderwijspraktijk in andere scholen voor voortgezet onderwijs en van actuele ontwikkelingen op het gebied van inhouden, werkwijzen en organisatievormen in het voortgezet onderwijs, 3. is op de hoogte van actuele ontwikkelingen op het gebied van de pedagogiek en de didactiek die relevant zijn voor het eigen (vak)onderwijs, 4. heeft voldoende gedragspsychologische kennis om het eigen gedrag en dat van anderen te begrijpen en te analyseren. <p>Kunde:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. geeft vorm aan de ontwikkeling van de eigen bekwaamheid, op basis van een goede analyse van de eigen competenties, 2. stemt de ontwikkeling van die bekwaamheid af op het beleid van de school, de ontwikkeling en afspraken binnen het team en de ontwikkeling van het schoolvak, 3. maakt bij die ontwikkeling gebruik van informatie van leerlingen en collega's, in school en bedrijf, vaktijdschriften en vakverenigingen, 4. vraagt hierbij desgewenst collegiale hulp in de vorm van bijvoorbeeld intervisie en supervisie.

Bijlage 3: Beoogde eindkwalificaties

Masteropleidingen:

	Kennis en inzicht	Toepassen kennis en inzicht	Ordeelsvorming	Communicatie	Leervaardigheden
<i>Vakdidactische deskundige</i>					
heeft een expliciete visie op vak en plaats in maatschappij;	•	•	•	•	
heeft inzicht in opbouw curriculum vak, inclusief kerndoelen en eindtermen;	•	•			
weet hoe leerlingen kennis en begrip binnen vakgebied verwerven;	•	•			
weet deze visie en inzichten te vertalen naar effectieve lessen;	•	•		•	
durft te experimenteren.		•		•	
<i>Vormgever en begeleider van leerprocessen</i>					
is in staat (op grond van doelen en beginsituatie) een systematische planning te maken van leeractiviteiten van leerlingen;	•	•			
kan verschillende werkvormen adequaat hanteren;	•	•			
is in staat aan leerlingen het hoe en waarom van een les duidelijk te maken;	•	•		•	
kan omgaan met verschillen tussen leerlingen;	•	•	•	•	
evalueert en toetst op een adequate manier de vorderingen van leerlingen;	•	•	•	•	
zet op een effectieve manier diverse media hierbij in.	•	•		•	
<i>Pedagoog</i>					
heeft voldoende zelfkennis, zelfwaardering en verantwoordelijkheidsgevoel om jongeren pedagogisch te begeleiden;	•	•		•	
kan een gezonde relatie met jongeren aangaan in een sfeer van veiligheid en respect;	•	•		•	
is in staat vanuit pedagogisch perspectief te reflecteren;	•	•			•
kan stap voor stap een pedagogische visie ontwikkelen en geeft daarmee het pedagogisch-didactisch handelen richting.	•	•	•	•	
<i>Manager van de werksfeer</i>					
heeft inzicht in communicatieprocessen in de klas;	•				
beschikt over gedragsrepertoire om die processen te beïnvloeden en te sturen;	•	•		•	
is in staat om in uiteenlopende omstandigheden een relatie met een groep leerlingen en met individuele leerlingen te onderhouden;	•	•	•	•	
is in staat om een ordelijke en plezierige werksfeer te realiseren.	•	•		•	
<i>Docent in brede context</i>					
toont zich ook buiten de klas (in brede context van de school) betrokken bij de school;				•	•
voert ook in de schoolorganisatie les-, klas- en vakoverstijgende taken uit.	•	•		•	
<i>Docent die zelf verantwoordelijkheid neemt voor de eigen groei</i>					
neemt initiatieven om het eigen handelen adequaat te analyseren;	•	•	•		•
betrekt daar verschillende (theoretische) invalshoeken bij;	•	•			•

past die toe op verschillende schoolsituaties;	•	•			•
is in staat zich te verbeteren op basis van die analyse in een continu ontwikkelingsproces;	•	•	•		•
kijkt op een onderzoeksmatige manier naar het beroep en werkveld.	•	•	•		•

Eindkwalificaties U-TEACh variant

	Kennis en inzicht	Toepassen kennis en inzicht	Ordeelsvorming	Communicatie	Leervaarigheden
<i>Content and language integrated teacher (U-TEACh variant)</i>					
Masters English at C1/C2 level of Council of Europe;				•	•
Assesses and adapts language resources to support different types of learning;	•	•			
Understands how various techniques stimulate and supports students' understanding and applies these in her lessons;	•	•			
Can explain explain how teaching strategies support active participation and applies a range of techniques to illicit output;	•	•		•	
Knows and employs various methods of corrective feedback.	•	•			
<i>Cross cultural teacher (U-TEACh variant)</i>					
Evaluates another culture from the frame of reference of the other culture;	•	•	•		
Creates suitable learning activities which use cultural aspects of the classroom;	•	•			
Shows understanding of different (inter) national systems, the subject curriculum and knows how these relate to learning;	•	•	•		
Applies this understanding in her lessons, planning and communication in the school community.	•	•			

Educatieve minor:

De beoogde eindkwalificaties voor afgestudeerden van de educatieve minor staan hieronder weergegeven in de vorm van *rubrics* voor de verschillende rollen. Deze *rubrics* zijn afgeleid van de *rubrics* voor de eenjarige opleiding en aangepast aan de educatieve minor. De studenten dienen alle rollen tenminste op niveau 2 te kunnen vervullen om de minor positief af te ronden. In combinatie met een vakinhoudelijke bacheloropleiding krijgen de afgestudeerden een beperkte tweedegraads bevoegdheid.

Vakdidactisch deskundige

Een vakdidactisch deskundige is in staat om een expliciete visie te formuleren op het vak en de plaats ervan in de maatschappij. Zij heeft bovendien inzicht in de opbouw van het curriculum van het vak, inclusief kerndoelen en eindtermen en ze weet hoe leerlingen kennis en begrip binnen haar vakgebied verwerven. Zij weet deze visie en inzichten te vertalen naar effectieve en leuke lessen en durft te experimenteren.

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
Kennis van het vak en het curriculum	De docent volgt de inhoudelijke lijn van het schoolboek. Zij beargumenteert inhoudelijke keuzes door aan te sluiten bij de methode. De docent heeft zicht op de inhoud die op dat moment behandeld moet worden, waarbij de inhoudelijke kennis nog hiaten vertoont.	Inhoudelijke kennis wordt getoond op het niveau van het schoolboek. De docent kan sommige inhoudelijke keuzes verantwoorden aan de hand van bestaande onderwijsopvattingen en kan inhouden op hoofdstuk- of onderwerpsniveau overzien.	De docent is in staat om lessen te ontwerpen die een aanvulling zijn op het schoolboek. De docent beargumenteert inhoudelijke keuzes vanuit bestaande onderwijsopvattingen en overziet het jaarcurriculum.	De docent toont parate inhoudelijke kennis die het schoolboek ontstijgt. Zij ontwerpt regelmatig lessen die een aanvulling zijn op het lesboek. De docent kan inhoudelijk ook los van het schoolboek werken en is in staat een eigen visie te verwoorden van waaruit de inhoudelijke keuzes worden verantwoord. Zij overziet de ordening van het schoolcurriculum.
Ontwerpen van leeractiviteiten	De activiteiten in de methode worden uitgevoerd. Hierbij worden vrijwel alleen aanbiedende werkvormen gebruikt. De lesontwerpen zijn bedoeld voor de klas als geheel.	De docent gebruikt afwisselend aanbiedende en activerende werkvormen en is in staat om de leeropbrengst aan het einde van de les te achterhalen. Naast het inhoudelijke leerproces heeft de docent ook oog voor het aanleren van vakspecifieke vaardigheden. Zij is in staat verschillen in kennis en vaardigheden tussen vmbo-tl leerlingen en havo/vwo leerlingen op te merken en te verwoorden.	De docent is in staat zelf leeractiviteiten te bedenken en de keuze van de leeractiviteiten te beargumenteren. De docent houdt rekening met individuele verschillen tussen vmbo-tl leerlingen en havo/vwo leerlingen in kennis en vaardigheden. Zij zoekt naar oplossingen voor de gevonden verschillen waarbij zij voor hen gepaste bijspijkeractiviteiten gebruikt.	Leeractiviteiten worden gekozen en ontworpen op weloverwogen gronden en zijn steeds duidelijk gerelateerd aan de gestelde doelen. De docent achterhaalt stelselmatig de leeropbrengst en gebruikt een rijke verscheidenheid aan aanbiedende en activerende werkvormen. Zij laat leerlingen zoveel mogelijk op eigen niveau werken en kiest voor hen gepaste bijspijkeractiviteiten en verrijkingsoefeningen
NB Deze rubric kan niet anders dan algemeen zijn. Bij vakdidactiek wordt ingegaan op de specifieke kenmerken, kennis en vaardigheden gekoppeld aan schoolvak.				

Vormgever en begeleider van leerprocessen

Een vormgever en begeleider van leerprocessen kan op grond van zelf-vastgestelde doelen en de beginsituatie van de leerlingen een systematische planning van leeractiviteiten van leerlingen maken. Zij kan deze plannen goed uitvoeren, wat betekent dat zij verschillende werkvormen adequaat kan hanteren. Indien daartoe aanleiding is kan zij plannen bijstellen. De docent kan bovendien leerlingen het hoe en waarom van de les duidelijk maken. Zij kan

omgaan met verschillen tussen leerlingen. Daarnaast verwachten we dat de docent op een adequate manier de vorderingen van de leerlingen evalueert en toetst. We verwachten dat de docent bij dit alles diverse media, zoals ICT, kan gebruiken en effectief in weet te zetten.

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
Vormgever	De docent neemt leerdoelen van anderen of de methode over; zij staat niet bewust stil bij de beginsituatie van leerlingen.	De docent kan nagaan of leeractiviteiten bij de gestelde leerdoelen passen en is in staat na te gaan wat de beginsituatie van de leerlingen is.	De docent kiest leeractiviteiten bij zelf geformuleerde doelen, aansluitend op de gepeilde beginsituatie van de leerlingen.	De docent kiest en ontwerpt leeractiviteiten steeds op weloverwogen gronden, aansluitend bij de leerlingen en de specifieke vakinhoud.
Planner	De docent plant regelmatig te krap of te ruim en heeft moeite hier tijdens de les een oplossing voor te zoeken.	Meestal is de lesplanning in orde en wordt er in de lesplanning geanticipeerd op (te verwachten) incidenten.	De docent plant inhoud en opbouw van de les realistisch. De leeractiviteiten worden gekenmerkt door afwisseling in werkvormen en activerende didactiek. Ze spelen in op de heterogeniteit van leerlingen.	De docent plant inhoud en opbouw van de les realistisch. De leeractiviteiten worden gekenmerkt door afwisseling in werkvormen en activerende didactiek. Er wordt ingespeeld op de heterogeniteit van leerlingen. De docent kan indien gewenst overstappen op een verantwoorde alternatieve planning.
Uitvoerder	De docent vindt het moeilijk de geplande leeractiviteiten uit te voeren en laat zich regelmatig leiden door ongeplande gebeurtenissen in de les.	De docent geeft geplande leeractiviteiten meestal goed vorm en is in staat te reageren op ongeplande gebeurtenissen in de les.	De docent voert geplande leer-activiteiten doelmatig en flexibel uit. Zij is in staat activiteiten adequaat aan te passen als de situatie daarom vraagt en zij stimuleert het kiezen van leeractiviteiten door de leerlingen zelf.	De docent beschikt over een scala van adequate onderwijsleeractiviteit en die afhankelijk van de situatie ingezet worden en waarbij de leerlingen een mede bepalende factor zijn. Bovendien stimuleert zij het kiezen van leeractiviteiten door de leerlingen zelf.
Evalueerder	De docent gebruikt toetsen en correctiemodellen van collega's of het schoolboek.	De docent kan zelf toetsen en correctiemodellen ontwerpen. Zij heeft weet van tekorten van schoolboektoetsen en betreft af en toe andere evaluatievormen bij de beoordeling.	De docent kan betrouwbare en valide toetsen en correctiemodellen ontwerpen. Zij gebruikt waar relevant instaptoetsen, diagnostische toetsen en andere evaluatievormen.	De docent ontwerpt betrouwbare en valide toetsen en correctiemodellen. Zij integreert allerhande evaluatietechnieken in het leren van leerlingen en controleert steekproefsgewijs haar eigen analysetechnieken.

Opvoeder

Een opvoeder beschikt over voldoende zelfkennis, zelfwaardering, verantwoordelijkheidsgevoel en persoonlijk identiteitsbesef om jongeren pedagogisch te kunnen begeleiden in hun persoonlijke groei en ontwikkeling. Zij kan een pedagogische relatie met jongeren aan gaan in een sfeer van erkenning, gemeenschappelijkheid en respect, die jongeren het gevoel geeft dat ze er toe doen. De docent is in staat stap voor stap een pedagogische visie te ontwikkelen om het eigen pedagogisch-didactisch handelen, in samenwerking met collega's en in relatie tot de schoolvisie, richting te geven.

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
Persoonlijke ontwikkeling leerling	De docent herkent puber- en adolescentiegedrag van leerlingen en benadert leerlingen vanuit hun participatie aan de klas/ groep als geheel.	De docent kan op basis van ontwikkelingspsychologische basiskennis van puberteit en adolescentie, evenals van gesprekstechnieken en pedagogische middelen, individuele leerlingen begeleiden bij hun identiteitsontwikkeling.	De docent kan individuele leerlingen vanuit hun eigen ontwikkelingskenmerken begeleiden bij hun identiteitsontwikkeling, ook waar deze problematisch verloopt. Ze doet dit op basis van gevorderde ontwikkelingspsychologische kennis van puberteit en adolescentie, evenals van gesprekstechnieken en pedagogische middelen.	De docent kan leerlingen begeleiden bij hun identiteitsontwikkeling, ook als zij bijzondere zorg nodig hebben. Ze doet dit op basis van specialistische ontwikkelingspsychologische kennis van leerlingen in puberteit en adolescentie, evenals van gesprekstechnieken en pedagogische middelen. Ze houdt hierbij rekening met diversiteit en multiculturaliteit.
Persoonsvormend handelen docent	De docent laat omgangsregels aan de leerlingen als groep over en leeft pedagogische waarden onbewust voor.	De docent initieert omgangsregels in de klas/groep om een goede sfeer te creëren, werkt duidelijk vanuit de eigen pedagogische waarden en heeft aandacht voor de leerling als individu.	De docent maakt leerlingen medeverantwoordelijk voor de omgangsregels in de klas/groep en weet haar persoonlijke pedagogische waarden te verhouden tot die van de school als gemeenschap. Ze heeft vanuit haar persoonlijke identiteit aandacht voor en vertrouwen in de persoonsvorming van leerlingen.	De docent weet een gemeenschappelijk 'waardenvol' klimaat te creëren waarin leerlingen als personen in ontwikkeling aangesproken worden. Ze stimuleert leerlingen om medeverantwoordelijkheid te nemen voor de persoonsvorming van alle leerlingen in de klas/groep en de school als leefgemeenschap.

Visie op persoons- en mensvorming	De docent handelt zoals zij gewend is en is zich niet sterk bewust van de eigen pedagogische waarden, die haar gedrag sturen en aan leerlingen overgedragen worden.	De docent kent de eigen pedagogische waarden, evenals haar visie op persoonsvorming. Zij weet deze te vertalen naar pedagogisch gedrag en kan dit gedrag verwoorden naar leerlingen, collega's en, indien nodig, ouders.	De docent heeft een pedagogische visie gebaseerd op relevante pedagogische theorieën. Zij reflecteert adequaat op de eigen pedagogische waarden en weet, ook bij conflicterende waarden, deze adequaat te vertalen naar pedagogisch gedrag. Dit gedrag wordt gepast gecommuniceerd naar ouders en collega's. Zij kan in overleg komen tot een gezamenlijke pedagogische aanpak en een gedeelde pedagogische visie.	De docent is zich sterk bewust van de eigen pedagogische waarden in relatie tot relevante pedagogische theorieën en de gedeelde waarden van de school, de ouders en de maatschappelijke omgeving. Zij weet naast leerlingen ook ouders en collega's adequaat te begeleiden en bewust te maken van het belang van gedeelde pedagogische waarden.
--	---	--	--	---

Manager van de werksfeer

Een docent heeft inzicht in communicatieprocessen in de klas en beschikt over het gedragsrepertoire om die processen op verschillende manieren te beïnvloeden en in een wenselijk richting te sturen. Zij is in staat om in uiteenlopende omstandigheden een relatie met een groep leerlingen en met individuele leerlingen te onderhouden. De docent is bovendien in staat om een ordelijke en plezierige werksfeer te realiseren.

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
Inzicht in communicatie	De docent luistert soms wel en soms niet goed naar de leerlingen. Zij vindt het moeilijk om met eigen emoties of die van de leerlingen om te gaan.	De docent communiceert goed op inhoudsniveau. Zij herkent het betrekkningsniveau (achteraf), kan omgaan met eigen emoties en is in staat ongewenst gedrag van leerlingen af te zwakken.	Door inzicht in communicatie-processen kan de docent effectief communiceren op inhouds- en betrekkningsniveau. Zij geeft en wekt vertrouwen en corrigeert ongewenst gedrag van leerlingen individueel en de klas als geheel.	De docent communiceert effectief, efficiënt en met empathie op elk niveau. Zij heeft gezag, geniet vertrouwen en is in staat om ongewenste gedrag te voorkomen of dit gedrag om te buigen, zodat de relatie met de klas zich herstelt.

Relatie onderhouden met leerlingen	De docent heeft een gedeeltelijk zicht op het welbevinden van de individuele leerlingen of van wat hen bezig houdt. Zij heeft één vaste manier van functioneren en reageren.	De docent toont interesse voor individuele leerlingen en kan in één op één situaties leerlingen op hun gemak stellen. Daarbij wordt, afhankelijk van de groep of de verschillen tussen individuele leerlingen, gezocht naar effectieve reacties en gedrag.	De docent kent van de meeste leerlingen relevante achtergrondgegevens en probeert in contact de leerlingen medeverantwoordelijk te maken voor een prettige leeromgeving. De docent is in staat te leiden, begeleiden, bemiddelen, stimuleren en confronteren.	De docent is in staat vanuit interesse voor de leerlingen, individueel en als groep, een prettige sfeer te creëren en in stand te houden, waarbij de leerlingen zich medeverantwoordelijk voelen voor de leeromgeving.
Creëren en handhaven werksfeer	De docent corrigeert en belooft beperkt en gaat weinig in op reacties in de klas.	De docent belooft en corrigeert leerlingen volgens een vast stramien. Zij onderzoekt de effectiviteit en zoekt naar variatie in de wijze waarop je leerlingen corrigeert en belooft.	De docent kan in verschillende groepen een prettige werksfeer creëren door correcties en beloningen die zijn afgestemd op de omstandigheden. Zij is zich bewust van de effectiviteit van haar gedrag en probeert dit doelgericht te gebruiken.	De docent heeft een uitgebreid gedragsrepertoire. Zij kan op diverse niveaus en met diverse intensiteit belonen en corrigeren en kan dit flexibel toepassen.

Docent in brede context

Een docent toont zich betrokken bij de brede context van het onderwijs. Zij kan en wil in de schoolorganisatie les-, klas- en vakoverstijgende taken uitvoeren en heeft zicht op die aspecten van school- en onderwijsbeleid die van invloed zijn op het eigen functioneren. Bovendien is zij bereid mee te denken over mogelijke verbeteringen. Dit alles doet zij door op een constructieve manier met collega's en overige betrokkenen bij het onderwijs samen te werken.

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
Taken	De docent is op de primaire lestaak gericht.	De docent voert op verzoek van de schoolleiding algemene taken uit.	De docent vult haar taaktijd in met les- en vakoverstijgende taken. Dit doet zij vanuit het vakcluster of met betrekking tot de begeleiding van de eigen leerlingen. De docent participeert in bestaande projecten in lokale en (inter)nationale context.	De docent voert diverse taken buiten de eigen vaklessen uit en volgt hiervoor aanvullende scholing. Zij levert een concrete bijdrage aan projecten in (inter)nationale context.

Constructieve houding	De docent is op de primaire lestaak gericht en toont belangstelling voor enkele andere aspecten van de schoolorganisatie.	De docent is nieuwsgierig en wil een beeld hebben van de school. Zij oriënteert zich op taken, visie en profilering van de school.	De docent heeft een overzicht van taken in de school. In samenspraak met haar leidinggevende maakt zij keuzes hierin, gelet op bekwaamheden en ontwikkelingsmogelijkheden.	De docent neemt binnen sectie, team en school op een opbouwende en actieve manier deel aan besluitvorming over school- en onderwijsbeleid. Zij is in staat bij te dragen aan de vormgeving van (internationaliserings)projecten.
Samenwerken	De samenwerking van de docent staat ten dienste van de primaire lestaak. Zij heeft taakgerichte contacten met de begeleider en directe collega's.	De samenwerking van de docent staat ten dienste van de primaire lestaak. Zij richt zich op samenwerking binnen het gehele vakcluster en team.	De docent besteedt tijd en aandacht aan taakgerichte samenwerking in vakcluster en team en in vakoverstijgende projecten, de leerlingbegeleiding of de schoolorganisatie.	De docent is betrokken bij verschillende vormen van overleg op school. Zij is zich bewust van eigen kwaliteiten in samenwerking met anderen.

NB Het functioneren in deze rol wordt sterk beïnvloed door de (school)context.

Eindverantwoordelijke voor eigen groei

Een docent neemt zelf verantwoordelijkheid voor haar eigen groei. Dat betekent dat zij initiatieven neemt om haar eigen handelen adequaat te analyseren: in verschillende schoolsituaties en vanuit verschillende (theo-retische) invalshoeken daarbij rekening houdend met de eigen persoonlijke ontwikkeling. En op basis van die analyse moet zij in staat zijn zichzelf te verbeteren in een continu ontwikkelingsproces. Hiermee toont zij bovendien dat ze met distantie en op een onderzoeksmatige manier naar het beroep kan kijken.

	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4
Analyse en ontwikkeling	De docent staat open voor feedback van de SB, lerarenopleiders en andere docenten (in opleiding).	De docent kan haar handelen beschrijven en staat open voor feedback van de schoolbegeleider, lerarenopleiders en andere docenten (in opleiding). De docent kan verschillende oorzaken onderscheiden die van invloed zijn op haar handelen. Zij is op zoek naar alternatieven om die toe te passen.	De docent kan haar handelen beschrijven en zoekt aan de hand daarvan actief en gericht naar feedback van de SB, de lerarenopleiders, andere docenten (in opleiding) en leerlingen. De docent wordt zich bewust van gedragspatronen en het effect ervan.	De docent vraagt feedback op basis van eigen leerdoelen en verwerkt deze feedback in vervolgactiviteiten. De docent betreft bij haar analyse de perspectieven van de organisatie (de school en het team). De docent verklaart haar functioneren met behulp van interne en externe factoren. Op basis van bekendheid met haar eigen gedragspatronen is zij in staat bewust stappen te zetten en deze te sturen.
Onderzoeksbekwaamheid	De docent is voornamelijk op een praktische manier bezig met de primaire lestaak, maar is op de hoogte van onderwijskundig en/of vakdidactische onderzoek en het nut hiervan.	De docent kan haar leservaringen plaatsen binnen de door de opleiding aangedragen theorie en is in staat de opdrachten van de opleiding te maken.	De docent is in staat eigen theoretische bronnen te zoeken en te gebruiken en kan een eigen visie of keuzes in de lespraktijk vanuit de theorie verantwoorden. Ook is de docent in staat relevante onderzoeksvragen te stellen naar aanleiding van haar onderwijskundige praktijk en hier een onderzoeksplan voor op te stellen.	De docent is in staat haar onderwijskundige praktijk systematisch te onderzoeken en in een theoretisch kader te plaatsen met als doel het begrijpen van onderliggende processen.

Bijlage 4: Overzicht van de programma's

Masteropleidingen

Semester 1		Semester 2	
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
Algemene Didactiek Start (4 EC)	Algemene Didactiek 1 (5 EC)	Algemene Didactiek 2 (5 EC)	
Vakdidactiek 1 (4 EC)		Vakdidactiek 2 (4,5 EC)	
Masterstage 1 (13 EC)		Masterstage 2 (13 EC)	
Themabijeenkomsten en leerlingfeedback (4 EC)			
Praktijkgericht Onderzoek (7,5 EC)			

Leraar Voorbereidend Hoger Onderwijs (U-TEAch variant)

Semester 1		Semester 2	
Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4
Algemene Didactiek Start (2 EC)	Algemene Didactiek 1 (3,5 EC)	Algemene Didactiek 2 (3,5 EC)	
Vakdidactiek 1 (4 EC)		Vakdidactiek 2 (4,5 EC)	
Masterstage 1 (13 EC)		Masterstage 2 (13 EC)	
Themabijeenkomsten en leerlingfeedback (4 EC)			
Content and Language Integrated Learning (2,5 EC)			
International Crosscultural education (2,5 EC)			
Praktijkgericht Onderzoek (7,5 EC)			

Bijlage 5: Kwantitatieve gegevens over de opleidingen

Instroom-, doorstroom- en uitstroomgegevens

Masteropleidingen

Instroom in opleiding masteropleiding Leraar voorbereidend hoger onderwijs

Cohort	Totaal	Voltijd	Deeltijd
06/07	175	152	23
07/08	191	167	24
08/09	206	166	40
09/10	165	138	27
10/11	177	156	21
11/12	208	167	41
12/13 ¹	81	73	8

¹ De instroom bevat hoofd- en neveninschrijvingen per 1 oktober en na-inschrijvingen (na 1 oktober). In het bronbestand 1cHO2012 zijn over het academisch jaar 2012-'13 de na-inschrijvingen niet beschikbaar. Om deze reden zijn de gegevens van 2012-'13 niet vergelijkbaar met de voorgaande jaren.

Ingeschreven studenten masteropleiding Leraar voorbereidend hoger onderwijs

Cohort	Totaal	Voltijd	Deeltijd
06/07	201	178	23
07/08	206	179	27
08/09	217	180	37
09/10	204	153	51
10/11	222	178	44
11/12	241	192	49
12/13 ¹	183	137	46

¹ De instroom bevat hoofd- en neveninschrijvingen per 1 oktober en na-inschrijvingen (na 1 oktober). In het bronbestand 1cHO2012 zijn over het academisch jaar 2012-'13 de na-inschrijvingen niet beschikbaar. Om deze reden zijn de gegevens van 2012-'13 niet vergelijkbaar met de voorgaande jaren.

Voortgang mastercohort, rendement (exclusief na-instroom) Leraar voorbereidend hoger onderwijs (voltijdse instroom)

Cohort	Cohort		Diploma behaald voor opleiding (cumulatief)				Diploma behaald aan instelling (cumulatief)			
	1 okt. cohort	% van totale cohort	Na 1 jaar	Na 2 jaar	Na 3 jaar	Na 4 jaar	Na 1 jaar	Na 2 jaar	Na 3 jaar	Na 4 jaar
05/06	103	58	68	73	74	74	82	89	92	92
06/07	102	68	58	70	70	70	74	88	92	92
07/08	116	69	45	52	53	53	72	84	87	88
08/09	112	67	51	56	56	57	77	86	88	90
09/10	75	54	80	88	89		83	89	91	
10/11	101	65	77	86			78	87		
11/12	116	69	82				84			
12/13										

Voortgang mastercohort, rendement (exclusief na-instroom) leraar voorbereidend hoger onderwijs (deeltijdse instroom)

Cohort	Cohort		Diploma behaald voor opleiding (cumulatief)				Diploma behaald aan instelling (cumulatief)			
	1 okt. cohort	% van totale cohort	Na 1 jaar	Na 2 jaar	Na 3 jaar	Na 4 jaar	Na 1 jaar	Na 2 jaar	Na 3 jaar	Na 4 jaar
05/06	8	73	88	88	88	88	88	88	88	88
06/07	15	65	67	87	87	93	67	87	87	93
07/08	13	54	62	85	85	85	62	85	85	85
08/09	17	43	29	65	76	76	29	65	76	76
09/10	8	30	63	75	75		63	75	75	
10/11	7	35	43	57			43	57		
11/12	17	43	59				59			
12/13										

Studieduur masteropleiding naar onderwijs-herkomst (deeltijd) leraar voorbereidend hoger onderwijs

Afstudeer cohort	Eigen universiteit		Andere universiteiten NL		HBO		Buiten HO	
	Geslaagd abs.	Duur opl. gem. (mnd)	Geslaagd abs.	Duur opl. gem. (mnd)	Geslaagd abs.	Duur opl. gem. (mnd)	Geslaagd abs.	Duur opl. gem. (mnd)
07/08	8	12	4	16	1	24	5	12
08/09	12	15	5	12			2	15
09/10	18	19	9	16				
10/11	13	26	12	20			1	11

Educatieve minor

Cohort	Cursus	Alfa/gamma		Bèta	
		Instream	Afgerond	Instream	Afgerond
2009-2010	EM Cursus 1	47	40	22	22
2010-2011	EM Cursus 2	40	38	19	17 ¹
2010-2011	EM Cursus 1	54	47	29	26
2011-2012	EM Cursus 2	44	41	23 ²	19 ³
2011-2012	EM Cursus 1	48	46	17	10
2012-2013	EM Cursus 2	45 ⁴	44 ⁵	11 ⁶	9

1 Waarvan 2 na herkansing theorie.

2 Waarvan 2 van EM1 2009-2010.

3 Waarvan 1 na verlengde stage.

4 Waarvan 1 van EM1 2010-2011.

5 Waarvan 4 na verlengde stage.

6 Waarvan 1 van EM1 2010-2011.

Gerealiseerde docent-studentratio

Masteropleidingen:

Jaar	Aantal fte masteronderwijs	Aantal ingeschreven studenten	Ratio staf-student
2010-2011	15,1	263	1:17,4
2011-2012	14,5	288	1:19,9
2012-2013	14,45	260	1:18,0

In het aantal fte masteronderwijs is de coördinatietijd niet meegerekend.

Educatieve Minor:

Jaar	Aantal fte onderwijs	BA-	Aantal ingeschreven studenten	Ratio staf-student
2010-2011	1,88		69	1:18,4
2011-2012	1,88		83	1:22,1
2012-2013	1,88		65	1:17,3

In het aantal fte bacheloronderwijs is de coördinatietijd niet meegerekend.

Gemiddeld aantal contacturen per fase van de studie

Masteropleidingen:

Overzicht gemiddeld aantal contacturen

Naam onderwijsonderdeel	Aantal uren college/werkgroepen	Aantal uren Individueel/e-mail/blackboard	Overige contacturen	Aantal uren Toetsing en Mondelinge afronding	Tot.	EC
Mentorgroep/literatuurproject	90	2		8	100	14
Praktijkcomponent		12	140 ¹	2	154	26
Themabijeenkomsten en leerlingfeedback	45			2	47	4
Vakdidactiek	60	4		4	68	8,5
Praktijkgericht onderzoek	9	6		3 ²	18	7,5
Totaal	204	24	140	19	387	60

¹ Begeleiding door stagebegeleider op school.

² Tijd voor voeren eindgesprek, inclusief de tijd die de docent gebruikt voor de beoordeling.

Educatieve minor:

Cursussen Alfa/Bèta/Gamma	Totalen
EM Cursus 1	75
EM Cursus 2	69

In bovenstaande contacturen is alleen het cursorisch onderwijs verdisconteerd. De onderwijs/contacturen in het kader van de stage – ook een deel van het onderwijs – zijn hier niet meegerekend.

Bijlage 6: Bezoekprogramma

Dag 1 - 24 februari 2014		
Van	Tot	Panel
9:00	13:00	Startbijeenkomst incl lunch
13:00	14:30	Gesprek management Centrum voor Onderwijs en Leren <ul style="list-style-type: none"> • Prof. dr. H.H.A. (Bert) van den Brink, vice-decaan faculteit Geesteswetenschappen • Prof. dr. P.H.A. (Peter) Coopmans, Opleidingsdirecteur faculteit Geesteswetenschappen • Dr. A.C. (Anco) Lankreijer, Voorzitter Management Team COLUU • Dr. E.R. (Elwin) Savelsbergh, Opleidingsdirecteur Faculteit Bètawetenschappen • Prof. dr. Th. (Theo) Wubbels, Voorzitter bestuur COLUU
14:30	15:00	<i>Pauze</i>
15:00	15:45	Gesprek studenten (voltijd + deeltijd) 1-jarige masterprogramma's <ul style="list-style-type: none"> • Lucas Bezembinder, Geografie, Maatwerk, stagevariant • Lon Boonekamp, Scheikunde, Stagevariant • Jeanine De Graaf-Beekhuis, Wiskunde, Baanvariant • Barbara Hoevenaars, Frans, Stagevariant • Helen Hol, Engels, Stagevariant • Sjef van Hoof, Economie, Baanvariant, U-TEAch • Pauline Post, Biologie, Stagevariant • Anne Valenberg, Maatschappijleer, Stagevariant, SO3 • Daan Wegener, Natuurkunde, Baanvariant
15:45	16:30	Gesprek studenten (voltijd) 2-jarige masterprogramma's <ul style="list-style-type: none"> • Manu Bühning, Duits, maatwerk, baanvariant, Talenonderwijs en Communicatie • Anne-Marit van Dam, Nederlands, SO3 variant, Talenonderwijs en Communicatie • Kirsty Hamelers, Muziek, Stagevariant, Kunstonderwijs en Communicatie • Ana Julia Moreno Hidalgo, Spaans, Maatwerk, stagevariant, Talenonderwijs en Communicatie • Stefan van der Leeden, Geschiedenis, Stagevariant, Mens- en Maatschappijonderwijs & Communicatie • Ilona Stoker, Kunstgeschiedenis, Maatwerk, Stagevariant Kunstonderwijs en Communicatie • Esther Wessels, Godsdienst/Levensbeschouwing, Verkort 2e graadstraject, Mens- en Maatschappijonderwijs en communicatie • Iris Zwart, Filosofie, Stagevariant, Mens- en Maatschappijonderwijs en communicatie
16:30	16:45	<i>Pauze</i>
16:45	17:30	Gesprek studenten Communicatie en educatie van de natuurwetenschappen <ul style="list-style-type: none"> • Aloïs Bode, Leraar, SEC-onderzoek, Scheikunde • Theo Dorst, Leraar, Science onderzoek, Natuurkunde • Tim de Jager, Leraar, SEC-onderzoek, Informatica • Franka Kerklaan, Research and Development, Biologie • Rianne Maes, Leraar, SEC onderzoek, Wiskunde • Jelle Nuijten, Leraar SEC onderzoek, Biologie
17:30	18:15	<i>Verzamelen van tussentijdse conclusies</i>
18:30	21:00	<i>Diner</i>

Dag 2 - 25 februari 2014		
Van	Tot	Panel
8:30	9:15	<i>Aankomst en voorbereiding</i>
9:15	10:00	<p>Gesprek docenten algemene didactiek en vakdidactiek 1 jarige programma's</p> <ul style="list-style-type: none"> • M.J.H. (Michel) Berendsen, Docent vakdidactiek Muziek, 1-EM, SEC, minor; • Drs. J.W.M.J. (Joke) daemen, Docent vakdidactiek wiskunde en Algemene didactiek, Clustercoördinator Beta, Lid Examencommissie, 1-EM, SEC, minor; • Drs. J.M. (Juan) Espinola Vazquez, Docent vakdidactiek Spaans, Docent algemene didactiek, 1-EM, minor; • Dr. Y.K. (Yolanda) Grift, Docent vakdidactiek Economie, Docent algemene didactiek, 1-EM, minor; • Dr. E. (Erwin) Mantingh, Docent vakdidactiek Nederlands, Docent algemene didactiek, Voorzitter OLC Talen, 1-EM, minor; • Drs. J.P. (Ko) Melief, Docent vakdidactiek Duits, Docent algemene didactiek, Coördinator Maatwerk, 1-EM; • Drs. A.H. (Ad) Mooldijk, Docent vakdidactiek Natuurkunde, Docent algemene didactiek, coördinator minor beta, 1-EM, SEC, minor; • Drs. F. (Felix) van Vugt, Docent vakdidactiek, Maatschappijleer, Docent algemene didactiek, 1-EM, minor; • Drs. J.A. (Hans) Wessels, Docent vakdidactiek Filosofie, Docent algemene didactiek, Clustercoördinator Gamma, 1-EM
10:00	10:45	<p>Gesprek docenten algemene didactiek en vakdidactiek 2-jarige programma's</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dr. J.P.P. (Jacques) Haenen, Docent algemene didactiek, M&M-onderwijs & communicatie2, 1-EM; • Drs. G.J. (Gerrit Jan) Koopman, Docent vakdidactiek Engels & AD3, Clustercoördinator Alfa, U-TEAch coördinator, 1-EM, minor, Talenonderwijs & communicatie • M.P. (Myrthe) Nagtzaam MA, Docent vakdidactiek Kunstgeschiedenis & Algemene Didactiek, Kunstonderwijs en communicatie, 1-EM • J.G.M. (Hans) Palings MSc, Docent vakdidactiek Geografie & Algemene didactiek, M&M-onderwijs & communicatie • mw. J.S. (Joke) Rentrop-Weij, Docent vakdidactiek Frans en Algemene didactiek, Stagecoördinator, Talenonderwijs & Communicatie • drs. J.I.G.M. (Hanneke) Tuithof, Docent vakdidactiek Geschiedenis, en Algemene didactiek, Lid commissie Toetsing en beoordeling COLUU, M&M-onderwijs & communicatie • drs. T.D. (Taco) Visser, Docent vakdidactiek Godsdienst & Levensbeschouwing en Algemene didactiek, M&M-onderwijs & communicatie, 1-EM, minor
10:45	11:15	<i>Pauze</i>
11:15	12:00	<p>Gesprek docenten Communicatie en educatie van de natuurwetenschappen (SEC)</p> <ul style="list-style-type: none"> • dr. A. (Arthur) Bakker, Docent Onderzoeksmethoden, Coördinator afstudeeronderzoeken SEC • dr. D.J. (Dirk-Jan) Boerwinkel, Docent Ontwerpmethoden, Coördinator afstudeeronderzoeken SEC • drs. F.A.N. (Frans) Kranenburg, Docent vakdidactiek Biologie, SEC, U-TEAch, 1-EM • dr. G.T. (Gjalt) Prins, Docent vakdidactiek Scheikunde, SEC, 1-EM, minor • dr. E.R. (Elwin) Savelsbergh, Docent SEC Theories & Advanced Topics in SEC, Opleidingsdirecteur Beta, SEC

		<ul style="list-style-type: none"> • drs. C. (Caroliene) van Waveren Hogervorst, Docent algemene didactiek, Lid Opleidingsadviescommissie Beta, SEC, 1-EM
12:00	12:45	<i>Lunch</i>
12:45	13:30	<p>OLC Educatieve masterprogramma's ALFA, BETA, GAMMA</p> <ul style="list-style-type: none"> • drs. C. (Caroliene) van Waveren Hogervorst, Docentlid • Daan Wijdeven, Studentlid, Educatieve masters Beta • Daan Verwijmeren, Studentlid, Educatieve masters Beta • dr. J. (Janneke) van der Heide, Voorzitter Domein Gamma • J.G.M. (Hans) Palings MSc, Docentlid, Domein Gamma • Suzanne Agterberg, Studentlid, Domein Gamma • dr. E. (Erwin) Mantingh, Voorzitter Domein Talen • dr. M.K. (Kristi) Jauregi Ondarra, Docentlid, Domein Talen • Annemarije Visser, Studentlid, Domein Talen
13:30	14:30	<p>Examencommissie (ALFA, BETA, GAMMA)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prof. dr. C. (Cok) Bakker, Voorzitter, Fac. Geesteswetenschappen • drs. J.W.M.J. (Joke) Daemen, Lid, Clustercoördinator Beta • dr. J.A. (Johan) den Hertog LL.M., Lid, Fac. REBO • Prof. dr. C.H.C.J. (Carol) van Nijnatten, Lid, Fac. Soc. Wetenschappen • dr. L.J. (Leo) Paul, Lid, Faculteit Geowetenschappen, • Prof. dr. J.W.F. (Jan) van Tartwijk, Lid Toetsingsadviescommissie COLUU
14:30	15:00	<i>Pauze en tussentijdse conclusies</i>
15:00	15:45	<p>Stagebegeleiders opleidingen ALFA, BETA, GAMMA</p> <ul style="list-style-type: none"> • ir. A.J.M.J. (José) Besselink, interne stagebegeleider • Mw. C.S. (Christine) Boucharel, extern • Mieke Kers, extern • Lesley Kerseboom, extern • drs. F.A.N. (Frans) Kranenburg, intern • Ineke Puijk, extern • drs. M.M. (Martine) van Rijswijk, intern • drs. F.A.M.H. (Frans) Schleijsen, extern, schoolopleider • drs. A.J. (Adriënne) Westermann, intern
15:45	16:30	<p>Afnemend veld</p> <ul style="list-style-type: none"> • L. (Luuk) van Beers, Lek en Linge College, • T. (Theo) Belt, School • drs. A.J.M. (Dave) Drossaert, UniC • drs. Y. (Yuri) Matteman, Naturalis Biodiversity Centre, Leiden • dr. ir. M.R. (Marijn) Meijer, Stichting C3 • drs. J.C. (Joke) Methorst, Cals College • drs. C.G.A. (Tiny) Uijttewaai, St. Bonifatiuscollege, • drs. H.R. (Henk) Zijlstra, Werkplaats Kindergemeenschap
16:30	16:45	<i>Pauze</i>
16:45	17:30	<p>Alumni opleidingen ALFA BETA GAMMA</p> <ul style="list-style-type: none"> • dr. D.J. (Desiree) Berendsen, 1-EM filosofie, Baanvariant, Maatwerk • R.A. (Rick) Ikkersheim MA, 1-EM Engels • Drs. M.I.M. (Mildred) Klarenbeek MA, 1-EM Maatschappijleer, Maatwerk • (Annelotte) Lammers MSc, SEC R&D Biologie, • dr. ir. R.F.G. (Ralph) Meulenbroeks, 1-EM Natuurkunde, Baanvariant, Maatwerk • Dr. H.L. (Hanneke) Pril, 1-EM Frans, Maatwerk, • B.P. (Bart) Selten MA, 1-EM Geschiedenis, Stagevariant, U-TEAch

		<ul style="list-style-type: none"> • N.J. (Nelly) Trapman MA, 1-EM Nederlands, Stagevariant • Erik Verdonk MA, 1-EM Godsdienst & Levensbeschouwing, 6 mnd stage/ 6 mnd baanvariant.
17:30	18:30	<i>Verzamelen van tussentijdse conclusies lerarenopleidingen</i>
18:30	21:30	<i>Diner</i>

Dag 3 – 26 februari 2014		
8:30	9:30	<i>Aankomst en voorbereiding</i>
9:30	10:15	Gesprek studenten en alumni educatieve minoren (ALFA + GAMMA) <ul style="list-style-type: none"> • Luuk de Bakker, Geschiedenis • Pim Bastian, Engels • Clazien van den Bergh, Nederlands • Farunya Bos, Frans • Roeland Buitenhuis, Aardrijkskunde • Richard Kol, Spaans • Joël Nelemans, Economie • Karlijn Soppe, Maatschappijleer • Annelieke van Veen, Duits
10:15	11:00	Gesprek studenten en alumni educatieve minoren (BETA) <ul style="list-style-type: none"> • Anne Berends, Scheikunde • Tomas Harreveld, Informatica • Mark Koenen, Natuurkunde • Kirsten Oosterom, Wiskunde • Gemma Ripken, Biologie • Femke Veldhoen, Wiskunde
11:00	11:15	<i>Pauze</i>
11:15	11:45	Gesprek docenten en stagebegeleiders educatieve minoren (ALFA) <ul style="list-style-type: none"> • Drs. S.H.M. (Fia) Dieteren, docent vakdidactiek Geschiedenis, coördinatie minor Alfa/Gamma • Prof. dr. R. (Rick) de Graaff, Docent vakdidactiek Spaans, • Dr. E.W. (Ewout) van der Knaap, Docent vakdidactiek Duits • Drs. G.J. (Gerrit Jan) Koopman, Docent vakdidactiek Engels, clustercoördinator Alfa, • Dr. E. (Erwin) Mantingh, Docent vakdidactiek Nederlands, • J.S. (Joke) Rentrop-Weij MEd, Docent vakdidactiek Frans & Algemene Didactiek
11:45	12:15	Gesprek docenten en stagebegeleiders educatieve minoren (GAMMA) <ul style="list-style-type: none"> • Drs. S.H.M. (Fia) Dieteren, docent vakdidactiek Geschiedenis, coördinatie minor Alfa/Gamma • dr. Y.K. (Yolanda) Grift, docent vakdidactiek Economie, • dr. D. (Dubravka) Knezic, Docent algemene didactiek, • J.G.M. (Hans) Palings MSc, Docent vakdidactiek Geografie • drs. J.I.G.M. (Hanneke) Tuithof, Docent vakdidactiek Geschiedenis • drs. F. (Felix) van Vugt, Docent vakdidactiek Maatschappijleer
12:15	12:45	Gesprek docenten en stagebegeleiders educatieve minoren (BETA) <ul style="list-style-type: none"> • ir. A.J.M.J. (José) Besselink, Docent vakdidactiek Biologie & Algemene didactiek, • drs. J.W.M.J. (Joke) Daemen, Docent vakdidactiek Wiskunde & Algemene didactiek • dr. G.Tj. (Gjalt) Prins, Docent vakdidactiek Scheikunde,

		<ul style="list-style-type: none"> • drs. A.H. (Ad) Mooldijk, Docent vakdidactiek Natuurkunde & Algemene didactiek
12:45	13:30	<i>Lunch</i>
13:30	14:00	<i>Inloopspreekuur</i>
14:00	15:00	Examencommissie educatieve minoren ALFA, BETA, GAMMA <ul style="list-style-type: none"> • Prof. dr. H.A. (Harald) Hendrix, afvaardiging bachelor-examencommissie Alfadomein • dr. L.J. (Leo) Paul, afvaardiging bachelor-examencommissie gammadomein • dr. A.J.M. (Ton) Peeters, afvaardiging bachelor-examencommissie Betadomein, • drs. J.I.G.M. (Hanneke) Tuithof, Lid commissie Toetsing en beoordeling COLUU
15:00	15:45	Afnemend veld <ul style="list-style-type: none"> • Wim van den Berg, Christelijk Lyceum Veenendaal, • A.W. (Ada) de Mol-Wassenaar, Minkema College, • G. (Gosien) van der Poel-Schouten, Niftarlake College Maarssen, • drs. H.R. (Henk) Zijlstra, Werkplaats Kindergemeenschap
15:45	16:15	Ruimte voor een extra gesprek
16:15	17:15	<i>Verzamelen van tussentijdse conclusies educatieve minoren</i>
18:30	21:00	<i>Diner</i>

Dag 4 - 27 februari 2014

9:00	9:15	<i>Aankomst</i>
9:15	10:00	Voorbereiden eindgesprek
10:00	11:00	Eindgesprek met management <ul style="list-style-type: none"> • Prof. dr. G. Barkema, vice-decaan faculteit Bètawetenschappen • Prof. dr. H.H.A. (Bert) van den Brink, vice-decaan faculteit Geesteswetenschappen • Prof. dr. P.H.A. (Peter) Coopmans, Opleidingsdirecteur faculteit Geesteswetenschappen • Dr. A.C. (Anco) Lankreijer, Voorzitter Management Team COLUU • Prof. dr. J.W.F. (Jan) van Tartwijk, Directeur Graduate School of Teaching • Dr. E.R. (Elwin) Savelsbergh, Opleidingsdirecteur Faculteit Bètawetenschappen • Prof. dr. Th. (Theo) Wubbels, Voorzitter bestuur COLUU
11:00	12:15	Opstellen voorlopige bevindingen opleidingen
12:15	13:30	Opstellen voorlopige bevindingen minoren (incl. lunch)
13:30	14:00	Voorbereiden presentatie voorzitter
14:00	14:15	Mondelinge rapportage voorlopige oordeel

Bijlage 7: Bestudeerde afstudeerscripties en documenten

Voor het bezoek heeft het panel de afstudeerscripties bestudeerd van de studenten met de volgende studentnummers:

Masteropleidingen:

Eenjarige educatieve masteropleidingen

3870715
3040356
3739651
3648672
3081648
3726738
3200809
304220
3169359
3370704
3365476
3145794
3213862
478660
377392
3940713
3028666

Tweejarige educatieve masteropleidingen

3467732
426229
3213242

Educatieve minor:

3468127
3718247
3706966
3373169
3631605
3042979
3469964
3220532
3479196
3575349
3469468
3506223
3509141
3235165
3707342

Tijdens het bezoek heeft het panel onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels als *hard copies* en deels via de elektronische leeromgeving):

Eenjarige educatieve masters + beroepsvoorbereidend deel tweejarige masters algemeen

- Cursushandleidingen
- Evaluatiegegevens en toetsmateriaal
- Actieplan Lerarenagenda Nederlandse Universiteiten VSNU
- Actieplan Versterking Lerarenopleidingen in de Geesteswetenschappen (2013)
- Advertentietekst eerstegraads docent (2010)
- Alumni-enquête (2013)
- Voor alle vakken: studiehandleidingen 2012-2013, draaiboeken, powerpoints, opdrachten, verplichte literatuur, studentenwerk, blackboardomgeving en toetsmateriaal
- Beoordeling bij het COLUU: beoordelingsformats, beoordelingsrubrics, beoordelingsformulieren, portfolio en stagebeoordelingsformulieren
- Beoordeling en examinering VSNU ICL
- Beschrijving traject 'Eerst de Klas' en 'Onderwijstraineeship'
- Bolhuis et al (2010) 'Leren door werken in de school' (VSNU)
- Borging toetskwaliteit COLUU 2014 en bijlage 2012
- COLUU Organogram en Graduate School of Teaching (09-02-2014)
- Competentieprofiel van leraren die aan een ULO zijn opgeleid (2007)
- Convenanten
- Evaluaties 'Samen opleiden'(2013) en Evaluatie 'Samen Opleiden Ontwikkelen en Onderzoeken' (2012)
- Flexibilisering van het onderwijs van de lerarenopleiding
- Gezamenlijke professionaliseringsactiviteiten in het kader van 'Samen Opleiden' (2011)
- Handleiding Portfolio voor de student (2013) en toelichting voor opleiders
- Herstructurering CROHO-labels een- en tweejarige educatieve masteropleidingen
- Het Utrechts Onderwijsmodel 2012-2016
- ICL beleidsagenda 2012-2016
- ICT in de universitaire lerarenopleiding
- Interne Kwaliteitszorg Lerarenopleiding (IVLOS 2008-2011), notitie interne kwaliteitszorg, COLUU, monitor onderwijsbeoordelingen 2011-2013, Nationale Studenten Enquête (2012 WO Lerarenopleiding), Rapportage alumni-enquête (2013) en COLUU brede vragenlijst onderwijsbeoordeling
- Lerarenagenda 2013-2020 van OCW
- Nuffic Beschrijving Universitaire Lerarenopleidingen (2013)
- Onderwijsvisie Universiteit Utrecht
- Verslagen bijeenkomsten veldadviesgroep, verslagen onderwijsadviescommissie en resonansgroep, verslagen stuurgroep SO3
- Verslagen examencommissies
- Voorstel bekwaamheidseisen onderwijs coöperatie 2012
- Vragenlijst Interpersoonlijk Leraarsgedrag (VIL)
- Onderwijs- en examenreglement
- Instellingstoets kwaliteitszorg UU 021213
- Utrechts actieplan Leraren, Universiteit Utrecht (2008)
- Vakinhoudelijk masterniveau; visie van de ulo's op het academisch gehalte van eerstegraads leraren (2007)

- WP-flow-II regeling

Tweejarige masterprogramma's Alfa/Gamma:

- 2 jarige C&E master Geografie
- Coopmans, P. (2011). 'Vogelvlucht: Academische Lerarenopleidingen GW in het land'
- Nationale Studenten Enquête 2013 Geesteswetenschappen
- Uitleg nieuwe programma 2 jarige master Geografie: educatie & communicatie
- Utrechts actieplan leraren, Universiteit Utrecht (2008)
- Cursussen Talenonderwijs & Communicatie,
- Studiehandleidingen 2012-2013, verplichte literatuur, studentenwerken, blackboardomgevingen en toetsmaterialen
- OER Alfa/Gamma

Tweejarige masteropleiding communicatie en educatie van de natuurwetenschappen (SEC)

- Aanbod afstudeerprojecten
- Beroepsloopbanen
- Certiked (2007) Rapportage van toetsing van Universiteit Utrecht, Master Communicatie en Educatie van de Natuurwetenschappen
- Evaluaties SEC overzicht alle resultaten
- Rapportage studenttevredenheid SEC
- Gestandaardiseerde beoordelingsformulieren
- Selectieve toelating voor de lerarenopleiding Biologie (2011)
- Verslag ontwikkeling opleidingsvisie
- Course manuals, powerpoints, studentenwerk, beoordelingsformulieren, blackboardomgevingen (2013) verplichte literatuur, overview research methods
- Explanation grading
- OER Communicatie en Educatie van de Natuurwetenschappen

Educatieve minoren

- Regeling verwantschapstabel educatieve minor (2011)
- Ecorys & Researchned (2012) Landelijke evaluatie educatieve minor
- Hovius et al (2010) 'Een nieuwe route naar het leraarschap' (evaluatie educatieve minor)
- Notulen 'Veldadviesgroep'
- Beoordelingsformulieren portfolio, beoordelingsformulieren stages, beoordelingsmaterialen, studentenwerken, toetsingskader
- Competentieprofiel leraren vmbo-t
- Cursussen Alfa en Gamma, Algemene didactiek, Vakdidactiek, Literatuur, Studentenwerkstukken
- Cursussen Bèta: Cursus I en II, Algemene didactiek, Vakdidactiek, Literatuur, Studentenwerkstukken
- Evaluaties